

Державний торговельно-економічний університет
State University of Trade and Economics

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ II МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 25 квітня 2025 року)

EUROPEANISATION OF NATIONAL LAW: PROBLEMS, CHALLENGES AND PERSPECTIVES

**THESES OF REPORTS THE II
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE**

(Kyiv, 25 April 2025)

Київ 2025

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

Європеїзація національного права: проблеми, виклики та перспективи [Електронний ресурс] : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 квіт. 2025р.) / відп. ред. А. В. Гуржій. — Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2025. — 117 с.

У тезах доповідей міжнародної науково-практичної конференції висвітлено актуальні питання європеїзації національного права України, питання ефективності парламентського контролю в умовах воєнного стану та міжнародно-правової відповідальності держави-агресора за екологічний стан окупованих територій, питання уніфікації національних правових систем та впливу законодавства ЄС на розвиток права окремих європейських держав.

Матеріали подано в авторській редакції. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

Редакційна колегія: А. В. Гуржій канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права; О. М. Ситніченко, канд. юрид. наук, доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу; О. В. Севастьяненко, ст. викладач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права.

Відповідальна за випуск А. В. Гуржій канд. юрид. наук, доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права;

ЗМІСТ

Ірина АЛМАШ Право на забуття як новітнє право людини в умовах розвитку цифрових технологій.....	7
Анна БЄЛІКОВА Етичні та правові виклики використання штучного інтелекту в сфері прав людини.....	10
Вікторія БОНДАР Порівняльний аналіз правових механізмів протидії тероризму в Україні та США.....	12
Вікторія ГРОХОЛЬСЬКА Цивільно-правове регулювання відшкодування шкоди, завданої збройною агресією.....	15
Анастасія ДЕРКАЧ Захист прав споживачів як інструмент соціальної справедливості.....	18
Марія ЗОЛОТУХІНА Особливості забезпечення прав людини в умовах цифрових технологій.....	20
Дар'я КАЛІНІЧЕНКО Соціальна справедливість: виклики та перспективи у трудових правовідносинах.....	23
Ксенія КОВАЛЬ, Віктор ТІМАШОВ Адміністративно-правове забезпечення статусу біженців в Україні.....	25
Віктор ТІМАШОВ, Олександр КОВАЛЬЧУК Право на забуття як новітнє право людини в умовах розвитку цифрових технологій.....	28
С.М. КОРЕЦЬКИЙ, Н.О. ШУМАКОВ Європейська правова інтеграція: чи можлива уніфікація законодавства без втрати національної ідентичності.....	30

Софія БОНДАРЕНКО, Дар'я КУЛАКОВА	
Права і свободи людини в цифрову епоху.....	34
Марія ЛУБСЬКА, Анастасія ЛІСТУНОВА	
Проблема дитячої праці: міжнародний досвід та українські реалії.....	36
Жасмін НАЗАРОВА	
Вплив європейської інтеграції на правову систему України.....	39
Олександр ОСАДЧИЙ, Руслана ЯРОВА	
Особливості правового регулювання дистанційної роботи в Україні.....	41
Віктор ТІМАШОВ, Олександр ОСАДЧИЙ	
Організаційно-правова проблематика функціонування державної служби в умовах воєнного стану.....	44
Кирило ПАСЕНЮК	
Деліберативна демократія як інструмент виявлення та протидії гібридним загрозам.....	47
Марія ПОНОМАРЕНКО	
Державна підтримка національного виробника, як елемент стимулювання економічного розвитку.....	49
Анастасія САПАРОВА	
Європеїзація Туреччини через реформи права: досвід для України.....	52
Дарина СОВА	
Загрози, які становлять терористичні організації для країн близького сходу.....	54
Олена СЕВАСТЬЯНЕНКО, Дар'я КОНОРЧУК	
Поняття та особливості правового регулювання фінансових правовідносин.....	57
Катерина ПІВЕНЬ	
Передача цифрових активів у спадок	60
Антон ПОЛІКАРПОВ, Ганна ІЛЬЧЕНКО	
Регулювання Standard essential patents як інструмент гармонізації європейського ринку.....	63

Софія СОСЛЮК	
Захист працівників критичної інфраструктури в умовах війни.....	66
Софія СТЕПЧЕНКО, Ніна ДАРАГАНОВА	
Уніфікація європейського трудового права як драйвер взаємного наближення національних правових систем.....	69
Анастасія ТОПЧІЙ, Марія КУРІЧЕНКОВА	
Захист прав і свобод людини в умова цифрової епохи: виклики та перспективи.....	72
Євгенія ТИМОШЕНКО	
Використання технологій (штучного інтелекту, блокчейну) банківськими установами.....	75
М.А. ТИМИРЗЯНОВА, Л.В.ТЯЖКУН	
Адміністративно-правові механізми протидії кіберзлочинності як загроза правам людини.....	79
Оксана ЛІЩУК, Євгенія ТИМОШЕНКО	
Принцип рівності сторін у цивільному процесі як гарантія соціальної справедливості.....	82
Олександр ТКАЧЕНКО	
Право як мімезис: конструкція правового порівняння як концептуальний простір європеїзації українського права.....	86
Тетяна ТКАЧОВА	
Кібератака як складова гібридної війни.....	88
Марія ФЕСЕНКО	
Державна безпека: мілітаризація чи нейтралітет?.....	92
Ксенія ФИЛИМОНОВА	
Антитерористичні заходи та конфіденційність в Україні: чи є компроміс.....	94
Олена ЦІСАР	
Цивільне право України в контексті гармонізації з правом ЄС.....	97

Віктор ТІМАШОВ, Діана ЧОРНА

Адміністративно-правове регулювання прав громадян на вогнепальну зброю та спеціальні засоби індивідуального захисту.....100

Андрій ШАПОШНІКОВ

Ознаки та поняття кваліфікації адміністративних проступків104

Олена ШЕВЧЕНКО

Електронні публічні послуги як інструмент публічної адміністрації.....106

Роман ШПИРКА

Європейський підхід до цивільно-правової відповідальності у сфері використання штучного інтелекту.....109

Ада ЯНОВСЬКА, Ніна ДАРАГАНОВА,

Гіг-економіка та трудові права: виклики для України в контексті європейської інтеграції.....112

ІРИНА АЛМАШІ

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри менеджменту, підприємництва та торгівлі,
Ужгородський торговельно-економічний інститут ДТЕУ,
м. Ужгород, Україна

В сучасних умовах розвитку цифрових технологій та використання мережі Інтернет важливого значення набуває проблема забезпечення та захисту прав людини від їх можливих порушень, в тому числі, пов'язаних з використанням інформаційних систем.

На думку Батиргарєвої В.С. «правом на забуття» є право людини, яке дає їй можливість за певних обставин вимагати від контролера відповідних даних, котрі визначають цілі й засоби обробки та зберігання персональних даних, видалити із загального доступу через пошукові інформаційно-комунікаційні електронні системи посилання на ті відомості стосовно цієї людини, які можуть завдати їй моральну шкоду, персональну чи професійну шкоду [1, с.80]. Одним із перших наукове обґрунтування «права на забуття» у його сучасному розумінні було запропоновано В. Майєром-Шенбергером у його дослідженні «Видалити: ефективність забуття в епоху цифрових технологій» [2].

Уперше «право на забуття» виникло у практиці Суду ЄС саме як аспект права на приватність суб'єктів даних у контексті опрацювання персональних даних. З метою недопущення негативних наслідків для сприйняття особи з точки зору громадської думки у період стрімкого розвитку технологій у національній судовій практиці були реалізовані різноманітні заходи для управління способами забезпечення доступності інформації з минулого в Інтернеті. Ці заходи стосуються як змісту статті, так і обмеження доступу до інформації [3, с.1-2].

Досліджуване право людини вперше було визнано Судом ЄС у рішенні у справі Маріо Костеха Гонсалеса проти Google (Google Spain SL, Google Inc) Agencia Española de Protección de Datos (AEPD). Підставою для ухвалення даного рішення Суду ЄС стали ст. 7 та ст.8 Хартії основоположних прав, якими регламентується повага до приватного і сімейного життя, та захист даних особистого характеру.

У своєму рішенні Суд зазначив, що системи обробки даних призначені для того, щоб служити людині. Вони повинні, незалежно від національності чи місця проживання фізичних осіб, поважати їхні основні права та свободи, зокрема право на недоторканність приватного життя, та сприяти благополуччю окремих осіб.

Щодо обсягу права на стирання та/або права на заперечення, у зв'язку з «derecho al olvido» («право на забуття») слід враховувати, що права на видалення та блокування даних, передбачені статтею 12(b), та право на заперечення, передбачене [підпунктом (а) першого абзацу статті 14] Директиви 95/46, поширюються на надання суб'єкту даних можливості звертатися до пошукових систем з метою запобігання індексації інформації, що стосується його особисто; опубліковані на веб-сторінках третіх осіб, щоб така інформація не була відома користувачам Інтернету, оскільки це може завдати шкоди [4].

На теренах Європи коріння правового регулювання «права на забуття» можна знайти у законодавстві Франції, в якому закріплено *le droit à l'oubli* (“право бути забутим”) – тобто право, що дозволяє засудженому злочинцю, який відбув свій строк покарання і був реабілітований, вимагати заборони оприлюднення фактів його засудження та перебування під вартою. Згодом користувачі інформаційних технологій дійшли чіткого розуміння, що у формулі рівасу має з'явитися нова “опція” своєрідної анонімізації особи в інфопросторі, втіленням якої є право на забуття[1, с.78].

«Право на забуття» регламентовано ст.ст.17,65,66 Загального регламенту ЄС про захист персональних даних (GDPR), згідно яких суб'єкт даних має право вимагати від контролера видалення персональних даних, що стосуються його або її, без невиннованої затримки, а контролер зобов'язаний видалити персональні дані без невиннованої затримки, якщо застосовується одна з низки умов. Невиннованою є затримка близько місяця. Право на забуття пов'язане з правом людей на доступ до їх особистої інформації.

Але це право не є абсолютним. Згідно ст. 17 вищезазначеного Регламенту фізична особа має право на видалення своїх персональних даних, якщо: персональні дані більше не є необхідними для цілей, з якими організація їх збирала або обробляла, особа відкликала свою згоду на обробку персональних даних, вимога щодо виконання судового рішення, щодо персональних даних дитини, тощо [5].

Варто зазначити, що в законодавстві України не врегульовано «право на забуття», однак, ст. 15 Закону України «Про захист персональних даних» [6], регламентує питання знищення чи видалення персональних даних регулюється у разі: закінчення строку зберігання даних, припинення правовідносин між суб'єктом персональних даних та володільцем чи розпорядником; видання відповідного припису Уповноваженого; та інші підстави. Необхідно з'ясувати юридичну природу досліджуваного права та встановити баланс між «правом на забуття» та іншими правами людини.

На думку Белової М.В. концептуальне походження права на забуття, міститься в ідеях самоврядування та самовизначення, що вперше були втілені в законодавстві Німеччині в так званому «інформаційному

самовизначенні» – просторі, в якому людина «захищена від втручання в особисті справи» [7, с.117-118].

Як зазначає О.Совгіря, Ю. Ремінська право на забуття за своєю суттю воно є окремим підвидом права на приватне життя і на законодавчому рівні неодмінно зумовлює появу низки конституційно-правових протиріч із окремими конвенційними правами, як право на вільне висловлення своєї думки та інформації, право володіти власністю або право займатися комерційною діяльністю [8, с. 26].

Отже, в даній доповіді проаналізовано право на забуття людини в умовах розвитку цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Батиргарєєва В.С. Право на забуття у парадигмі «глобального села»: до питання реалізації. *Інформація і право*. 2024. № 2. С. 76-92.
2. Cofone I. N. Catalina Turriago Betancourt The Right to be Forgotten in Peace Processes A Canadian and Comparative Perspective. Routledge, Taylor & Francis Group, 2020. 130 p.
3. Право на забуття. Практика ЄСПЛ та суду ЄС. Спільний інформаційний бюлетень. К., 2022, 12 с.
4. Рішення Суду ЄС у справі «Гугл Іспанія» 13 травня 2014. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=152065&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=772088> (дата звернення 04.04.2025)
5. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС від 27 квітня 2016 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення 05.04.2025)
6. Про захист персональних даних. Закон України від 01.06.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. №34. Ст. 481.
7. Белова М.В., Белов О.М., Мегеш К.К. Право людини на забуття: окремі концептуальні питання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. №2. С. 116-120.
8. Совгіря О., Ремінська Ю. Право на забуття: міркування з точки зору конституційно-правової «матерії». *Український часопис конституційного права*. 2021. № 3. С. 23-35.

ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

АННА БЄЛІКОВА

студентка 1 курсу 14 групи
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

Штучний інтелект (далі - ШІ) є однією з ключових технологій сучасності, що змінює суспільство, відкриваючи нові можливості та виклики. Інтеграція ШІ у різні сфери життя впливає на права людини, зокрема конфіденційність, відповідальність та рівність. Відсутність належного правового регулювання може призвести до дискримінації та порушення прав. Актуальність теми зумовлена необхідністю визначення межі між користю та загрозами ШІ. Важливо створити ефективний правовий механізм, що мінімізує ризики та забезпечить дотримання прав і свобод людини. Метою цієї роботи є дослідження етичних і правових викликів ШІ, аналіз загроз і шляхів їх подолання. Основні аспекти включають відповідальність, запобігання дискримінації та захист персональних даних. [1, с. 101]

Штучний інтелект здатний обробляти величезні масиви даних, що створює загрози для конфіденційності. Алгоритми моніторингу поведінки, аналізу емоцій чи спостереження в реальному часі можуть порушувати право на приватність. Наприклад, алгоритми, що аналізують соціальні мережі або відеоспостереження, можуть збирати та використовувати особисті дані без згоди власника аккаунту, що ставить під загрозу конфіденційність. Тому надзвичайно важливо забезпечити прозорість у використанні персональних даних та створити чіткі правові норми для їх захисту. [2] Також одним із ключових питань залишається відповідальність за хибні або несправедливі рішення ШІ. Відсутність чітких правових норм ускладнює визначення винуватців серед розробників, користувачів та компаній, що впроваджують ці технології. Потрібні ефективні механізми, які гарантуватимуть справедливість та захист прав людини. Низька прозорість алгоритмів ШІ може призводити до дискримінації, порушення приватності та інших зловживань. Наприклад, системи відбору персоналу можуть надавати перевагу чоловікам, якщо вони навчалися на даних, де більшість кандидатів були чоловіками. [3] ШІ може як сприяти свободі слова, так і загрожувати їй. Автоматизовані системи іноді помилково блокують контент або застосовуються для цензури. Водночас ця технологія

сприяє поширенню дезінформації, генеруючи маніпулятивний контент. Важливо знайти баланс між боротьбою з фейками та захистом права на висловлення думок. [4]

Одним із дискусійних питань є правовий статус ШІ. Наприклад, у 2017 році Саудівська Аравія надала громадянство роботі Софії, що викликало суперечки про права машин. [5] Також обговорюється, чи може ШІ володіти авторськими правами, як у випадку книги, написаної алгоритмом, яка увійшла до фіналу літературного конкурсу в Японії. Такі питання потребують чітких правових визначень і міжнародних стандартів.

У зв'язку з цими проблемами Європейський Союз активно працює над розробкою ефективного правового регулювання ШІ. Одним із головних принципів цієї ініціативи є баланс між інноваціями та технологічним прогресом з одного боку і захистом прав людини та безпекою з іншого. Європейський підхід ґрунтується на двох ключових концепціях: "екосистема досконалості" (яка сприяє розвитку та ефективному використанню ШІ) і "екосистема довіри" (що забезпечує прозорість, безпеку та захист прав людини). [6] Цей підхід може стати основою для міжнародного регулювання ШІ, яке буде забезпечувати не лише розвиток технологій, але й захист прав громадян. Розробники та користувачі ШІ мають усвідомлювати етичні аспекти цієї технології. Освітні програми з етики ШІ можуть сприяти вирішенню багатьох потенційних проблем та забезпечити відповідальне використання штучного інтелекту. [4]

Отже, штучний інтелект відкриває значні можливості, але водночас створює серйозні виклики. Ключовими проблемами залишаються прозорість алгоритмів, відповідальність за їхні рішення, захист конфіденційності та свободи слова. Для безпечного впровадження ШІ необхідні чіткі правові механізми, етичні стандарти та співпраця між державами, міжнародними організаціями, розробниками та суспільством. Це дозволить використовувати потенціал штучного інтелекту без загрози для прав людини та демократичних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Кравчук С. (2024) Вплив штучного інтелекту на права людини та загальні рекомендації для сталого втілення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: "Юридичні науки". Том. 11, № 3 (43), С. 101-110. URL: <https://doi.org/10.23939/law2024.43.101>
2. Мельник А. Етичні аспекти штучного інтелекту. URL: <https://proit.com.ua/news/etychni-aspekty-shtuchnogo-intelektu/>
3. Етика штучного інтелекту: виклики та можливості. URL: <https://www.agiliway.com/uk-ua/etyka-shtuchnoho-intelektu-vyklyky-ta-mozhlyvosti/>

4. Антон Проценко. Як штучний інтелект впливає на цензуру та свободу слова. URL: <https://proit.com.ua/news/yak-shtuchnyj-intelekt-vplyvaye-tsenzuru/>

5. TEXTY.org.ua. (2017, October 26). Вперше в історії Саудівська Аравія надала громадянство роботу - й почався скандал (ФОТО). URL: https://texty.org.ua/fragments/80451/Vpershe_v_istoriji_Saudivska_Aravija_nad_ala_gromadanstvo-80451/

6. White Paper on Artificial Intelligence: a European approach to excellence and trust 19 February 2020 (European Commission website, 19 February 2020). URL: <https://search.app/Mq4Ff7LYw593Kz4a8>

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА США

ВІКТОРІЯ БОНДАР

студентка 1 курсу бакалаврату
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

У сучасному світі однією з найбільших проблем для національної безпеки є тероризм, з кожним днем кількість терористичних злочинів зростає. В статті 1 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” “тероризм” трактується, як суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [1]. Тому, для його подолання потрібні ефективні механізми, які в першу чергу будуть засновані на правових механізмах та належній роботі правоохоронних органів. Вважаємо доцільним розглянути основні аспекти протидії тероризму в США, як глобального світового лідера, та в Україні, яка стикається з новими видами терористичних атак зі сторони росії.

Ще від 2014 року і до сьогодні, Україна зіткнулася з новими формами терористичної діяльності, які включають як зовнішні, так і внутрішні загрози для країни. До основних викликів можна віднести не лише акти насильства, а й інформаційні війни, через які підривається довіра громадян до державних органів. Особливо це стосується рф, яка дезінформує українців, щоб збільшити недовіру до української влади. Відповідно до ст.2 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» правову основу боротьби з

тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, цей Закон, інші закони України, Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, 1977 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, 1997 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, 1999 р., інші міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, резолюції Ради Безпеки ООН та інших міжнародних безпекових організацій, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України [1]. Незважаючи на це, існують проблеми пов'язані з реалізацією законодавчих норм, відсутністю механізму моніторингу терористичних загроз, а також недостатньою координацією правоохоронних органів. Окрім цього закону, механізм протидії тероризму закріплює склад злочину за вчинення терористичного акту та покарання за нього стаття 258 Кримінального Кодексу України “Про терористичний акт”[2].

У США тероризм також визнається серйозною загрозою національній безпеці. Після терактів 11 вересня 2001 року, в США вжили ряд заходів для зміцнення своєї безпеки. У жовтні 2001 року оприлюднили так званий «Патріотичний акт» - федеральний закон, що розширив повноваження правоохоронних і розвідувальних органів щодо моніторингу та розслідування підозрюваних у тероризмі та їх діяльності. Цей акт хвалили за посилення національної безпеки та критикували за можливі порушення громадянських свобод [3]. Для реалізації антитерористичних реформ було створено або реорганізовано понад 263 державних установи. Головними з них були Міністерство внутрішньої безпеки, яке об'єднало всі або частково 22 різні федеральні департаменти та агентства для об'єднання внутрішніх зусиль з боротьби з тероризмом, і Адміністрація безпеки на транспорті, яка централізувала та стандартизувала безпеку аеропорту [4]. Окрім Патріотичного акту, в лютому 2015 року було прийнято Стратегію національної безпеки США, яка акцентує увагу на зміцненні національної оборони, посиленні внутрішньої безпеки, боротьбі з постійною загрозою тероризму, на здатності попереджати конфлікти й поширення зброї масового знищення, протидії зміні клімату, забезпеченні вільного доступу до спільного простору, посиленні глобальної безпеки у сфері здоров'я [5, с.6]. Порівняльний аналіз цих документів та роботи відповідних державних органів покаже різницю в підходах до визначення тероризму, заходів запобігання та протидії, а також відповідальності за терористичні злочини.

Щодо регулювання суб'єктів діяльності, яких спрямована на запобігання тероризму в Україні, то слід звернутися до ст. 4 Закону України “Про боротьбу з тероризмом” де, суб'єктами, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції, є: СБУ; Національна поліція; Міністерство внутрішніх справ України; Міністерство

оборони України; центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері цивільного захисту; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань; Управління державної охорони України; Збройні Сили України; Національна гвардія України [1]. Для порівняння до системи суб'єктів запобігання тероризму в США відносяться: Рада національної безпеки США; Рада внутрішньої безпеки США; Національний контртерористичний центр; Федеральне бюро розслідувань; Центральне розвідувальне управління; Збройні сили США[6].

Правові механізми протидії тероризму в Україні та США, незважаючи на спільну мету – захист громадян та національної безпеки, – відрізняються підходами до балансу між забезпеченням громадського порядку та дотриманням прав людини. Обидві країни прагнуть до ефективної боротьби з тероризмом, але використовують різні підходи та інструменти, що відображає їхній унікальний досвід та пріоритети. Дослідження правових механізмів протидії тероризму в Україні та США не лише сприяє кращому розумінню національних стратегій, але й відкриває нові можливості для міжнародного співробітництва у боротьбі з глобальними терористичними загрозами.

Список використаних джерел

1. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/638-15> (дата звернення: 16.03.2025)
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 24.03.2025)
4. Олександр Тартачний. Як 11 вересня змінило весь світ, навіть якщо ви про це не знали. *SPEKA — онлайн медіа про підприємництво та технології* 11 вересня 2023 URL: <https://speka.media/yak-11-veresnya-zminilo-ves-svit-navit-yakshho-vi-pro-ce-ne-znali-9xq6rp>
4. Shannon N. Green. Do we need a new strategy to prevent terrorist attacks on the United States? December 15, 2016. URL: <https://www.csis.org/analysis/do-we-need-new-strategy-prevent-terrorist-attacks-united-states>
5. Городня Н. Стратегія національної безпеки США 2015 р.: нові акценти і пріоритети. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. Випуск 5(123). С.5-9.
6. Антитерористичне законодавство США: висновки для України. *Національний інститут стратегічних досліджень* URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/antyterorystychne-zakonodavstvo-ssha-vysnovky-dlya-ukrayiny>(дата звернення: 16.03.2025)

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗБРОЙНОЮ АГРЕСІЄЮ

ВІКТОРІЯ ГРОХОЛЬСЬКА

студентка 1 курсу 19 групи
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

Безпідставна військова агресія Російської Федерації проти України вже завдала і продовжує завдавати Україні та її народу величезної шкоди. Масові вбивства українських громадян, грубе порушення суверенітету та територіальної цілісності держави, руйнування економіки, інфраструктури та промислових об'єктів, знищення природного середовища, а також широкомасштабне знищення житлових і цивільних будівель – це лише частина воєнних злочинів, скоєних РФ проти України, за які вона понесе відповідальність.

Відповідно до даних, наведених у Звіті про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України, з початку повномасштабного російського вторгнення загальна сума прямих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі, транспортним засобам та товарним запасам перевищила \$157 млрд.[1, с. 3] Також було вказано, що загальний обсяг прямих збитків завданих житловим будівлям становить 37,5% або \$58,9 млрд та інфраструктурі - 23,4% або \$36,8 млрд. [1, с. 3] Що не менш важливо, так це те, що за даними на початок 2024 року, внаслідок бойових дій Російської Федерації, понад 50% житлового фонду у значній кількості міст та містечок було пошкоджено чи зруйновано.[1, с. 7] Сфера охорони здоров'я зазнала прямих збитків у розмірі \$3,12 млрд, а кількість зруйнованих або пошкоджених медичних закладів сягнула 1 284.[1, с. 8] Збитки освітньої інфраструктури склали \$6,8 млрд, при цьому вже знищено щонайменше 380 закладів освіти та пошкоджено 3 429 навчальних установ.[1, с. 9]

Деякі науковці та юристи-практики зазначають, що наразі існує два основні шляхи для осіб, які постраждали від збройної агресії РФ проти України, щоб реалізувати своє право на відшкодування шкоди: 1) звернутися за відшкодуванням шкоди в національні суди на підставі норм цивільного законодавства; 2) звернутися до міжнародних судових інстанцій

для захисту своїх прав. Водночас наголошується, що чинне українське законодавство не містить чітко визначеного механізму відшкодування шкоди, завданої війною РФ, зокрема, не врегульовано порядок компенсації збитків для фізичних осіб та суб'єктів приватного права[2, с. 53].

Слід також взяти до уваги Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України».[3] Даний закон детально регулює питання відшкодування шкоди, завданої нерухомому майну внаслідок збройної агресії РФ проти України, зокрема, майну фізичних осіб.

Серед підзаконних нормативно-правових актів, ухвалених після початку повномасштабної війни РФ проти України та спрямованих на врегулювання окремих аспектів відшкодування завданої шкоди, слід відзначити постанову Кабінету Міністрів України № 326 від 20 березня 2022 року. Цим документом затверджено Порядок визначення шкоди та збитків, заподіяних Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Цей нормативно-правовий акт встановлює порядок визначення видів шкоди, спричиненої суб'єктам унаслідок російської агресії, а також методологію її оцінки та низку пов'язаних правових питань. Зокрема, у Порядку визначено, що юридичні особи, зокрема суб'єкти приватного права, мають право подавати заяви на встановлення як прямих, так і непрямих збитків, яких вони зазнали.[4]

Порядок визнання шкоди та збитків – це ключовий елемент правової основи для компенсації шкоди, заподіяної внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України. Йдеться, зокрема, про шкоду, нанесену фізичним та юридичним особам приватного права, оскільки натеper це є основний акт, який детально описує види збитків, втрат та шкоди, що виникли внаслідок агресії РФ проти України, та визначає загальні принципи їх оцінки.

Один із ключових викликів, що стоїть перед Україною сьогодні, полягає у створенні ефективних механізмів, як на національному, так і на міжнародному рівні, для притягнення держави-агресора – Російської Федерації – до відповідальності за скоєні воєнні злочини проти України та її громадян. Це також включає відновлення і захист порушених внаслідок агресії прав і свобод людини. Суттєвим елементом такого правового механізму є компенсація збитків, яких зазнали як фізичні особи, так і юридичні особи приватного права. Україна вже сьогодні працює над

формуванням такого підходу як самостійно, так і у взаємодії з міжнародними партнерами. Після початку повномасштабної агресії РФ було прийнято низку міжнародних документів, а також українських законодавчих і підзаконних актів, які вже формують основу правового механізму для відшкодування завданої шкоди. Хоча створення реального та ефективного механізму відшкодування шкоди, що забезпечить повне відновлення порушених прав і компенсацію з боку агресора, є складним і тривалим процесом, уже зараз можна помітити наявність позитивних результатів. До них належать розробка і ухвалення відповідних правових актів як на національному, так і на міжнародному рівнях, частина яких стала предметом аналізу в цьому дослідженні.

Список використаних джерел:

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. 2024. 38 с. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf
2. Гавриленко О.О. Правова основа відшкодування шкоди, завданої фізичним особам та юридичним особам приватного права внаслідок повномасштабної війни Російської Федерації проти України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 2. С. 51-58. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/10-1.pdf>
3. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23.02.2023 р. № 2923-IX. Дата оновлення: 11.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>
4. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 року № 326. Дата оновлення: 01.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

ДЕРКАЧ АНАСТАСІЯ

студентка 1 курсу
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Актуальність цієї теми зумовлена тим, що сьогодні ми живемо у суспільстві, де велика частина правовідносин будується саме на договорах між споживачами та підприємцями. Проте сторони цих правовідносин не завжди рівні. З одного боку – звичайна людина, споживач, яка часто не має юридичних знань та ресурсів. З іншого боку – підприємець чи велика компанія, що має можливість диктувати умови договору. Саме тому важливим завданням держави є забезпечення балансу інтересів обох сторін та досягнення соціальної справедливості.

В Україні питання захисту прав споживачів регулюється насамперед Законом України "Про захист прав споживачів" від 12.05.1991 №1023-XII [1]. Цей закон гарантує споживачам право на:

- безпеку товарів і послуг;
- належну якість продукції;
- отримання повної і достовірної інформації про товари та послуги;
- можливість захисту своїх прав в суді тощо.

Ці норми спрямовані на те, щоб споживач, як слабша сторона, не потрапляв у не вигідне становище через зловживання з боку продавців чи виробників.

Хоча і при наявності базового Закону України "Про захист прав споживачів", це не вирішує всіх проблем у цій сфері. Свідченням цього є ухвалення у 2023 році ще одного закону – Закону України №3153-IX[2], який вносить зміни до низки нормативно-правових актів, пов'язаних із захистом прав споживачів. Його поява свідчить про те, що чинного законодавства виявилось недостатньо для ефективного захисту споживачів на практиці. Зокрема, новий закон передбачає додаткові гарантії прозорості у договірних відносинах, посилює відповідальність бізнесу та впроваджує сучасні механізми захисту. Це ще раз доводить, що проблеми у сфері захисту прав споживачів залишаються актуальними і вимагають подальшого вдосконалення законодавства.

Одним із ключових принципів цивільного права є свобода договору, але законодавець встановлює межі цієї свободи там, де йдеться про інтереси широких верств населення. Наприклад, у сфері споживчого кредитування банк не може включати у договір умови, які суттєво порушують права споживача. Це передбачено Законом України "Про споживче кредитування" [3], зокрема статтею 16, яка гарантує право споживача достроково погасити кредит без штрафних санкцій.

У сучасних умовах особливу увагу приділяють сфері споживчого кредитування. Закон України "Про споживче кредитування" [3] містить низку положень, спрямованих на захист прав споживача, наприклад, обов'язок кредитодавця надавати споживачеві повну інформацію про ефективну процентну ставку

Важливим елементом захисту прав споживачів є можливість колективного захисту прав, наприклад, через громадські об'єднання споживачів. Це сприяє соціальній справедливості, оскільки забезпечує рівні можливості для всіх споживачів у відстоюванні своїх прав, незалежно від їхніх індивідуальних ресурсів.

Також варто згадати, що Україна гармонізує своє законодавство з європейським. Наприклад, Директива 2011/83/ЄС [4] про права споживачів встановлює високі стандарти захисту прав споживачів у країнах ЄС. Україна вже впровадила деякі положення цієї директиви, зокрема право споживачів на повернення товару протягом 14 днів при дистанційній торгівлі та вимоги щодо прозорості договорів.

Таким чином, захист прав споживачів є невід'ємною частиною забезпечення соціальної справедливості. Незважаючи на наявність законодавчих норм, проблеми в цій сфері все ще існують. Споживачі часто стикаються з труднощами під час відстоювання своїх прав через складність правових процедур, недостатню обізнаність або ж неефективний контроль з боку державних органів. Крім того, поширення електронної комерції створює нові виклики, оскільки недобросовісні продавці можуть ухилятися від відповідальності, використовуючи законодавчі прогалини.

Для ефективного вирішення цих проблем необхідно вдосконалювати механізми правового регулювання, посилювати відповідальність суб'єктів господарювання за порушення прав споживачів та підвищувати рівень правової обізнаності населення. Важливу роль у цьому процесі мають відігравати державні контролюючі органи, а також громадські організації, що сприяють захисту прав споживачів.

Таким чином, хоча законодавство у сфері захисту прав споживачів містить багато норм спрямованих на захист прав споживача, проте їх практичне застосування потребує удосконалення. Вирішення цих питань сприятиме не лише соціальній справедливості, а й підвищенню довіри громадян до правової системи в цілому.

Список використаних джерел

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023 XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1023-12> (дата звернення 31.03.2025)
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 10.06.2023 № 3153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20>
3. Про споживче кредитування: Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>
4. Про права споживачів, про внесення змін до Директиви Ради 93/13/ЄЕС та Директиви Європейського Парламенту і Ради 1999/44/ЄС, а також про скасування Директиви Ради 85/577/ЄЕС і Директиви Європейського Парламенту і Ради 97/7/ЄС: Директива Європейського Парламенту і Ради 2011/83/ЄС від 25 жовтня 2011 року. № 2011/83/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_023-11

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

МАРІЯ ЗОЛУХІНА

студентка 1 курсу 19 групи
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Інтенсивний розвиток науки та технологічний прогрес стали основними характерними ознаками сьогодення. Цей вплив відчувається в усіх сферах людського життя: побуті, роботі, комунікації з іншими. Саме тому це стало каталізатором утворення нової категорії прав людини, а саме «цифрових» прав. Вони включають у себе право на доступ до інформації, свободу самовираження, право на приватність та свободу вираження поглядів. Саме тому ця тема є досить актуальною на сьогодні.

Слід зазначити, що вивчення та захист цифрових прав людини в сучасному світі вимагає комплексного підходу. Науковці та практики наголошують на актуальності цієї проблеми та звертають увагу на необхідність подальших досліджень у цій області, адже права людини в умовах цифрових технологій стають невід'ємною частиною сучасного суспільства, де нові розробки стрімко змінюють спосіб нашого життя та взаємодії. Люди мають знати свої права та обов'язки в цифровому просторі, особливо щодо захисту приватності та персональних даних. Саме тому ми щодня маємо нові виклики в цій сфері. Удосконалення законодавства,

підвищення обізнаності населення та розвиток кіберзахисту - це саме ті аспекти, які потребують негайної уваги. [1, с.110]

Одним із основних аспектів сучасних прав людини у сфері технологічного прогресу є насамперед цифровізація. Вона досить стрімко поширюється та має значний вплив на більшість сфер. Відбулася цифровізація державних послуг, що призвело до переходу значної кількості державних сервісів в електронний формат. Спостерігається трансформація управління даними держави на основі цифрових технологій. Пріоритетною стала розробка різних онлайн-сервісів для отримання громадянами та бізнесом державних послуг. Однією з наймасштабніших розробок є цифровий додаток «Дія» (цифрове державне управління). Але не дивлячись на значний прогрес у цій сфері, однією з найактуальніших проблем сьогодення є досі не визначені рамки поняття «цифрових прав людини». [1 с.110]

Оскільки попит на сучасні технології швидко зростає, захист персональних даних громадян набуває все більшої актуальності. Як державні, так і недержавні організації неодноразово втручаються в приватне життя простих людей. Навіть ті законодавчі акти, що регламентують можливість такого втручання та фіксують випадки надання дозволу відповідним органам, не встигають за стрімким розвитком технологій. Способи захисту, які передбачаються чинним законодавством, не є досить дієвими. Отже, не можуть гарантувати бажану безпеку громадянам. Саме тому виникає необхідність перегляду механізмів правового регулювання та професійної правосвідомості в цілому. Багато дослідників звертають нашу увагу на те, що системи спостережень у певних випадках створюють підґрунтя для серйозних порушень недоторканності приватного життя з боку урядів. [2, с.19]

Слід зауважити, з 18 червня по 6 липня 2018 року проходила 38-ма сесія Ради ООН з прав людини, яка є міжнародним правозахисним органом у системі ООН. Основним завданням було обговорення та міжнародна співпраця у сфері захисту прав людини. Рада наголосила, що права, які людина має в офлайн-середовищі, мають також захищатися в онлайн-середовищі. Багато уваги варто приділити саме взаємодії людей в інтернет-просторі. Навіть такі дрібні порушення як нав'язування особам непотрібних цифрових послуг, наприклад, спаму, відсутність гарантій захисту від дискримінації на основі своєї активності чи неактивності в інтернеті, використання шкідливих кодів мають бути усунені. Також одним із серйозних порушень є “неврегульовані” правила щодо авторських прав користувача. [3, с.162]

Забезпечення прав людини саме в умовах цифрових технологій теж має свої певні особливості. Однією з найактуальніших є саме баланс між свободою дій у середовищі та безпекою, адже сучасні технології дають нам змогу вільно висловлювати думки, але у свою чергу це створює певний

ризик дезінформації, а також втручання в приватне життя. Враховуючи це, сучасним державам варто шукати баланс для захисту громадян. Також серед особливостей можна виділити вплив приватних компаній, таких як Google, Meta тощо, адже вони встановлюють права на користування та приватність незалежно від держав, саме тому інколи це викликає певні труднощі. Захист персональних даних став цінним ресурсом, тому держави та приватні компанії мають захищати кожного користувача.

Враховуючи ці проблеми, просування у сфері захисту прав уже стає досить помітним. Активно розвивається право на захист персональних даних, право на доступ до інформаційних платформ, право на доступ до інформації. На сьогодні яскравим прикладом інформаційних прав є ст. 12 «Загальної декларації прав людини», яка наголошує на свободі від втручання в особисте й сімейне життя, від посягання на недоторканність житла, таємницю кореспонденції. [4, с. 331]

Підводячи підсумки, варто зазначити, що відсутність сталих правил користування інтернет-простором та незахищеність користувачів - досить актуальна проблема сьогодення. Її врегулювання постійно знаходиться в полі зору законодавців, проте розвиток технологій значно випереджає швидкість правового регулювання, що створює загрози порушення прав людини. Тому потрібно закріпити основні принципи та засади використання цифрових технологій, які повинні бути основою для розробників та користувачів цифрового контенту .

Список використаних джерел

1. Белов Д.М., Переш І.Є., Покорба І. Цифрові права людини: доктринальні засади. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. №2. С. 110-115. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/19.pdf>
2. Петришин О. В., Гиляка О. С. Права людини в цифрову епоху: виклики, загрози та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України* 2021 № 1, Том 28. С. 17-35. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/petryshyn_o._v._gylyaka_o._s._prava_lyudynu_v_cyfrovu_epohu.pdf
3. Антонов М., Лесько Н. Цифрові права людини в епоху глобалізації. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”* 2021. Серія “Юридичні науки” №3 С. 160-166 URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25400/24.pdf>
4. Хаустова М. Г. Державна політика в сфері прав людини в епоху цифрових трансформацій. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*, 2022. Серія ПРАВО. Випуск 69. С. 328-333. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/57.pdf>

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

КАЛІНІЧЕНКО ДАР'Я

студентка 1 курсу ФЕМП

спеціальність Менеджмент

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

З давніх часів соціальна справедливість була і залишається основною людською цінністю, оскільки вона дає нам змогу сформуванати уявлення про систему принципів, які лежать в основі пріоритетів людства. Вона тісно пов'язана з правом, адже закони мають виражати ідеї справедливості, інакше вони втратять свою моральну та гуманістичну сутність. У сфері трудових відносин соціальна справедливість відіграє ключову роль, адже вона дозволяє ефективно захищати права працівників і роботодавців. Трудове право допомагає вирішувати конфлікти між ними, а також сприяє створенню гармонійної атмосфери в колективі, суспільстві та країні загалом. [1]

Сутність правопорушення у сфері дії трудового права полягає в порушенні нормативних приписів, які містяться в нормативноправових актах, покликаних регулювати трудові та безпосередньо пов'язані з ними відносини. Специфічність досягнення соціальної справедливості у трудовому праві пов'язана із дотриманням таких вимог, як створення і забезпечення рівних для всіх працездатних громадян можливостей здійснення своїх трудових прав у повному обсязі, передбаченому законом, і неприпустимістю незаконного звуження їх прав у трудових правовідносинах, надання їм свободи вибору засобів і способів реалізації цих прав шляхом вчинення будь-яких юридичних і фактичних дій із-поміж тих, що допускаються законом, залежність соціального становища кожної особи від результатів трудового внеску в підвищення життєвого рівня суспільства. [2]

Соціальна справедливість у сфері трудових відносин базується на таких принципах:

- Рівність можливостей – кожен працівник має право на працю без дискримінації.

- Гідні умови праці – роботодавець зобов’язаний забезпечити безпечне та комфортне робоче середовище.
- Справедлива оплата праці – заробітна плата повинна відповідати виконаній роботі та рівню життя.
- Правовий захист від порушень – гарантія ефективного механізму захисту трудових прав.

Незважаючи на нормативне закріплення дистанційної роботи у трудовому законодавстві, залишаються неврегульованими окремі питання реалізації трудових прав та обов’язків учасників дистанційних трудових відносин, серед яких: 1) процедура переведення працівників з дистанційної роботи на традиційну у разі виробничої необхідності, а також закінчення обставин, передбачених ч. 11 ст. 60-2 КЗпП України. Укладення письмового трудового договору про дистанційну роботу з окремим працівником є обов’язковою умовою переходу з традиційної форми організації праці на дистанційну. 2) межі застосування роботодавцем електронних технологій для обліку робочого часу дистанційного працівника з метою недопущення втручання у приватне життя. Облік робочого часу працівника є необхідною умовою коректного розрахунку заробітної плати. Можна зробити висновок, що нормативне врегулювання дистанційної роботи є актуальним в умовах воєнного стану. Водночас, залишаються неврегульованими деякі аспекти дистанційної праці, які потребують подальшого нормативного закріплення, зокрема процедура переведення працівників з дистанційної роботи на традиційну форму організації праці, а також етичні засади здійснення цифрового моніторингу за дистанційними працівниками. [3]

Для забезпечення соціальної справедливості в трудових відносинах необхідні системні реформи, спрямовані на захист прав працівників, посилення державного контролю та впровадження інноваційних механізмів правового регулювання. По-перше, слід адаптувати трудове законодавство до нових форм зайнятості. Дистанційна робота, фріланс, робота через цифрові платформи мають бути включені до правового поля з відповідними соціальними гарантіями. Наприклад, деякі країни вже вводять правила щодо обов’язкового страхування для працівників гіг-економіки та мінімальних стандартів їх оплати. По-друге, варто посилити державний контроль за дотриманням трудового законодавства. Запровадження цифрових механізмів контролю, таких як електронні трудові книжки та автоматизовані системи виплат, допоможе зменшити рівень «тіньової» зайнятості та забезпечити своєчасне отримання заробітної плати. По-третє, необхідно стимулювати розвиток соціального діалогу між працівниками, роботодавцями та державою. Розширення можливостей профспілок, створення незалежних трудових рад та впровадження механізмів

колективних переговорів сприятиме більш справедливому розподілу ресурсів у трудових відносинах.

Соціальна справедливість – це основа трудового права, яка допомагає захищати права працівників і роботодавців. Сьогодні важливо оновлювати закони, щоб вони враховували нові форми роботи, такі як фріланс і дистанційна зайнятість. Посилення контролю держави та діалог між працівниками й роботодавцями зроблять трудові відносини справедливішими та більш стабільними.

Список використаних джерел:

1. Дослідження соціальної справедливості в межах трудового права Соловей А. А., аспірант Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України <https://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/194755>
2. Проблеми Єдності Та Диференціації Трудового Права Андріїв В. М., д-р юрид. наук, професор, професор кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка <https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/78.pdf>
3. Національний Юридичний Університет Імені Ярослава Мудрого Актуальні Проблеми Трудового Права Та Права Соціального Забезпечення https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/20281/1/k_APTP-2024.pdf

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ

КСЕНІЯ КОВАЛЬ,

студентка

Державний торговельно-економічний університет

ВІКТОР ТІМАШОВ,

доктор юридичних наук, професор

професор кафедри адміністративного,

фінансового та інформаційного права

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

У сучасному світі, що постійно змінюється під впливом глобальних викликів, таких як збройні конфлікти, політичні переслідування, міжетнічні

протистояння та масові порушення прав людини, проблема вимушеної міграції та захисту прав біженців посідає важливе місце на порядку денному багатьох країн. Україна не є винятком. Держава, що проголосила відданість принципам гуманізму, демократії та верховенства права, зобов'язана забезпечити надійний адміністративно-правовий механізм захисту біженців та осіб, які потребують притулку. У цьому контексті важливо не лише дотримуватись міжнародних стандартів, а й постійно вдосконалювати національне законодавство, з урахуванням динаміки міграційних процесів та реальних потреб осіб, які змушені були залишити свою країну в пошуках безпеки й захисту [1, с. 77].

Адміністративно-правове забезпечення статусу біженців в Україні охоплює цілу систему правових норм, інституційних механізмів та процедур, спрямованих на визнання особи біженцем, надання їй відповідного статусу, реалізацію її прав та інтеграцію в українське суспільство. Основу нормативного регулювання становить Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», який був ухвалений з метою імплементації міжнародних зобов'язань України, зокрема положень Конвенції ООН про статус біженців 1951 року та Протоколу до неї від 1967 року. Відповідно до цього закону, біженцем визнається особа, яка через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознаками раси, релігії, національності, належності до певної соціальної групи або політичних переконань, змушена була покинути країну свого громадянства і не може або не бажає скористатися її захистом [2, с. 93].

Процедура набуття статусу біженця в Україні є чітко врегульованою й передбачає декілька ключових етапів. Особа, яка в'їхала на територію України або перебуває на ній з метою пошуку захисту, має право звернутися із відповідною заявою до територіального органу Державної міграційної служби України. Упродовж визначеного строку посадові особи повинні провести співбесіду, зібрати докази, перевірити достовірність поданих даних, а також встановити, чи справді заявник підпадає під визначення біженця. Після всебічного аналізу ухвалюється рішення щодо надання або відмови у визнанні особи біженцем. Цей процес є складним не лише з адміністративної точки зору, а й вимагає високої правової культури, поваги до прав людини та вміння працювати в умовах міжкультурної комунікації.

Значну роль у цьому процесі відіграють не лише органи міграційної служби, а й суди, органи Національної поліції, соціальні служби, міжнародні та громадські організації. Так, у разі відмови в наданні статусу біженця, особа має право оскаржити це рішення в судовому порядку. Крім того, у межах адміністративно-правового забезпечення важливою є також процедура надання додаткового захисту, що застосовується у випадках, коли особа не підпадає під класичне визначення біженця, але її повернення на батьківщину може створити реальну загрозу її життю чи здоров'ю. В

окремих випадках держава також надає тимчасовий захист — особливо актуальний цей механізм став у зв'язку з воєнними діями в інших державах, коли значна кількість осіб прибула в Україну без змоги негайно пройти стандартну процедуру визнання біженцем [3, с. 137].

Поряд із нормативним регулюванням, надзвичайно важливу роль відіграють інституційні механізми реалізації прав біженців. Зокрема, Державна міграційна служба України несе основну відповідальність за обробку заяв, організацію співбесід, документування осіб, моніторинг ситуацій та подальшу інтеграцію тих, хто отримав захист. Варто зазначити, що система забезпечення прав біженців не обмежується наданням притулку як таким. Після отримання статусу, особа має право на проживання, освіту, медичну допомогу, працевлаштування, соціальний захист. Однак, як показує практика, ці права часто залишаються формальними, адже реальна інтеграція біженців у нове суспільство стикається з проблемами мовного бар'єру, соціальної ізоляції, дискримінації, труднощів із працевлаштуванням. Саме тому важливим елементом адміністративно-правового забезпечення статусу біженців є впровадження ефективних інтеграційних програм, що мають міжвідомчий характер і передбачають взаємодію держави, громадських організацій та міжнародних інституцій [4, с. 52].

Окремої уваги заслуговує питання дотримання прав біженців у контексті воєнного стану та внутрішніх викликів, які переживає Україна. З одного боку, українське законодавство забороняє повернення біженців у країну, де їм загрожує небезпека (принцип *non-refoulement*), з іншого — у надзвичайних умовах ресурси держави часто спрямовуються на внутрішні потреби, що ускладнює реалізацію повного обсягу прав осіб, що шукають захисту. У таких умовах ключову роль відіграє співпраця з міжнародними партнерами, зокрема Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), яке активно сприяє наданню гуманітарної допомоги, проведенню юридичних консультацій, відстоюванню прав шукачів притулку [5, с. 122].

Отже, адміністративно-правове забезпечення статусу біженців в Україні є складною, багатогранною і водночас необхідною складовою національної політики у сфері міграції та захисту прав людини. Система нормативних актів і процедур, що регулює цей процес, загалом відповідає міжнародним стандартам, проте на практиці існує низка проблем, що потребують вдосконалення — від технічного забезпечення органів міграційної служби до соціальної інтеграції осіб, які отримали статус біженця. Україна повинна й надалі удосконалювати відповідні адміністративні інститути, розвивати правову культуру, зміцнювати міжнародну співпрацю та формувати суспільну толерантність. Адже від того, наскільки гідно держава ставиться до тих, хто шукає в ній порятунку,

значною мірою залежить її авторитет на міжнародній арені та рівень розвитку демократичних інституцій усередині країни.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Л. В. Проблеми реалізації прав біженців в Україні правовий та соціальний аспекти // *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 1. С. 75–80. URL: <https://nvppp.in.ua/2021/1/15.pdf>
2. Сорока Н. М. Міжнародно правові стандарти захисту прав біженців та їх імплементація в національне законодавство України // *Підприємництво господарство і право*. 2021. № 4. С. 92–96. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/19.pdf>
3. Курдюков С. І. Адміністративно правові аспекти надання притулку в Україні сучасний стан та перспективи розвитку // *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 136–140. URL: <https://lsey.org.ua/2022/5/28.pdf>
4. Гнатюк О. Ю. Захист прав біженців в Україні у контексті міжнародного права // *Право і безпека*. 2020. № 3 (78). С. 48–53. URL: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/372>
5. Петрук О. І. Інтеграція біженців в українське суспільство адміністративно правовий вимір // *Вісник НАДУ*. 2019. № 2. С. 121–126. URL: <https://visnyk.nadu.edu.ua/storage/visnyk2-2019/14.pdf>.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТИ ТА НАУКИ В УКРАЇНІ

ВІКТОР ТІМАШОВ

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного, фінансового та
інформаційного права
Державного торговельно-економічного університет

КОВАЛЬЧУК ОЛЕКСАНДР

студент 1 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

Освіта і наука є фундаментальними складовими розвитку будь-якої держави. В Україні регулювання цього процесу зазнало і досі зазнає певних трансформацій та змін у своїй структурі, що спрямовані на інтеграцію до освітнього та наукового простору європейської спільноти з ціллю покращення навчання учнів, студентів тощо.

Метою роботи є аналіз наявності проблематики у сфері правового забезпечення освіти і науки в Україні та визначення основних перспектив розвитку цього питання.

В Україні основним органом виконавчої влади, що організовує та регулює державну політику у сфері освіти та науки є Міністерство освіти та науки України. Його функції включають розробку нормативно-правових актів, координацію діяльності освітніх та наукових установ, забезпечення якості освіти та наукових досліджень. Наукове і методичне забезпечення освіти також здійснюють такі органи як Національна академія наук України, галузеві академії наук, заклади освіти, що здійснюють базові та прикладні дослідження [1].

Гарантом правового забезпечення освітнього процесу в Україні є Конституція України. Вона гарантує кожному право на освіту, що зазначено у статті 53 [2]. Основними законодавчими актами, що регулюють освітню сферу є:

- Закон України «Про освіту» : визначає загальні правові засади функціонування системи освіти, її структуру, принципи та рівність. [1]
- Закон України «Про повну загальну середню освіту» : регламентує організацію та забезпечення загальної середньої освіти [3].
- Закон України «Про вищу освіту» : встановлює правові та організаційні основи функціонування системи вищої освіти [4].

У сфері науки ключовим нормативно-правовим актом є Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [5], який визначає організаційні та фінансові деталі функціонування і розвитку наукової та науково-технічної діяльності в нашій країні.

Актуальними проблематичними питаннями в освітньому процесі в Україні є недостатній рівень фінансування наукової діяльності та сучасних інновацій. Ця проблема є особливо критичною на період воєнного стану, а саме з причини нестачі бюджетного асигнування в сферу освіти та науки, це ж питання загострюється на фоні євроінтеграційних процесів.

Також до проблематики можна віднести академічну автономію. Забезпечення реальної самостійності закладів вищої освіти та наукових установ є надзвичайно важливим, особливо в умовах сучасних викликів.

Якщо говорити про перспективи розвитку освіти і науки в Україні, важливо наголосити на процесі цифровізації освітнього середовища. На сучасному етапі впровадження інноваційних інформаційних технологій у навчальний процес є не просто бажаним, а необхідним чинником підвищення якості освіти. Цифрові платформи, дистанційне навчання, інтерактивні ресурси, штучний інтелект відкривають нові можливості для доступу до знань, індивідуалізації навчання та модернізації освітньої системи загалом.

Таким чином навчання стане не лише простішим, цікавішим та доступнішим, а збільшить аудиторію осіб, що хочуть пізнавати для себе

щось нове, розвивати власні інтелектуальні здібності, ставати більш ерудованими.

У висновку можна сказати, що правове регулювання освіти і науки в Україні є динамічним процесом, що спрямований на забезпечення якісної освіти та ефективної наукової діяльності. Незважаючи на наявні проблеми, Україна демонструє прагнення до реформування та модернізації цих сфер відповідно до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту», ст. 75, від 27.03.2025, № 2145-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Конституція України, ст. 53, від 01.01.2020, № 254к/96-ВР, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту», № 463-IX, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
4. Закон України «Про вищу освіту», № 1556-VII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
5. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», № 848-VIII, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВОВА ІНТЕГРАЦІЯ: ЧИ МОЖЛИВА УНІФІКАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА БЕЗ ВТРАТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

КОРЕЦЬКИЙ С. М.

к.ю.н., старший дослідник,
доцент кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

ШУМАКОВ Н. О.

здобувач освіти II курсу
академічної групи ЮП-202,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

Правова інтеграція в Європі має глибокі філософські та правові витоки. Ще у XVII столітті Гуго Гроцій, також відомий як "батько

міжнародного права", обґрунтував ідею універсального правопорядку, заснованого на розумі й природному праві, який мав би діяти понад волею окремих держав. Це стало основою для концепцій міждержавної правової співпраці. У XVIII столітті Іммануїл Кант у своєму трактаті «До вічного миру» запропонував створення міждержавної правової спільноти, що запобігатиме війнам шляхом встановлення загальних правових норм та інституцій. Його ідеї, хоча й значно випереджали епоху, заклали філософський фундамент європейської інтеграції. У XX столітті ці ідеї отримали політичне продовження. Арістід Бріан, французький державник і лауреат Нобелівської премії миру, у 1929 р. представив до Ліги Націй «Меморандум» про створення федерації європейських держав, де запропонував забезпечити свободу руху товарів, капіталів і осіб без втрати державного суверенітету. Його бачення стало першим проєктом майбутнього ЄС, хоча так і не було реалізоване. Справжнім же архітектором інтеграції став Жан Моне, "батько Європи". Саме він стверджував: «Європи ніколи не було — Європу ще треба створити». Разом із Робером Шуманом він ініціював створення наднаціональних правових структур, таких як Європейська комісія та Суд ЄС. Вони мали гарантувати мир і стабільність через правову уніфікацію. Проти цього виступали теоретики державного суверенітету, зокрема Карл Шмітт і Ганс Кельзен, котрі вважали, що держави, які підпорядковують себе зовнішнім нормам, неодмінно втратять свою ідентичність та легітимність на "міжнародній арені" [1].

Першими ж практичними проявами правової уніфікації стали Римський договір (1957 р.) та Єдиний європейський акт (1986 р.), які заклали засади спільного правового простору [3].

На сьогодні права наука підкреслює, що інтеграція — це не лише стандартизація, а і гармонізація, що враховує правову культуру, ментальність та історичний контекст кожної країни [5]. Таким чином, європейська правова інтеграція постає не лише політико-правовим процесом, а й елементом глобалізації, що спрямований на уніфікацію міждержавної взаємодії та зниження ризику конфліктів. Сучасна правова інтеграція в ЄС досягла значного рівня завдяки гармонізації найважливіших напрямів правового регулювання, зокрема у сферах договірного права, захисту прав споживачів, трудових відносин та цифрової економіки. У центрі цих процесів — створення спільного правового простору, в якому забезпечується рівний доступ суб'єктів господарювання до єдиного вільного ринку та захист прав споживачів незалежно від національної юрисдикції [4, с. 78].

Важливим кроком стало становлення європейського договірного права, яке базується на принципах свободи договору, добросовісності, рівності сторін та справедливості. Хоча спроба створення «Єдиного європейського договору про продаж» («Common European Sales Law», CESL) не завершилася ухваленням відповідного акта, її результати й донині

значно впливають на розвиток європейського приватного права. Фрагментарна гармонізація відбувається шляхом прийняття директив ЄС [5], серед яких особливе значення мають Директиви про електронну комерцію, Директива про права споживачів та Директива про несправедливі умови споживчих договорів. Ці акти визначають стандарти, які мають бути впроваджені у національні правові системи держав-членів спільноти. Разом з тим, у процесі правової інтеграції спостерігаються суттєві труднощі [5, с. 28]. По-перше, існує проблема нерівномірної трансформації норм ЄС у законодавствах окремих країн, що зумовлює правову асиметрію у межах самого Союзу. По-друге, деякі національні суди, зокрема Федеральний конституційний суд Німеччини, досі демонструють опір щодо автоматичного визнання верховенства права ЄС над національним правом. По-третє, на доктринальному рівні відсутній єдиний підхід до співвідношення понять «уніфікація права» та «гармонізація права», що створює термінологічну і методологічну невизначеність [5, с. 26].

Особливу увагу варто приділити ситуації України, яка, не будучи членом ЄС, активно впроваджує *acquis communautaire* у національну правову систему [5, с. 28]. Процес законодавчого наближення загалом відбувається швидко, проте інституційна база не завжди спроможна забезпечити ефективну імплементацію норм ЄС. Так, прикладом є інтеграція положень Директиви 2011/83/ЄС про права споживачів у Закон України «Про захист прав споживачів». Наприклад, поправки до цього закону включили норми щодо дистанційних договорів, права на відмову від покупки та обов'язку надавача послуг надавати повну інформацію споживачеві, чим було зроблено значний крок у напрямку гармонізації з європейськими стандартами. Однак на практиці ці норми часто залишаються лише декларативними через відсутність достатньої інституціональної спроможності щодо їх реалізації [6, с. 165].

Таким чином, правова інтеграція в межах Європейського Союзу перебуває у стані динамічного розвитку, що поєднує політичну волю до уніфікації з прагненням зберегти правову ідентичність окремих держав. Для країн-кандидатів на вступ до ЄС, зокрема України, цей процес є не лише юридичним викликом, але й можливістю для модернізації національної правової системи відповідно до європейських стандартів [2, с. 110].

Аналіз сучасних процесів уніфікації та гармонізації права в Європейському Союзі дає підстави стверджувати, що повна уніфікація приватного права, зокрема договірного, є недосяжною в умовах різноманіття правових традицій, історичних особливостей [4, с. 79], та соціокультурного контексту держав-членів. Однак це не означає крах ідеї правової інтеграції загалом. Навпаки, варто переосмислити її вектор: йдеться не про буквальну уніфікацію правових текстів, а про адаптацію правових концепцій та принципів на ціннісно-культурному рівні. Такий підхід можна визначити як "інтелектуальну уніфікацію", що передбачає

формування спільної правової мови, взаєморозуміння у межах єдиної правової культури та довіру між правовими системами.

У цьому контексті важливим завданням постає розробка єдиної методології правової трансформації, яка б орієнтувалася не лише на формальну відповідність нормам *acquis communautaire* [4, с.28], а й на адаптацію цих норм до правових реалій конкретної держави, особливо у випадку країн-кандидатів. Така методологія має включати як загальні принципи інтеграції, так і конкретні механізми імплементації з урахуванням інституційної спроможності національних систем.

Окрему увагу слід приділити правовій лінгвістиці, оскільки переклад норм європейського права часто стає джерелом змістових втрат або викривлень. Системна робота у сфері перекладу, включно з формуванням термінологічних баз та участю фахівців з юридичного перекладу, здатна зменшити ризики неправильного застосування права. Це особливо актуально для України, де адаптація нормативного масиву ЄС вимагає не лише технічної, а й концептуальної точності [4].

Ще одним напрямом удосконалення є запровадження у правотворчості Європейського Союзу так званих "клаузул збереження національної ідентичності". Такі застереження в актах вторинного права ЄС дозволили б країнам-учасникам зберігати ключові елементи правової культури [2, с. 112] [6, с. 165], не відступаючи при цьому від загальноєвропейських стандартів. Такий інструмент може сприяти досягненню балансу між уніфікованими нормами та ідентичністю.

У перспективі процес уніфікації буде набувати, скоріше за все, філософського та доктринального характеру. Однак майбутнє — за інтеграцією правових підходів, об'єднанням правових систем на рівні принципів, логіки та правової культури, і ніяк не за одноманітністю законодавчих формулювань. Саме це відкриває простір для нового типу правового мислення, що здатен поєднати універсальні цінності з локальною специфікою [5, с. 30].

Підсумовуючи все описане, необхідно зазначити, що уніфікація європейського права не скасовує національну ідентичність, а вимагає її переосмислення в єдиному правовому просторі. Головне завдання — знайти баланс між єдністю норм і плюралізмом культур. Для України це означає не механічне перенесення норм ЄС, а побудову, так би мовити, "європейської за духом" правової системи.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М. О. Теоретичні аспекти конституційно-правового забезпечення зовнішньополітичної діяльності держави в умовах глобалізації та європейської інтеграції. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. Випуск 7, 2014, сс. 10-27.

2. Марчук В. Європейська інтеграція України: політичний і безпековий виміри. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія. Випуск 17, 2024, сс. 106-114.
3. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи. За загальною редакцією Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана. Київ – 2024.
4. Україна на шляху до ЄС: реалії та перспективи. Журнал «Національна безпека і оборона» №1-2 (187-188) 2022.
5. Забзалюк Д. Є. Місце договору у механізмі регулювання господарських правовідносин: компаративістський вимір. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство», випуск № 01, 2025, сс. 24-30.
6. Кисильова К. Європейська інтеграція: особливості сучасного етапу. Україна – Європейський Союз: від партнерства до асоціації : Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Луцьк: Терен, 2019. Вип. II. 428 с. С. 163-169.

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

СОФІЯ БОНДАРЕНКО

ДАР'Я КУЛАКОВА

студентка 1 курсу

факультет міжнародної торгівлі і права,

Державний торговельно-економічний університет

ДАР'Я КУЛАКОВА

студентка 1 курсу

факультет міжнародної торгівлі і права,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Цифрова революція, яка захопила світ, докорінно змінила спосіб спілкування, праці та життя людей. Але цей шалений технологічний розвиток приносить з собою нові виклики для захисту прав людини. У цій статті розглядається еволюція традиційних прав, виникнення нових цифрових прав, загрози, роль держави у захисті цифрових прав. Розуміння та усвідомлення цифрових прав, їхньої ваги у сучасному світі – це вже не розкіш, а нагальна потреба для кожної людини. Кожен має бути обізнаним щодо своїх прав та зобов'язань в онлайн-середовищі, особливо коли мова йде про збереження приватних даних та інформації. В цифрову епоху класичні права та свободи людини трансформуються свобода вираження думки, приватність та доступ до інформації, адаптуються до нових

цифрових реалій. Цифрова трансформація проникає в усі сфери життя соціального життя і постає викликом для реалізації свободи волі як особистості, так і цілих спільнот. З'являються нові цифрові права: можливість реалізації особистих, соціальних, економічних, політичних і культурних прав на основі нових технологічних платформ, право на доступ до інформації є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України, а саме, право кожного на свободу думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право на цифрове самовизначення дає змогу людям ставати більш обізнаними та активними споживачами цифрового простору і гарантує їхні права і свободи в Інтернеті, право на анонімність полягає в наступному:

- 1) Утаювання конкретних відомостей про власну особу (інформації приватного характеру) від третіх сторін;
- 2) Отримання доступу до інформаційних ресурсів без потреби реєстрації
- 3) Розповсюдження різноманітних відомостей без необхідності вказувати своє ім'я.

Право на забуття дозволяє вимагати за певних умов видалення своїх особових даних із загального доступу. Загрози: Цифрові інновації можуть стати причиною порушення приватності громадян, адже передбачають масштабний збір та аналіз особистої інформації. Це створює потребу у вдосконаленні систем захисту даних. Не варто забувати та про загрози, що виникають внаслідок кібернападів, спрямованих на викрадення чи компрометацію інформації. Роль держави в захисті цифрових прав і свобод. Обов'язок держави – докладати усіх розумних зусиль задля гарантування максимального доступу своїх громадян до мережі Інтернет. Користувачі мають право вільно визначати та обирати системи та програми, які вони хочуть використовувати, без жодних обмежень чи нав'язувань з боку державних органів. Безпека в Інтернеті. Держава зобов'язана забезпечувати безпеку в Інтернеті.

ВИСНОВОК: Незважаючи на свої численні переваги, цифрова епоха ставить перед суспільством нові труднощі у сфері захисту прав і свобод людини. З'являються нові цифрові права, такі як право на доступ до інформації, право на анонімність та право на забуття, що вимагають оновлення існуючих правових норм та механізмів захисту. Водночас цифрові технології несуть і серйозні загрози, зокрема порушення приватності та ризики кібернападів. Тому дуже важливо, щоб держава активно працювала над створенням безпечного цифрового середовища, забезпечуючи права громадян на вільний доступ до Інтернету, захист особистої інформації та гарантування цифрової безпеки. Розуміння цифрових прав та обов'язків стає необхідністю для кожної людини в умовах швидких технологічних змін.

Список використаних джерел

1. Белов Д. Аналітично-порівняльне правознавство. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/04/19.pdf>.
2. Карандась М. Збірник «Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/03/30.pdf>.
3. Лесько Н. Academic Journals and Conferences |. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/nov/25400/24.pdf>.
4. Маріц Д. Головна. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/30.pdf>.
5. Пилипенко Анастасія. DSpace Repository :: Home. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5c269ae7-be24-4e15-aafe-2ec864c87273/content>.
6. Право на доступ до інформації як елемент правового статусу особи. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-12#Text>.
7. Право на забуття: правовий контекст і судова практика – PRAVO.UA. PRAVO.UA. URL: <https://pravo.ua/pravo-na-zabuttia-pravovyi-kontekst-ta-sudova-praktyka/>

ПРОБЛЕМА ДИТЯЧОЇ ПРАЦІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

АНАСТАСІЯ ЛІСТУНОВА

студентка 1 курсу бакалаврату 12 групи
факультет міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет

МАРІЯ ЛУБСЬКА

студентка 1 курсу бакалаврату 12 групи
факультет міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Проблема дитячої праці залишається актуальною як у світі, так і в Україні. Діти по всьому світу змушені займатися різними видами роботи, які не є корисними для них, а лише мають негативні наслідки для фізичного та психологічного здоров'я дітей, обмежуючи їхні можливості для освіти та розвитку. Тому для того, щоб зрозуміти, які причини

спричиняють це негативне явище, потрібно розглянути як міжнародний досвід, так і українські реалії.

Насамперед, дитяча праця — це залучення дітей до роботи на регулярній основі. Міжнародна організація праці (МОП) визначає дитячу працю як «роботу, яка позбавляє дітей їхнього дитинства, їхнього потенціалу і їхньої гідності, і що є шкідливою для їх фізичного і розумового розвитку». Так як МОП вже давно присвятила свою діяльність ліквідації дитячої праці і для цього вона має низку рекомендацій і конвенцій. Конвенція МОП про найгірші форми дитячої праці (1999 року), яка визначає найгірші форми дитячої праці, такі як: 1) усі види рабства, в тому числі продаж і торгівля дітьми; примусова праця, щоб погасити заборгованості; будь-який інший тип примусової праці, в тому числі з використанням дітей у війні та збройному конфлікті; 2) будь-яка діяльність, яка сексуально експлуатує дітей, така як проституція, порнографія або порнографічні виступи; 3) будь-яка участь в незаконній діяльності, особливо виробництво або збут наркотиків; 4) будь-яка робота, яка може завдати шкоди здоров'ю, безпеці або добробуту дітей (так звані «небезпечні види робіт»)[1]. Також конвенція МОП про мінімальний вік (1973) підкреслює обов'язок «продовжувати національну політику, спрямовану на забезпечення ефективного скасування праці дітей й поступове підвищення мінімального віку для прийому на роботу до рівня, який відповідає найповнішому фізичному та розумовому розвитку молоді»[2].

Розглянемо причини дитячої праці, вони можуть бути різними, наприклад: економічні фактори(бідність, низький прожитковий рівень), соціальні фактори(низький рівень освіти, гендерна нерівність), відсутність законодавчої бази, недостатня увага до дитячих прав, культурні та історичні чинники, недостатній контроль з боку держави тощо.

Беручи до уваги усі причини дитячої праці, влада багатьох країн провела реформи щодо ліквідації дитячої праці, серед яких є: Південна Африка, яка прийняла законодавство, що забороняє дитячу працю, та реалізує програми з надання освіти та соціальних послуг дітям, які постраждали від експлуатації; Бразилія, яка надавала фінансову допомогу бідним за умови що їхні діти будуть відвідувати школу; компанія Nestle вирішила доплачувати какао-фермерам, аби протидіяти використанню дитячої праці — до 2030, так як зросла дитяча праця у виробництві какао в Кот-д'Івуарі та Гані, але аби отримати гроші, родини повинні відповідати низці критеріїв. Зокрема, їхні діти повинні навчатися у школі, а на фермі використовувати сучасні сільськогосподарські техніки [3].

Також, хочеться порушити питання праці неповнолітніх в Україні. В Україні праця неповнолітніх регулюється Кодексом законів про працю, який встановлює вікові обмеження та умови роботи. Трудова

правоздатність за КЗпП настає у громадянина України з 16 років. У виняткових випадках, за згодою одного з батьків з 15 років. Також, допускаються випадки, як виняток, прийняття на роботу учнів для виконання легкої роботи, по досягненню ними 14 років. Насправді, багато підлітків працюють неофіційно, особливо в сільському господарстві, на ринках і в сфері послуг. Часто такі роботи порушують закон, і підлітки можуть стати жертвами трудової експлуатації. Через війну в Україні та економічні труднощі ситуація тільки погіршилася. Багато сімей мають фінансові проблеми, тому діти змушені працювати, щоб допомагати батькам. Водночас державні органи не завжди можуть контролювати цю проблему та ефективно реагувати на порушення. Звісно, в Україні існують державні програми, спрямовані на захист прав неповнолітніх у сфері праці та запобіганню трудової експлуатації. Наприклад, програми соціального захисту дітей —державна підтримка сімей із дітьми, які включають соціальні виплати та допомогу малозабезпеченим родинам; різні програми боротьби з дитячою експлуатацією —кампанії та проекти за підтримки міжнародних організацій (ЮНІСЕФ, МОП) щодо запобігання використанню дитячої праці. Також Державна служба України з питань праці регулярно здійснює перевірки роботодавців щодо дотримання норм працевлаштування, при їх недотриманні запроваджуються санкції та штрафи.

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що закони про працю неповнолітніх в Україні не працюють так, як вони повинні. Хоч нормативна база і відповідає міжнародним стандартам та спрямована на захист дітей, на практиці виникає багато суперечностей. Головна проблема—більшість молоді не знає своїх трудових прав і того, які обов'язки має роботодавець, через це їхні права часто порушуються. Щоб виправити ситуацію, необхідно активно проводити інформаційні кампанії в школах і університетах, роз'яснюючи молоді їхні права та механізми захисту. Також слід посилити контроль за роботодавцями, зокрема шляхом проведення позапланових перевірок у сферах, де найчастіше працюють неповнолітні (торгівля, сфера обслуговування, сезонні роботи). Важливим кроком стане й перегляд системи штрафів: вони повинні бути не лише значними, а й неминучими, особливо за використання дитячої праці без належного оформлення або з порушенням умов праці. Запровадження цих заходів допоможе створити безпечніші умови для молодих працівників та сприятиме дотриманню їхніх трудових прав.

Список використаних джерел

1.«Інспекція праці інформує: Про дитячу працю і трудові права неповнолітніх» Автори: Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці. URL: <https://surl.li/forhjwt>.

2. «Праця» Автори: Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/work>

3. «Nestle планує викоринити дитячу працю на какао-фермах» Автори: Головний журнал з питань агробізнесу. URL: <https://propozitsiya.com/ua/nestle-planuie-vikoriniti-dityachu-pracyu-na-kakao-fermah>

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

ЖАСМІН НАЗАРОВА

студентка 1 курсу 19 групи
факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торгівельно-економічного університету
м. Київ, Україна,

23 червня 2022 року Європейська Рада надала Україні статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Це рішення стало важливим етапом у тривалому процесі євроінтеграції України, який розпочався ще 1994 року з підписання Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС. Подальша співпраця, зокрема в рамках ініціативи "Східне партнерство" з 2009 року, сприяла підготовці та підписанню Угоди про асоціацію в 2014 році. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в 2022 році, євроінтеграційні процеси прискорилися: 28 лютого того ж року Україна подала заявку на членство в ЄС, а 23 червня отримала статус кандидата.

Тема впливу європейської інтеграції на національні правові системи є надзвичайно актуальною в сучасному контексті, особливо для України. В умовах набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, європейська інтеграція є стратегічним пріоритетом України, визначеним на державному рівні. Цей процес вимагає значних змін у правовій системі для відповідності європейським стандартам. Адаптація законодавства, реформування судової системи та впровадження європейських правових норм є необхідними для досягнення цієї мети.

В аспекті гармонізації законодавства держав-членів із законодавством ЄС мають значення дві основні форми правових актів: регламенти та директиви. При цьому, якщо регламенти є обов'язковими в повному обсязі та безпосередньо застосовуються в усіх державах-членах, стаючи невід'ємним компонентом національних правових систем, відіграючи ключову роль в уніфікації національних правових систем у всьому ЄС, то

директиви зобов'язують держави-члени до мети, яка має бути досягнута, залишаючи їм вибір форми та методів. Усі директиви мають бути перенесені в національне законодавство, і держави-члени мають досягти встановлених результатів, але вони вільні вирішувати щодо форми та методів. [1, с. 349]

Гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами, включає адаптацію конституційного права. Це сприяє зміцненню демократичних інститутів та верховенства права в Україні. Конституційний Суд України постійно застосовує європейські стандарти прав людини, демократії та верховенства права при здійсненні конституційного правосуддя. Це є прямим обов'язком, який впливає з членства України в Раді Європи.

Ще одним важливим аспектом є врахування практики Європейського суду з прав людини в національній судовій системі. Рішення та рекомендації цього органу забезпечують розвиток права України та сприяють створенню більш прозорої, справедливої та надійної системи правосуддя в Україні. Впровадження практики Європейського суду з прав людини допомагає українським судам удосконалювати свою практику розгляду справ та забезпечує дотримання міжнародних стандартів прав людини. Це сприяє підвищенню довіри громадян до судової системи та зміцненню верховенства права в країні. Такий обмін досвідом із Європейським судом з прав людини робить Україну більш відкритою та сучасною державою, яка розвивається відповідно до найвищих стандартів правової демократії. [2, с.75]

Також Європейська інтеграція відкриває можливості для доступу до європейських ринків та залучення інвестицій, що сприяє економічному розвитку та зростанню України.

Підсумовуючи, слід зазначити, що євроінтеграція має значний вплив на правову систему України, сприяючи її адаптації до європейських стандартів. Цей процес зміцнює демократичні принципи, верховенство права та захист прав людини, які є ключовими елементами на шляху інтеграції до європейського правового простору. Адаптація національного законодавства вимагає комплексного підходу та активної взаємодії всіх гілок влади та суспільства для забезпечення правової стабільності та гармонізації з європейським правом.

Список використаних джерел

1. Іванов А.В. Вплив права ЄС на національні правові системи та світовий порядок. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 83: частина 3. С. 347-352. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/310766/301974>
2. Кішко А.В. Вплив європейської інтеграції на право України: адаптація до європейських стандартів. *Львівський національний університет ім. Івана*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

ОЛЕКСАНДР ОСАДЧИЙ

студент факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету

РУСЛАНА ЯРОВА

студентка факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

З кожним днем в Україні стає все більше людей, які працюють дистанційно. Це стало особливо актуальним через непередбачувані обставини, такі як пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення Росії. Війна, що триває, створила безпрецедентні виклики для нашої країни, зокрема, у сфері захисту прав людини. Ці події суттєво вплинули на можливість реалізації одного з основних прав – права на працю. В умовах стрімкого поширення дистанційної роботи, особливо під час воєнного стану, актуалізується необхідність комплексного аналізу правового регулювання цієї форми зайнятості.

Внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації, 24.02.2022 р. в Україні Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 було оголошено воєнний стан, який згодом неодноразово продовжувався. Такий стан передбачає можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб. Ці обмеження є необхідними задля забезпечення безпеки та ефективного функціонування держави в умовах війни. Для регулювання трудових відносин в окреслених умовах ВРУ було прийнято Закон України №2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного часу», до якого Законами України № 2352-IX від 01.07.2022 р. та № 3494-IX від 22.11.2023 р. були внесені зміни, направлені на оптимізацію трудових відносин в період воєнного стану та деякі норми й у мирний час. Закон України № 2136 не скасовує дію ст. 60-2 КЗпП, однак, під час воєнного стану, при регулюванні трудових відносин, пов'язаних з дистанційною роботою,

перевагу мають норми цього Закону. До однієї з особливостей регулювання дистанційної роботи під час воєнного стану, згідно з Законом №2136, відноситься те, що роботодавець має право запровадити дистанційну роботу без попереднього повідомлення працівника за 2 місяці, як це передбачено у ст. 32 КЗпП, яка застосовувалася в мирний час, проте останній повинен повідомити працівника про зміну істотних умов праці та зміну умов оплати праці до того, як ці зміни набудуть чинності (ч. 2 ст. 3 Закону України № 2136). Згідно ч. 1 ст. 2 зазначеного Закону, під час дії воєнного стану працівник та роботодавець можуть спільно вирішити, в якій формі укладати трудовий договір [1]. Хоча під час воєнного стану письмова форма трудового договору не є обов'язковою, працівникам та роботодавцям все ж рекомендується, за можливості, укладати письмовий договір про дистанційну роботу, застосовуючи для цього Типову форму трудового договору про дистанційну роботу, яка затверджена Наказом Мінекономіки від 05.05.2021 р. № 913-21. Також працівники, які працюють дистанційно, мають такі ж права на оплату праці, як і ті, хто працює в офісі. Оплата їхньої праці регулюється законодавством (ст. 21 Закону України «Про оплату праці» № 108/95-ВР), та умовами трудового договору [2].

Ст. 43 Конституції України регламентується, що кожна людина має право на працю, а держава має створювати умови для здійснення громадянами останнього [3]. Сучасний ринок праці зазнає значних змін, що спричиняє появу нових форм зайнятості та трансформації традиційних трудових відносин.

Згідно дослідження, проведеного НІСД, станом на I півріччя 2024 р. , в загальному по Україні кількість вакансій з дистанційною роботою у період повномасштабної війни збільшилась практично на 40%, що підтверджує зростання актуальності такої форми організації праці [4]. Згідно ст. 60-2 Кодексу законів про працю (КЗпП), дистанційна робота є формою організації праці, при якій працівник виконує роботу поза робочими приміщеннями або територією роботодавця, використовуючи для цього сучасні інформаційно-комунікаційні технології та обираючи місце роботи на власний розсуд. Законодавством передбачається затвердження типової форми трудового договору про дистанційну роботу відповідним центральним органом виконавчої влади. У той же час, укладання такого договору неможливе, якщо робота пов'язана з небезпечними або шкідливими виробничими факторами. Працівник, який працює дистанційно, самостійно обирає власне робоче місце і є відповідальним за його безпечність й нешкідливість. Режим роботи є гнучким, але загальна тривалість робочого часу не може бути більшою, ніж це передбачено у ст. 50 та ст. 51 КЗпП. Допускається поєднання дистанційної роботи з роботою

в офісі, умови якого визначаються договором. У договорі також прописуються порядок забезпечення працівника необхідним обладнанням, порядок звітності, розмір та порядок компенсації витрат. Якщо ці питання не врегульовані договором, то забезпечення та оплата витрат покладаються на роботодавця. Працівник має право на період відключення від робочого зв'язку, який також прописується в договорі. У разі дискримінації на робочому місці працівник може вимагати тимчасового переведення на дистанційну роботу, але роботодавець може відмовити, якщо дистанційна робота неможлива або немає доказів. Окремі категорії працівників, такі як вагітні жінки, батьки з маленькими дітьми та особи з інвалідністю, мають право на дистанційну роботу, якщо це можливо й роботодавець для цього має відповідні засоби й ресурси [5].

Окрім того, українське законодавство не забороняє працівникам виконувати дистанційну роботу, перебуваючи за кордоном. Якщо працівник, рятуючись від небезпеки під час воєнного стану, виїхав за межі України та має технічну змогу працювати дистанційно, використовуючи інтернет та інші технології, роботодавець повинен виплачувати останньому заробітну плату у відповідності до умов трудового договору. Оплата здійснюється за фактично виконану роботу або відпрацьований час [6].

Отже, дистанційна робота в Україні регулюється як загальними нормами трудового законодавства, так і спеціальними положеннями, прийнятими через воєнні дії. Правове регулювання дистанційної роботи необхідне для забезпечення захисту прав та встановлення чітких правил взаємодії між роботодавцями й працівниками в умовах зростаючої популярності цієї форми зайнятості.

Список використаних джерел

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного часу: Закон України від 15.03.2023 р. № 2136-IX. Дата оновлення: 24.12.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
2. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. Дата оновлення: 24.08.2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр#Text>
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
4. Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 року. НІСД. 2024.
URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu>

5. Кодекс законів про працю від 23.07.1996 р. № 322-08. Дата оновлення: 01.01.2025 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

6. Чи може працівник, який працює дистанційно, виконувати свої трудові обов'язки за кордоном? Державна служба України з питань праці: офіційний державний сайт. 2025.

URL: <https://dsp.gov.ua/faq/chy-mozhe-pratsivnyk-iakii-pratsiuie-dystantsiino-vykonuvaty-svoi-trudovi-obov-iazky-za-kordonom/>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМАТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ВІКТОР ТІМАШОВ

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного, фінансового та
інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету

ОЛЕКСАНДР ОСАДЧИЙ

студент
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

Воєнний стан, запроваджений в Україні у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням, зумовив необхідність докорінних змін в організації та функціонуванні державної служби. Безпрецедентні виклики вимагають правової адаптації та структурних перетворень для забезпечення державної стабільності та безперервності управління. У зв'язку з окресленим, аналіз викликів, оцінка правових реформ та висвітлення ключових змін у функціонуванні державної служби є актуальним.

Відповідно до норм чинних законодавчих актів, державна служба представляє «професійну діяльність осіб, що займають посади у державних органах і їх апараті стосовно практичного виконання завдань та функцій держави й отримують заробітну плату за рахунок державних коштів» [1, с. 4].

До головних завдань і функцій держави, котрі виконуються державною службою, з огляду на положення ст. 1 Закону України «Про державну службу», відносяться наступні: «аналіз державної політики та підготовка пропозицій стосовно її формування; забезпечення реалізації

державної політики, зокрема інспекційні повноваження, надання адміністративних послуг; управління персоналом; управління державними ресурсами» [2].

Загальна чисельність посад державної служби в Україні складає орієнтовно 200000. Проте, вона не є сталою, а навпаки динамічно змінюється. Зокрема, найбільша чисельність упродовж останніх 5 років прослідковувалася у другій половині 2019 року – більше, ніж 266000, тоді як найменша на початку 2021 року – менше, ніж 181000 [3, с. 8]. Регулювання чисельності більшості державних органів проводиться Кабінетом Міністрів України. Згідно до результатів моніторингу кількісного складу державних службовців (КСДС) за IV квартал 2024 року фактична кількість працюючих державних службовців становила 156276 осіб. Кількість посад державної служби за штатним розписом становила 192172 осіб, іншими словами, прослідковується зростання тенденції, що стосується скорочення кількості працюючих державних службовців. В IV кварталі 2024 року їх стало менше на 1443 особи. З іншого боку, відповідно до результатів дослідження КСДС, в III кварталі 2024 року їх було менше лише на 372 [4].

Введення воєнного стану стало причиною значних змін у вітчизняному законодавстві в сфері державної служби. Ключові нормативно-правові акти, зокрема Закон «Про державну службу» [4] (з початку повномасштабного вторгнення внесено 12 змін) та Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [5] (внесено 25 змін), визначають нові правила найму, звільнення, дистанційної роботи та обов'язків державних службовців у надзвичайних ситуаціях. Окремі положення регулюють питання мобілізації державних службовців та їх звільнення від військової служби, забезпечуючи безперервність виконання державних функцій.

За умов воєнного стану державна служба в Україні зазнала значних структурних трансформацій. Запроваджено прискорені процедури прийняття рішень для оперативного реагування на загрози безпеці. Посилено діджиталізацію та механізми віддаленої роботи для забезпечення безперебійної адміністративної діяльності, незважаючи на військові загрози. Вжито заходів для збалансування потреб у військовому призові з адміністративними потребами, включно з тимчасовими переведеннями та звільненням від військової служби критично важливого персоналу органів державного управління. Посилено заходи з кібербезпеки та захисту даних для запобігання ворожим розвідувальним операціям і кібератакам.

Незважаючи на адаптацію, деякі проблеми функціонування державної служби залишаються:

1) нестача людських ресурсів – мобілізація та виїзд закордон державних службовців призвела до нестачі кадрів у критично важливих державних установах;

2) правова невизначеність – швидке ухвалення законодавчих змін іноді призводить до неузгодженостей і нечітких тлумачень;

3) збільшення бюрократичного тягаря – надзвичайні процедури можуть призвести до надмірного бюрократичного контролю та неефективності у прийнятті рішень;

4) психологічний та соціальний стрес – державні службовці працюють під надзвичайним психологічним тиском, що впливає на їхню ефективність та здатність приймати рішення.

Для вирішення виявлених проблем пропонуються наступні рекомендації щодо вдосконалення державної служби в умовах воєнного стану:

1) гармонізація законодавства – забезпечення узгодженості та чіткості правових норм, що регулюють діяльність державної служби в умовах воєнного стану;

2) гнучке управління трудовими ресурсами – впровадження більш адаптивної політики зайнятості, включаючи тимчасові контракти та спеціалізовані навчальні програми для державних службовців;

3) посилення психологічної підтримки – забезпечення підтримки психічного здоров'я та програм управління стресом для працівників державного управління;

4) зміцнення цифрової інфраструктури – розширення заходів кібербезпеки та цифрового врядування для підтримки адміністративної ефективності в умовах воєнного часу.

Таким чином, функціонування державної служби в Україні в умовах воєнного стану пов'язане з численними організаційними та правовими викликами. Хоча уряд зробив значні кроки в адаптації до умов воєнного часу, необхідні постійні зусилля для вдосконалення правової бази, організаційних структур та управління людськими ресурсами. Вирішення цих проблем має важливе значення для забезпечення стійкості й ефективності державного управління в Україні у процесі кризи.

Список використаних джерел

1. Організаційно-правові засади публічної служби в Україні: метод. реком. / Укл. С. Шевченко, Н. Сидоренко. Дніпро, 2022. 60 с.
2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. №889-VIII. Дата оновлення: 01.01.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 19.03.2025)
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. №389-VIII. Дата оновлення: 08.02.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 19.03.2025)
4. Дашборд КСДС-2024. Державна служба втратила 2% чоловіків і 4.5 тисячі посад. Національне агентство України з питань державної служби. 05

лютого 2025. URL: <https://nads.gov.ua/news/dashbord-ksds-2024-derzhavna-sluzhba-vtratyta-2-cholovikiv-i-45-tysiachi-posad> (дата звернення: 19.03.2025)
5. Заболотний А., Дерещ В., Коліушко І., Саєнко О., Астапов А. Державна служба в Україні та напрями її реформування і розвитку. Аналітична записка про стан державної служби України. Київ: Центр політико-правових реформ, 2024. 102 с.

ДЕЛІБЕРАТИВНА ДЕМОКРАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ

ПАСЕНЮК КИРИЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

аспірант спеціальності 081 «Право»,
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»,
м. Київ, Україна

Сучасна гібридна агресія проти України відзначається потужним інформаційним виміром. Росія паралельно з військовими діями активно застосовує пропаганду, дезінформацію та медіаманіпуляції як зброю впливу. Такі інформаційні атаки спрямовані на психологічне виснаження українців, посіяння розколу в суспільстві та підлив довіри до державних інституцій і союзників [1]. Подібні методи стали невід’ємною складовою «гібридних загроз», що поєднують різноманітні способи тиску і важко піддаються нейтралізації традиційними засобами. Ба більше, фейкові новини та конспірологічні теорії наразі становлять реальну загрозу національній безпеці [2], здатну дестабілізувати суспільство зсередини. Це підкреслює нагальну потребу в нових інструментах виявлення і протидії таким викликам.

Одним із перспективних підходів є залучення механізмів деліберативної демократії. Зокрема, дедалі більшого значення набувають деліберативні міні-громади (Deliberative Mini-Publics) – організовані шляхом випадкового відбору невеликі репрезентативні зібрання громадян. Учасники міні-громади після всебічного вивчення проблеми та консультацій з експертами спільно напрацьовують колективні рекомендації або рішення. Такий формат може стати ефективним каналом комунікації в умовах кризи, виконуючи роль своєрідного мосту між державою і громадянами. Практичний досвід інших країн показує, що рішення, ухвалені такими репрезентативними групами «звичайних людей», суспільство сприймає значно лояльніше – навіть у складних і політизованих питаннях. Відтак деліберативні інструменти здатні сприяти відновленню як

горизонтальної (між громадянами), так і вертикальної (між громадою та владою) довіри в суспільстві. Доцільно підкреслити, що на потенціал міні-громад як засобу подолання кризи легітимності в умовах гібридної агресії звертали увагу і попередні дослідження [5].

Важливо, що деліберативні міні-громади потенційно здатні нейтралізувати деструктивні явища на кшталт популізму, «інформаційних бульбашок» та нав'язуваних ззовні міфів. Формат відкритого діалогу – за умови опори на факти і спільні інтереси – ускладнює маніпуляції та поляризацію. У процесі деліберації громадяни отримують перевірену інформацію від незалежних фахівців, колективно обговорюють проблему та спільно викривають неправдиві твердження – таким чином міні-громади виконують функцію суспільного «фактчекінгу». Дослідження підтверджують, що участь випадково обраних різнорідних громадян у модерованій дискусії суттєво підвищує рівень обізнаності та довіри всередині групи. Показовим є приклад: у 2021 році на Філіппінах відбувся триденний деліберативний форум, де 25 випадково відібраних громадян обговорювали проблему фейкових новин на виборах, озброївшись інформацією від професійного фактчекера та інших експертів [3]. Учасники цього форуму глибше усвідомили механізми дезінформації і спільно напрацювали конкретні рекомендації (зокрема щодо удосконалення законодавства), що засвідчило здатність пересічних громадян ставати активними суб'єктами інформаційної безпеки за наявності відповідних умов. Таким чином, деліберативні практики можуть слугувати інструментом не лише для вироблення збалансованих рішень, але й для «імунізації» суспільства від дезінформації та панічних настроїв.

Світовий досвід переконливо демонструє універсальність деліберативних міні-громад. Такі формати успішно працюють і у відносно стабільних демократіях (напр., загальнонаціональні громадянські асамблеї в Ірландії та Франції), і в поляризованих чи постконфліктних суспільствах (зокрема, громадські журі в Північній Ірландії, громадянські діалоги в Боснії і Герцеговині, місцеві ради примирення у Руанді). В усіх випадках залучення пересічних громадян за принципом випадкового відбору дозволяло вийти за межі звичних політичних протистоянь та знайти рішення на основі спільного блага. Для України, що одночасно протидіє зовнішній агресії й вирішує масштабні завдання повоєнної відбудови, консолідація суспільства навколо стратегічних питань є надзвичайно актуальною [5]. Впровадження деліберативних інновацій узгоджується із загальноєвропейськими тенденціями розвитку демократичного врядування. Країни ЄС все активніше запроваджують механізми прямої участі громадян у виробленні політик, що відображено у низці ініціатив Європейського Союзу та Ради Європи. Зокрема, Європейська Комісія в межах програми зміцнення демократії закликає держави розширювати практики залучення громадян до деліберації з метою підвищення представництва різних груп,

легітимності рішень і довіри до інституцій [4]. Відтак інтеграція інструментів деліберативної демократії в українську правову систему цілком відповідає курсу європеїзації національного права. Такі новації наближають вітчизняні процедури ухвалення рішень до європейських стандартів відкритості й інклюзивності, зміцнюючи демократичні інститути та стійкість України перед сучасними загрозами.

Отже, деліберативна демократія у форматі міні-громад може стати дієвим інструментом протидії гібридним викликам. Через глибоку залученість громадян і спільний пошук фактів та рішень вона нейтралізує інформаційні загрози, відновлює довіру та консолідує суспільство навколо європейських цінностей демократії і верховенства права. Такий підхід сприяє формуванню стійкої демократичної системи, що об'єднує громадян перед обличчям внутрішніх і зовнішніх викликів.

Список використаних джерел

1. Укрінформ. *У МКСК відзначили унікальний досвід України у протидії гібридним загрозам* (13.03.2025)ukrinform.ua/ukrinform.ua.
2. Вовк В. Фейки як загроза національній безпеці в умовах гібридної війни // *Філософські та методологічні проблеми права*. – 2022. – № 2(24) philosophy.navs.edu.ua.
3. Caballero S., Ong J. C. *How Democratic Deliberation Can Challenge Disinformation: A Dispatch from the Philippines* (2021)fight-dis.info/fight-dis.info.
4. OECD. *Enhancing citizen voices in public decision-making as a vehicle for promoting democratic values* (Policy Brief, 2023)reform-support.ec.europa.eu.
5. Пасенюк К. О. Міні-громади у відбудові України: правові рамки та легітимність рішень // *Матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. «Science and Information Technologies in the Modern World» (секція «Юриспруденція»)*. – 2023.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИРОБНИКА, ЯК ЕЛЕМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

МАРІЯ ПОНОМАРЕНКО

студентка бакалаврату Державного
торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

Державна підтримка національного виробника є фундаментально важливим та незамінним інструментом економічної політики кожної суверенної держави, яка прагне до економічного зростання. Її головна мета полягає у зміцненні внутрішнього ринку, що є основою стабільності та незалежності національної економіки. Крім того, державна підтримка відіграє вирішальну роль у підвищенні конкурентоздатності національних підприємств як на внутрішній, так і на зовнішніх аренах, дозволяючи їм ефективно конкурувати з іноземними виробниками та завойовувати нові ринки. У кінцевому підсумку, цілеспрямована та ефективна державна підтримка є життєво необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку національної економіки та її здатності до зовнішніх викликів.

Війна, розв'язана росією проти України, завдає нищівного удару як національній економіці в цілому, так і функціонуванню українського підприємництва зокрема. Особливо вразливим виявився сектор малого та середнього бізнесу. Згідно з результатами опитування Європейської бізнес-асоціації, проведеного у березні 2022 року, жахлива статистика свідчить, що 42% малих і середніх підприємств були змушені повністю зупинити свою діяльність. Ще близько третини хоч і призупинили роботу, але висловлювали надію на її відновлення в майбутньому. На превеликий жаль, у повному обсязі продовжували працювати лише мізерні 13% представників малого та середнього бізнесу [1, с.3].

Погоджуємось з позицією Тетяни Мельник в тому, що «в умовах воєнного часу, безперебійна діяльність українського бізнесу набуває критичного значення як основне джерело поповнення державної скарбниці та забезпечення громадян робочими місцями. Саме тому для України сьогодні першочерговим завданням є розробка та впровадження виваженої й результативної державної стратегії підтримки розвитку підприємництва. Головна мета цієї стратегії – формування максимально сприятливого середовища для започаткування та успішного функціонування бізнесу» [1, с.4].

Ідея запровадження національного кешбеку в Україні (в тому числі створено сайт [2]) набуває особливої актуальності. Цей механізм, спрямований на стимулювання споживчого попиту на товари та послуги українського виробника, може стати потужним інструментом для підтримки національної економіки, сприяючи зростанню виробничих потужностей, створенню нових робочих місць та збільшенню податкових надходжень. Впровадження та подальший контроль програми національного кешбеку потребує ретельного аналізу потенційних переваг та ризиків, а також урахування досвіду інших країн та специфіки саме українського ринку.

Концепція національного кешбеку ґрунтується на загальновизнаних принципах стимулювання внутрішнього попиту та підтримки національного виробника. Заохочуючи споживачів купувати українські товари та послуги через часткове повернення коштів, держава створює

прямий економічний стимул для розвитку національних підприємств. Міжнародний досвід країн, які успішно впроваджували подібні програми (наприклад, окремі ініціативи в туристичній сфері або підтримка малого бізнесу), свідчить про потенційну ефективність кешбеку як інструменту економічної підтримки.

Впровадження національного кешбеку може мати позитивний вплив на широкий спектр українських проєктів та галузей економіки. Наприклад, підтримка малого та середнього бізнесу, адже кешбек заохочує все більше громадян купувати товари саме українського походження. Це може стосуватись тих, хто виробляє їжу, меблі або надає різні послуги. У майбутньому, таким чином можна розвивати туризм, наприклад отримувати кешбек за відпочинок у готелях, санаторіях і тд., у межах нашої держави. Це допоможе готелям, базам відпочинку та іншим туристичним місцям почати краще функціонувати та продовжувати вести бізнес попри складну ситуацію в країні. Стимулювання культури, кешбек на квитки в театри, музеї або українські книжки допоможуть підтримати наших митців. Також слід зазначити позитивний вплив на виробничі потужності країни, якщо люди отримуватимуть частину грошей назад за купівлю великих товарів українського виробництва (наприклад, побутової техніки, меблів, автомобілів), це збільшить попит на цю продукцію та допоможе вітчизняним фабрикам. Кешбек на українські фермерські продукти або екологічно чисту їжу може підтримати наших фермерів та сприяти розвитку органічного землеробства в Україні. За статистикою понад 1760 виробників та 30 250 точок продажу долучились до програми національного кешбеку [2].

Окрім ідеї запровадження національного кешбеку, в Україні також реалізується важливий проєкт державної підтримки підприємництва – «єРобота». Ця програма передбачає надання грантів на започаткування або розвиток бізнесу та вже продемонструвала значні результати, підтримавши тисячі підприємців і сприяючи створенню нових робочих місць. Значна частина інвестованих коштів повернулася до бюджету у вигляді податків, що підкреслює ефективність такого прямого фінансування для стимулювання економічної активності. За даними Національного інституту стратегічних досліджень (16.10.2024 року), з моменту початку його (авт.-проєкт «єРобота») дії 19 600 підприємств отримали гранти та запровадили 55 тис. нових робочих місць [3].

Отже, державна підтримка національного виробника є важливим інструментом економічної політики, особливо під час війни. Для відновлення економіки необхідно розробити ефективну стратегію підтримки підприємництва, одним із можливих елементів якої є національний кешбек з метою стимулювання попиту на українські товари та послуги. Це може допомогти розвитку бізнесу, створенню робочих місць та збільшенню надходжень до бюджету. Подальші дослідження з даної теми

мають бути спрямовані на комплексне оцінювання ефективності вже запроваджених заходів та програм підтримки бізнесу (наприклад, програму «Національний кешбек») на різних рівнях економіки для визначення найбільш дієвих інструментів відновлення та модернізації національної економіки в умовах воєнного стану та післявоєнного періоду.

Список використаних джерел

1. Мельник Т.Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. №2 (100). С. 3-11. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11).
2. Національний кешбек України. Веб-сайт. URL: <https://madeinukraine.gov.ua/national-cashback>
3. Інструменти підтримки бізнесу у воєнний час. Вересень 2024. *Національний інститут стратегічних досліджень. (резюме 16.10.2024р.)* Веб-сайт URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-u-voyennyu-chas-veresen-2024-roku>

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ ТУРЕЧЧИНИ ЧЕРЕЗ РЕФОРМИ ПРАВА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

АНАСТАСІЯ САПАРОВА

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення безпеки бізнесу
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Проект Української незалежності, у всіх його політико-правових і соціокультурних вимірах характеризується однозначною і беззастережною спрямованістю на всеосяжну європеїзацію суспільного життя. Не буде перебільшенням твердження, що для українців цінність незалежності зводиться до ідентифікації себе як європейців. А отже прагнення набуття повноправного членства в ЄС розглядається не в утилітарно-прагматичній площині, але наділяється трохи не релігійною переконаністю, що наша ідентичність «там», «поза нами», й що ми маємо, або нам мають її транспортувати до нас. Поза критичним сумнівом і аргументацією, – як самоочевидна сприймається теза, що засобами права в країнах ЄС був створений найдосконаліший механізм організації суспільства, й що цей механізм, як і будь-яка інша технологія, може бути імпортований до нас.

Для України особливої ваги і цінності має досвід Турецької Республіки. Ця країна доклала безпрецедентних зусиль щодо власної європеїзації. Турецький шлях до Європи триває вже повне століття, й наразі стає дедалі очевиднішим, що на зміну прагненню тотального запозичення всього європейського, прийшло розчарування, й усвідомлення не лише нездоланності, але й непотрібності йти тим шляхом, який зробить з тебе лише копію того, що існує в іншому місці, й що виростає з відмінної культури.

Лідери курсу на європеїзацію Туреччини на чолі з Кемалем Ататюрком намагалися привести свою країну до стану цілком порожнього резервуару, звільненого від власного змісту й готового прийняти західноєвропейське право у його чистому і незмінному вигляді.

Демонтаж власної ідентичності задля заміщення її європейською набув форми лаїцизму – повномасштабної модернізації, вестернізації, секуляризації і демократизації всіх сфер суспільного життя, тотального звільнення від впливу релігії (передусім – ісламу) як на життя окремої людини, так і суспільства в цілому. Таке перекодування правової ідентичності стало втіленням методології, яку італійський компаративіст П. Д. Монатері назвав «підходом відсутності зв'язку з правовою і соціальною культурою суспільства» [1, с. 44].

Тобто мова йде про переконання, що ми будь-яке зарубіжне право можемо зробити нашим, й ані в праві, ані за його межами немає якихось суттєвих перешкод цьому. Зв'язок права з конкретним народом, його культурою, досвідом, історією проголошуються химерою і містифікацією, які блокують можливості використання права для модернізації суспільств. Право розглядалося як таке досягнення європейської цивілізації, яке можна поставити на один щабель з технічними пристроями, завдяки яким Європа докорінно змінила ландшафт існування людей в масштабах всієї планети.

Турецькі юристи відверто пишаються, стверджуючи, що «Туреччина є єдиним прикладом успіху, коли одна нація отримала й сприйняла право зарубіжної країни в умовах цілковито відмінної соціальної структури» [2, с. 382].

Щоправда, дійсним акомпанементом для цієї «декларації успіху» є питання, що зависає в повітрі очевидно негативної відповіді: чи взагалі правова система впливає на життя пересічних людей, особливо за межами великих міст? Початок тисячоліття для Туреччини – час реваншу ісламу й початку поступової ревізії основ світської державності європейського типу. Рух Туреччини до ЄС не просто загальмований, – фактично був здійснений цивілізаційний розворот у протилежний від Європи напрям. ЄС не розглядає перспективи членства Туреччини, в тому числі й з огляду на релігійний фактор ісламу.

Туреччина емпірично довела те, що нарешті потрібно було раз і назавжди довести – якщо сприймати зарубіжне право як різновид

технологій, які піддаються імпорту і гарантовано змінюють образ та рівень життя, тоді ваше право стане мертвою химерою.

Неможливо зрозуміти, що означає бути Європою, не зрозумівши суті права. Домівкою права є не текст закону, а мислення юристів. Таке мислення, яке завжди творить власне право, піднімаючи його на рівень тієї сили, що формує культуру і ідентичність суспільства. Усвідомлення того, що право може бути результатом лише власних зусиль й було відсутнє в турецький правовій думці. Європа – це не імпортований товар. Вона – завжди результат власних зусиль, помножених на належну організацію критичного розуму, просякненого гуманістичними ідеалами. Українське правове мислення стане європейським лише за умови серйозного, відповідального і відповідного вимогам контексту епохи ставлення до права як сфери власних зусиль і особливого мислення.

Список використаних джерел

1. Monateri P. G. The «Weak» Law: Contaminations and Legal Cultures. *Rechtsgeschichte*. 2006. Vol. 8. P. 39–51.
2. Oguz Arzu. The role of comparative law in development of Turkish civil law. *Pace International Law Review*. 2005. Vol. 17. Issue 2. P. 373–386.

ЗАГРОЗИ, ЯКІ СТАНОВЛЯТЬ ТЕРОРИСТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЛЯ КРАЇН БЛИЗЬКОГО СХОДУ

СОВА ДАРИНА

студентка 1 курсу 18 групи
факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

Проблема тероризму, як на міжнародному рівні, так і в межах однієї держави чи регіону, стає все більш актуальною. З кожним днем жертв стає ще більше, а наміри терористів стають більш жорстокими та непередбачуваними, що створює серйозну загрозу для безпеки як окремих держав, так і всього світу. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» «Терористична організація» - це стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у межах якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки і вчинення терористичних актів [1].

Близький Схід є одним із найнестабільніших регіонів планети, адже на цій території терористичні угруповання відіграють значну роль у політичній боротьбі, конфліктах та міжнародних відносинах. Існує велика кількість таких угруповань, і всі вони мають різну роль та мету, основні з яких є: дестабілізація держав та урядів, релігійно-ідеологічна боротьба, збройні конфлікти та бойові дії, фінансування через нелегальні канали та геополітичний вплив.

Існує безліч організацій, що займаються терористичними діями, але однією з найвідоміших та найвпливовіших є «Аль-Каїда» (далі – АК). Вона була заснована у 1988 році Осамом бен Ладеном для виведення радянських військ з Афганістану. Однак після відступу радянських військ, терористи сконцентрувались на США. Загалом на рахунок нелегального угруповання безліч терактів як на території свого розташування, так і на територіях інших країн. Зокрема вони причетні до терактів 11 вересня 2001 року у США, де 19 екстремістів захопили 4 комерційні літаки, 2 з яких врізались у вежі-близнюки, ще один у Пентагон, а останній розбився в полі. Унаслідок трагедії загинуло близько 3000 людей. Також у жовтні 2000 року АК вчинила напад на корабель США «Коул» у порту Аден за допомогою начиненого вибухівкою човна, унаслідок якого загинули 17 моряків ВМС США й понад 30 отримали поранення. Крім того, організація причетна до нападів на посольства, готелі, військові об'єкти та дипломатичні місії. Її діяльність включає фінансування тероризму, вербування нових членів, поширення радикальної ідеології та дестабілізацію урядів у різних регіонах світу. «Аль-Каїда» продовжує підтримувати інші екстремістські угруповання, розширюючи свій вплив і використовуючи сучасні технології для координації терактів та пропаганди своїх ідей [2].

Після терактів США та інші країни змінили свою зовнішню політику та міжнародні угоди, спрямовані на боротьбу з тероризмом. 6 грудня 1999 року Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Вона спрямована на криміналізацію фінансування тероризму, зокрема визначення фінансування тероризму як злочину і надання механізмів для міжнародного співробітництва в боротьбі з цією проблемою[3].

Терористичні організації, такі як «Аль-Каїда», є одним із найбільших викликів для безпеки країн Близького Сходу. Вони дестабілізують регіон, підривають національні уряди, провокують збройні конфлікти та сприяють гуманітарним кризам. Основні загрози, які вони становлять, включають:

1. Дестабілізація державної влади.

Терористичні угруповання часто використовують методи насильства, саботажу та політичних убивств, щоб підірвати державні інститути. Теракти та збройні конфлікти завдають значної шкоди економіці країн Близького Сходу. Руйнування нафтопроводів, електростанцій, доріг та промислових

об'єктів не лише послаблює уряди, а й робить регіон більш уразливим перед зовнішніми загрозами.

2. Гуманітарна криза та масові переселення.

Захоплення територій та війни, спричинені діяльністю терористичних угруповань, призводять до великих потоків біженців. Мільйони людей змушені залишати свої домівки, що створює додаткове навантаження на сусідні країни та міжнародні організації.

3. Фінансування через нелегальні канали.

Багато терористичних груп фінансуються через нелегальні продажі нафти, контрабанду, пограбування, вимагання викупу та інші злочинні схеми. Це не лише посилює їхню діяльність, а й розширює міжнародні злочинні мережі, які загрожують стабільності світової економіки.

З метою протидії терористичним організаціям, міжнародна спільнота ухвалила низку правових документів і санкцій, спрямованих на боротьбу з тероризмом:

- Резолюція Ради Безпеки ООН 2178 (2014) – запроваджує заходи для боротьби з іноземними бойовиками, які приєднуються до терористичних угруповань[4].

- Резолюція 2253 (2015) – розширює санкції щодо фінансування тероризму[5].

- Резолюція Ради Безпеки ООН 1373 (2001) – зобов'язує державу криміналізувати фінансування тероризму, посилити міжнародне співробітництво та здійснювати заходи для запобігання радикалізації терористичним атакам[6].

«Аль-Каїда» та інші терористичні організації залишаються загрозою для безпеки, спричиняючи нестабільність і кризи. Міжнародна спільнота бореться з тероризмом, запроваджуючи санкції, ухвалюючи правові акти та здійснюючи спільні операції з нейтралізації екстремістських загроз. Проте ефективна боротьба потребує постійної міжнародної співпраці та посилення контролю за фінансуванням радикальних угруповань.

Список використаних джерел

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення 08.04.2025)
2. Аль-Каїда (АК) Близький Схід – Північна Африка й Середній Схід URL:<https://rewardsforjustice.net/uk/rewards/%d0%b0%d0%bb%d1%8c-%d0%ba%d0%b0%d1%97%d0%b4%d0%b0-%d0%b0%d0%ba/> (дата звернення 08.04.2025)
3. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 09.12.1999 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text (дата звернення 08.04.2025)

4. Resolution 2178 (2014) Adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, on 24 September 2014 URL: [https://docs.un.org/en/S/RES/2178%20\(2014\)](https://docs.un.org/en/S/RES/2178%20(2014)) (дата звернення 08.04.2025)
5. Resolution 2253 (2015) Adopted by the Security Council at its 7587th meeting, on 17 December 2015. URL: [https://docs.un.org/en/S/RES/2253\(2015\)](https://docs.un.org/en/S/RES/2253(2015)) (дата звернення 08.04.2025)
- Resolution 1373 (2001) Adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001 URL: [https://docs.un.org/en/S/RES/1373\(2001\)](https://docs.un.org/en/S/RES/1373(2001)) (дата звернення 08.04.2025)

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

СЕВАСТ'ЯНЕНКО ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

Старший викладач кафедри Адміністративного, фінансового та інформаційного права Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

КОНОРЧУК ДАР'Я ВОЛОДИМИРІВНА

студентка III курсу
факультет міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Фінансові правовідносини є центральним елементом фінансового права – публічної галузі права, що охоплює державні фінанси, бюджетно-податкові питання, банківську діяльність тощо. У науковій літературі та українському законодавстві фінансові правовідносини визначаються як зв'язки між органами державної влади (зокрема фінансово-розпорядчими органами) та юридичними/фізичними особами (платниками податків, бюджетними установами тощо) у процесі формування й використання фінансових коштів [1, с. 42]. Розглянемо детальніше сутність зазначених правовідносин та як вони впливають на правове регулювання в Україні

Варто зазначити, що фінансові правовідносини мають специфічні ознаки, що вирізняють їх з-поміж інших правовідносин. Тому, розглянемо їх для подальшого розуміння сутності фінансових правовідносин. По-перше, фінансові правовідносини завжди грошові: вони пов'язані з рухом фінансових ресурсів таких як податки, бюджетні кошти. По-друге, в одній із сторін завжди знаходиться держава чи її уповноважений орган. По-третє, фінансові правовідносини виникають виключно у процесі фінансової

діяльності держави: формування бюджетів, оподаткування, грошового обігу, кредитування, державного контролю. Останньою ознакою виступає те, що фінансові відносини мають обов'язковий (імперативний) характер приписів, тобто, право учасників у цій сфері визначають державні норми, а порушення їх карається грошовими санкціями [1, с. 43].

Такі ознаки зумовлюють роль фінансового права як публічної галузі. Фінансові правовідносини виконують організуючу роль у державному розподілі ресурсів, забезпечують виконання конституційних функцій та сувору дисципліну: «у цих відносинах завжди є суб'єкт, наділений владними повноваженнями». Відповідно, зазначена специфіка підкреслює, що фінансові правовідносини належать до владно-майнових відносин, де владний ресурс держави поєднується з правами й обов'язками суб'єктів.

Необхідно визначити суб'єктів фінансових правовідносин, до яких належать учасники, які мають права та обов'язки у сфері публічних фінансів. По-перше, це органи державної влади та місцевого самоврядування, а саме: Верховна Рада – у встановленні бюджету і податків, Кабінет Міністрів і Міністерство фінансів – у підготовці та виконанні бюджету, Державне казначейство – у казначейському обслуговуванні, Державна податкова служба – у адмініструванні податків, Національний банк – у грошово-кредитній політиці, Рахункова палата – у фінансовому контролі тощо. По-друге, юридичні та фізичні особи, як платники податків, отримувачі дотацій чи субсидій, учасники державних програм є іншою стороною в таких відносинах [1, с. 46].

Зазначимо, що у фінансових правовідносинах фізичні особи не завжди є суб'єктами владними: вони, як правило, виконують роль платників чи бенефіціарів, на яких покладено обов'язки чи надано відповідні права. Об'єктами фінансових правовідносин є, передусім, публічні гроші та їх еквіваленти: загальнонаціональні та місцеві бюджети, податкові надходження, державні цільові фонди, державний борг, кредитні та депозитні ресурси, валюта, цінні папери державних запозичень, а також процедури розподілу, використання і контролю цих коштів [2, с. 63]. Процеси планування бюджету, встановлення податкових ставок, надання фінансування, виплати дотацій тощо також розглядаються як об'єкти регулювання в рамках фінансових правовідносин.

Щодо видів фінансових правовідносин, то зазвичай їх класифікують залежно від сфери грошових потоків. До основних типів можемо віднести бюджетні, податкові, банківські (кредитні), валютні, цільові та інші фінансові правовідносини [3, с. 16].

Розглянемо систему джерел фінансового права, яка складається із Конституції України, законів і підзаконних актів, що прямо стосуються фінансів. Конституція відносить питання: «державний бюджет і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного

ринків» до виключно законодавчих питань. На цій підставі Верховна Рада приймає такі акти, як Бюджетний кодекс України (2010) – для бюджетного процесу (визначає усі бюджетні процедури, контроль та відповідальність, Податковий кодекс України (2010) – для встановлення податків, зборів і їх адміністрування, Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про Національний банк», Закон України «Про державні цінні папери та фондову біржу» тощо.

Зміни до цих законів вносяться за законодавчою процедурою, в тому числі до прийняття щорічного Державного бюджету. При цьому Конституційний Суд не раз підкреслював, що бюджетним законом не можна змінювати дію інших законів чи встановлювати нові податки/пільги поза визначеними нормами [4]. Уточнення деталей містяться також у підзаконних актах: постановах Кабміну, інструкціях Нацбанку, розпорядженнях Казначейства, наказах контролюючих органів. Особливе місце займають міжнародні угоди України з фінансовими установами, норми яких після ратифікації стають частиною національного фінансового законодавства. Друга сторона джерел – це доктринальні позиції, а саме праці українських вчених, до прикладу монографії О. Макуха, також використовуються для тлумачення фінансових правовідносин.

Методом фінансового права переважно виступає державно-владний (імперативний) припис [5]. Це означає, що норми фінансового права встановлюють обов'язки, які мають виконувати суб'єкти без можливості погодження чи індивідуальних домовленостей. Держава через фінансові органи вказує встановлені правила. Усі ці приписи нормативно-правового характеру обов'язкові для виконавчої влади, місцевого самоврядування та платників податків, які фактично не можуть відмовитися виконати бюджетний закон чи податковий припис.

Важливо, що фінансові норми містять заходи публічно-правової відповідальності. Порушення фінансової дисципліни тягне за собою фінансові санкції: штрафи, пені, конфіскацію коштів, позбавлення ліцензій банкам тощо. Злочини у сфері фінансів розслідуються правоохоронними органами і розглядаються в кримінальних провадженнях. Адміністративний порядок передбачений, наприклад, для спірних податкових вимог - конфлікти вирішують органи Державної податкової служби і суди адміністративної юрисдикції.

Метод правозастосування у фінансових правовідносинах також публічний і суб'єктно-структурований. З одного боку, держава наділена гарантіями контролю: Рахункова палата, Державна аудиторська служба мають право перевіряти правильність використання бюджетних коштів, а Нацбанк – здійснювати нагляд за діяльністю банків. З іншого боку, суб'єкти зобов'язані звертатися по захист своїх прав до державних органів, зокрема оскаржувати рішення контролюючих органів у судах. В цілому, фінансові правовідносини реалізуються через офіційні процедурні механізми:

складання і розгляд проєктів бюджету, видача податкових повідомлень-рішень, проведення державних закупівель тощо.

Як висновок, можна зазначити, що фінансові правовідносини є особливим видом публічно-правових зв'язків, у яких одна зі сторін завжди виступає держава або її уповноважений орган, а предметом виступають публічні фінанси. Вони мають владно-імперативний характер, що зумовлює специфіку правового регулювання через норми, обов'язкові для всіх учасників, із застосуванням фінансової відповідальності у випадку порушень. Саме завдяки чіткій структурі суб'єктів, об'єктів і методів регулювання фінансові правовідносини забезпечують стабільне функціонування державного фінансового механізму.

Список використаних джерел

1. Фінансове право : навч. посіб. / за ред. М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2010. – 288 с.
2. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки та О. П. Гетманець ; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкарьова, Т. В. Колесник та інші. – Х. : Екограф, 2015 – 500 с.
3. Фінансове право [Текст] : навч. посіб. / М.Г. Волощук, Т.О. Карабін, М.В. Менджул. – Вид. 3-тє, допов. та перероб. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. – 244 с.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 14, 24, 64, пунктів 7-13 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про Державний бюджет України на 2010 рік" : Рішення Конституц. Суду України від 30.11.2010 № 22-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v022p710-10#Text>
5. Дмитренко Е. С. Фінансове право. Енциклопедія Сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article887582#:~:text=Фінансове%20право%20,приписих%20наділених%20владними%20повноваженнями%20су>

ПЕРЕДАЧА ЦИФРОВИХ АКТИВІВ У СПАДОК

КАТЕРИНА ПІВЕНЬ

студентка 1 курсу

Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

Передача цифрових активів у спадок є актуальним питанням в умовах стрімкого розвитку цифрової економіки популярності та зростання

криптовалют. Хоча частина 1 статті 4 Закону України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 року визнає криптовалюту об'єктом цивільних прав, процес спадкування таких активів залишається недостатньо врегульованим (слід зазначити, що цей закон так і не набрав чинності) [1]. Тому відсутність чітких законодавчих норм щодо легального передачі права власності на криптовалюту ускладнює процес передачі цих активів спадкоємцям.

Відповідно до статті 1218 Цивільного кодексу України, до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини [2]. Тобто це означає, що цифрові активи, зокрема криптовалюта, також можуть бути успадковані за загальними правилами спадкування. Однак, на практиці виникають складнощі, пов'язані з доступом до таких активів, а саме відсутність у спадкоємців необхідної інформації для доступу до криптовалютних гаманців або біржових акаунтів померлого, що призводить до втрати цих активів.

Ясечко С. В. зазначає, що спадкування – це передача прав і обов'язків спадкодавця спадкоємцям, а їх сукупність становить спадщину. Діджиталізація розширила можливості спадкування, включивши до спадкової маси майнові й окремі немайнові права. Водночас держава не визначила чіткого правового режиму таких об'єктів, тож їх спадкування здебільшого відбувається через суд, що ускладнює процес. Альтернативним варіантом є внесення до заповіту логіна і пароля від сховища з цифровими активами [3, с. 218].

В Україні, як і в інших країнах, правове регулювання успадкування цифрової власності залишається недостатнім. Деякі держави вже розробляють відповідні механізми. У США судові прецеденти сприяли ухваленню законів про цифрове спадкування, а в 2014 році прийнято законопроект щодо успадкування облікових записів у соцмережах і на веб-сайтах. Він надає спадкоємцям право власності на цифрове майно померлого [4, с.152].

Для вирішення цієї проблеми М. З. Вовк рекомендує заздалегідь скласти заповіт, у якому детально вказати інформацію про свої цифрові активи та надати інструкції щодо доступу до них, що становить передачу ключів доступу або паролів довірній особі або нотаріусу. А у випадку відсутності заповіту спадкоємці можуть звернутися до служби підтримки відповідної криптовалютної біржі.

Для цього необхідно надати такі документи:

1. Свідоцтво про смерть власника акаунта.
2. Документи, що підтверджують родинний зв'язок між спадкодавцем та спадкоємцем.

3. Документи, що підтверджують особу спадкоємця.

4. Свідоцтво про право на спадщину із зазначенням адреси електронної пошти облікового запису померлого власника криптовалюти [5].

Проте, залежно від вимог біржі, документи можуть потребувати нотаріального перекладу та легалізації.

Також, при успадкуванні криптовалюти слід враховувати податкові зобов'язання. В Україні відповідно до ст. 174 Податкового кодексу для спадкоємців першої черги (діти, батьки, чоловік/дружина) податок на спадщину не сплачується. Для спадкоємців другої черги ставка податку становить 5% від вартості спадкового майна, а для інших спадкоємців – 18% плюс 5% військового збору. Вартість криптовалюти оцінюється за її ринковою ціною на момент відкриття спадщини [6].

Крім податку необхідним є також питання технічного доступу до криптовалютних активів. На відміну від традиційного майна, криптовалюта не зберігається в банках чи депозитаріях, а доступ до неї здійснюється за допомогою приватних ключів. Якщо спадкоємці не володіють цією інформацією, отримати доступ до цифрових активів неможливо.

Наведемо приклад спадкування криптовалюти. Так, відомий випадок з мільярдером Метью Мелоном, криптовалютні активи якого оцінювалися приблизно в 1 мільярд доларів, демонструє ризики цифрових спадків. Після його смерті спадкоємці не змогли отримати доступ до цих активів через відсутність інформації про ключі доступу [5]. Аналогічні ситуації виникатимуть і з менш значними сумами криптовалют, якщо власник не подбав про створення механізму передачі доступу спадкоємцям. Тому, при плануванні спадкування криптовалютних активів варто завчасно подбати про механізми передачі доступу.

Таким чином, питання спадкування цифрових активів в Україні потребує подальшого законодавчого врегулювання, а до того часу власникам криптовалюти слід вживати заходів для забезпечення безперешкодної передачі своїх цифрових активів спадкоємцям.

Список використаних джерел

1. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р., № 2074-IX поточна редакція від 15.11.2024р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 31.03.2025).

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення:

31.03.2025).

3. Ясечко С. В. Цифровий спадок в епоху діджиталізації / С. В. Ясечко // Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці від дня народження Олександра Анатолійовича Пушкіна (м. Харків, 20 трав. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України», Наук. парк «Наука та безпека». – Харків : ХНУВС, 2022. - С. 218-221.

4. Дворнікова П. А., Бровченко Т. І. Сучасний стан правового регулювання спадкування акаунтів у соціальних мережах. *Юридичний науковий електронний журнал*. №10.2022. С.151-153. URL: http://lsey.org.ua/10_2022/34.pdf (дата звернення: 31.03.2025).

5. Вовк М. З. Особливості правового регулювання спадкування цифрових активів та інтелектуальної власності в умовах розвитку блокчейн-технологій. *Академічні візії*, 2024. (35). URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1384> (дата звернення: 31.03.2025).

6. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275517#Text> (дата звернення: 31.03.2025).

РЕГУЛЮВАННЯ STANDARD ESSENTIAL PATENTS ЯК ІНСТРУМЕНТ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ

АНТОН ПОЛКАРПОВ,

аспірант 1-го курсу, спеціальність «Міжнародне право», Державний
торговельно-економічний університет
м. Київ,

Науковий керівник **ГАННА ІЛЬЧЕНКО,**

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права,
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ,

Правове регулювання Standard Essential Patents (SEP) визначає умови, за яких компанії можуть використовувати технології, що є необхідними для реалізації стандартизованих рішень у телекомунікаціях та суміжних

галузях. Європейський Союз приділяє значну увагу впорядкуванню цього питання, оскільки запатентовані технології глибоко інтегровані в економіку, а наявність єдиного підходу до ліцензування прямо впливає на внутрішній ринок і конкурентоспроможність. Зокрема, справа Huawei v. ZTE [1] у Суді ЄС слугує важливою відправною точкою для розуміння того, як правильно дотримуватися принципів FRAND.

У ході дослідження приділено увагу судовій практиці, ролі організацій зі створення стандартів (SSOs) і дискусіям щодо можливих законодавчих ініціатив, які могли б усунути прогалини у регулюванні.

Поняття SEP охоплює патенти, без яких неможливо виконати технічні вимоги певного стандарту, затвердженого уповноваженим органом. Отже, будь-який виробник, що прагне реалізувати цей стандарт, зобов'язаний отримати ліцензію від власника SEP. Необхідність використовувати велику кількість запатентованих технологій для реалізації стандартів змушує SSOs запроваджувати правила розкриття відомостей про такі патенти та вимагати від власників надавати доступ на прозорих і недискримінаційних умовах. Серед основних вимог фігурує принцип FRAND, згідно з яким ліцензійні платежі не повинні бути завищеними, а сам ліцензіар не має права штучно обмежувати коло потенційних ліцензіатів. Як наголошує Г. Сідак, відповідність умовам FRAND унеможливорює штучне завищення роялті, оскільки орієнтується на цінність технології у межах стандарту, а не на монопольний тиск патентовласника [2, с. 936].

Значення принципу FRAND у праві ЄС наочно продемонстровано в рішенні Суду ЄС у справі Huawei v. ZTE (C-170/13) [1]. Суд окреслив обов'язки як власника SEP, так і потенційного ліцензіата. Власник має повідомити про наявність патенту, запропонувати добросовісні умови й надати достатню інформацію щодо порушення. Зі свого боку, ліцензіат повинен вчасно відповісти на пропозицію й у разі незгоди сформулювати контрпропозицію, яка також базуватиметься на розумних засадах. Якщо ці кроки дотримані, власник SEP не може вдаватися до зловживань і вимагати заборони використання технології в суді.

Завдяки такому підходу діє запобіжник проти антиконкурентного «патентного захоплення» – терміну, яким позначають свідому стратегію власника патенту приховати або відкласти розкриття інформації про свій SEP на етапі формування стандарту, а згодом вимагати надмірних ліцензійних платежів чи застосовувати судові заборони.

Політики організацій SSOs на зразок European Telecommunications Standards Institute мають зобов'язувати учасників розкривати такі патенти вчасно, однак механізми перевірки й оновлення реєстрів SEP не завжди працюють бездоганно. Судова практика ЄС та окремі справи у США

(зокрема *FTC v. Qualcomm*) [3] засвідчують, що суди можуть трактувати FRAND по-різному, оцінюючи і домінуюче становище, і сумлінність поведінки сторін.

У квітні 2023 року Європейська Комісія представила Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on standard essential patents and amending Regulation (EU) 2017/1001 (часто згадується як «проект Регламенту ЄС щодо SEP») [4]. Документ мав на меті встановити чіткіші критерії оцінки суттєвості патентів, прозорості в розрахунках ставок роялті та механізми позасудового врегулювання спорів. Проте 11 лютого 2025 року проект відкликали через відсутність консенсусу серед представників промисловості, правовласників і потенційних ліцензіатів, а також через побоювання, що запропоновані регуляторні інструменти могли б надмірно гальмувати інновації і створювати додаткові бюрократичні бар'єри. При цьому, дискусії довкола створення уніфікованих процедур не припиняються.

У сучасному праві ЄС справи про невиконання FRAND-зобов'язань зазвичай кваліфікуються як потенційне зловживання домінуючим становищем. Водночас конкретний аналіз залежить від обставин: чи дійсно у власника SEP немає конкурентних альтернатив, чи була пропозиція ліцензійних умов очевидно нерозумною, чи виявив ліцензіат небажання співпрацювати. Рішення *Huawei v. ZTE* дало загальний алгоритм дій, але низка деталей усе ще залишається на розсуд національних судів. Цей аспект мотивує SSOs та інші органи вести роботу над більше чіткими механізмами підтвердження суттєвості патенту й узгодження умов ліцензування.

Роль SEP у формуванні єдиного європейського цифрового простору складно переоцінити, адже від доступності критично важливих технологій залежить динаміка впровадження нових стандартів і розвиток конкурентного середовища. Принцип FRAND покликаний забезпечити збалансовану модель ліцензування, унеможливити надмірний тиск із боку патентовласників і гарантувати справедливу винагороду за інновації. Справа *Huawei v. ZTE* увиразнила необхідність сумлінної поведінки обох сторін і підкреслила, що пошук домовленостей має відбуватися без зволікань і приховування суттєвої інформації.

Попри сформульовані рамки, проблему SEP не можна вважати вирішеною остаточно. Пропоновані реформи на європейському рівні, що мали бути втілені в життя, стикнулися зі спротивом і зрештою були відкликані. Проте це не означає припинення пошуків дієвого підходу до прозорого та передбачуваного ліцензування. Розвиток судової практики та можлива майбутня взаємодія SSOs з інституціями ЄС дають підстави

сподіватися, що гармонізація у сфері SEP набиратиме більш чітких обрисів і сприятиме технологічному прогресу.

Список використаних джерел

1. Суд Справедливості Європейського Союзу (2015). Рішення у справі Huawei Technologies Co. Ltd проти ZTE Corp. (C-170/13). Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62013CJ0170>
2. Sidak, J. G. (2013). The Meaning of FRAND, Part I: Royalties. Journal of Competition Law & Economics, 9*(4), 931–1055. Режим доступу: <https://www.criterioneconomics.com/docs/sidak-the-meaning-of-frand-part-i-royalties-9-j.-competition-l.-econ.-931-2013.pdf>
3. FTC v. Qualcomm Incorporated, 969 F.3d 974 (9th Cir. 2020). Федеральний апеляційний суд США, Дев'ятий округ. Режим доступу: <https://cdn.ca9.uscourts.gov/datastore/opinions/2020/08/11/19-16122.pdf>
4. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on standard essential patents and amending Regulation (EU) 2017/1001 (2023). Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023PC0232>

ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

СОСЛЮК СОФІЯ

студентка 1 курсу 11 групи
факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

Критична інфраструктура – це об'єкти, які є невід'ємними для забезпечення функціонування суспільства та економіки країни. До такої інфраструктури відносяться електростанції, об'єкти оборони, медичні установи, хімічна оборона, телекомунікації та багато інших об'єктів [1]. Забезпечення безпеки цих установ та їх ефективної роботи є одним з головних пріоритетів держави.

Незважаючи на те, що об'єкти критичної інфраструктури в Україні мають вищий рівень захищеності, ворог активно застосовує методи щоб порушити їхню роботу. З початку повномасштабного вторгнення Росії, в Україні було пошкоджено 702 об'єкти інфраструктури[2]. Ці дії призводять

до серйозних наслідків для безпеки населення та економічної стабільності країни, а також ускладнюють надання основних послуг, таких як електропостачання, водопостачання та медичні послуги.

Забезпечення безпеки працівників критичної інфраструктури в умовах воєнного стану є ключовим для збереження важливих для держав послуг та безперервного надання основних сервісів. Під час війни цей персонал стає одним з найбільш уразливих категорій населення, оскільки їх діяльність безпосередньо пов'язана з підтримкою життєдіяльності країни, а збереження їхнього здоров'я та безпеки має важливе значення для стабільності нашої держави. В умовах війни всі об'єкти критичної інфраструктури мають бути наділені надійним укриттям, яке забезпечить захист працівників від можливих загроз, таких як обстріли, бомбардування або інші військові атаки. Також роботодавці мають передбачити безпечні умови, що дозволять оперативно реагувати на надзвичайні ситуації, забезпечувати функціонування об'єктів у кризових умовах, а також надавати допомогу потерпілим. Згідно з рішенням Ради Національної безпеки і оборони України, впродовж десяти днів мають бути вжиті всі необхідні заходи для створення операторами критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору на відповідних об'єктах умов, що забезпечують захист персоналу, а також організацію та проведення евакуаційних заходів у разі виникнення надзвичайних ситуацій [3].

У цей складний час неможливо не згадати про відданість медичних працівників, які незважаючи на постійну небезпеку продовжують рятувати життя. Лікарі, попри постійну загрозу обстрілів, рятують життя, проводять операції та надають допомогу тим, хто опинився в найскладніших умовах і кожна їхня дія є вираженням справжнього героїзму. Одним із таких випадків, є найбільша дитяча лікарня Охматит, яка 8 липня зазнала одного з найпотужнішого ракетного удару по столиці України. Хірург Голубченко розповів, як проводив операцію на п'ятимісячній дитині під час вибуху. Коли стався удар, лікар і медичний персонал опинилися на підлозі, а апарат анестезії вийшов з ладу. Анестезіолог, піднявшись, використав мішок Амбу для штучного дихання і врятував дитину. Завдяки професіоналізму медиків, дитину вдалося врятувати, навіть незважаючи на страшні обставини та пошкодження лікарні [4]. Лікарі "Охматдиту" продовжують виконувати до 10 тисяч операцій щороку, не зважаючи на труднощі. Навіть в корпусах, де вікна тимчасово затулєні дошками, вони не припиняють боротьбу за дитячі життя [5].

Не менш важливим є робота газових служб та електростанцій, працівники яких, часто під загрозою, забезпечують безперервність постачання енергоресурсів, що є критично важливим для функціонування всіх інших систем у країні. Також важливу роль у забезпеченні національної безпеки та стабільності відіграють стратегічні об'єкти інфраструктури, такі

як авіабази, військові частини, протиповітряні оборони, які оперативно реагують на можливі загрози і забезпечують захист від зовнішніх агресій.

Неможливо не згадати про авіацію Старокостянтинова, яка є однією з найпотужніших та найважливіших складових обороноздатності країни. З початку повномасштабного вторгнення цей аеродром неодноразово став об'єктом потужних атак, однак завдяки високій мобільності та професіоналізму наших льотчиків, авіація здатна ефективно протидіяти ворогу. Високий рівень підготовки пілотів і здатність швидко адаптуватися до змінюваних умов дозволяють забезпечувати надійний захист повітряного простору і сприяти стабільності на фронті. Авіація Старокостянтинова також відіграє вирішальну роль у захисті неба України та безпосередньо підтримує військовослужбовців, які перебувають на передових позиціях. Ключовим аспектом забезпечення національної безпеки та стабільності є створення належних умов для служби військовослужбовців, а також підтримка бюджету армії через донати. Адже саме завдяки самовідданості та високому професіоналізму наших захисників ми маємо можливість протистояти загрозам і забезпечити мир та спокій для країни.

Законодавство України щодо захисту критичної інфраструктури в умовах війни ґрунтується на ряді важливих нормативно-правових актів, які визначають принципи та механізми забезпечення її безпеки. Зокрема, Закон України "Про критичну інфраструктуру" встановлює вимоги до захисту об'єктів інфраструктури від надзвичайних ситуацій, включаючи військові загрози [6]. В умовах воєнного стану особлива увага приділяється безпеці цих структур, їх охороні та швидкому відновленню у разі пошкоджень. Наше законодавство визначає обмежений доступ до стратегічних об'єктів і встановлює відповідальність за порушення щодо їхнього захисту. Крім того, Україна має дотримуватися міжнародних норм щодо захисту інфраструктури під час збройних конфліктів, що забезпечує її стійкість і безпеку в умовах війни.

Захист працівників критичної інфраструктури в умовах війни є одним з основних пріоритетів для забезпечення безпеки та стабільності країни. У період збройного конфлікту ці об'єкти стають мішенями для ворога, а їх ефективне функціонування залежить від безпеки та здоров'я тих, хто працює на цих стратегічно важливих установах. Незважаючи на постійну небезпеку, працівники медичних установ, енергетичних компаній, авіації та інших сфер критичної інфраструктури продовжують виконувати свою роботу, проявляючи героїзм і відданість своїй справі. Законодавство України створює правову основу для забезпечення безпеки цих об'єктів, визначаючи заходи щодо захисту та відновлення критичних інфраструктур і підтримки персоналу в умовах війни. Однак для успішного захисту країни та її інфраструктури необхідна комплексна підтримка з боку держави, бізнесу та громадян, що включає фінансування, створення безпечних умов праці та постійну мобілізацію ресурсів для відновлення зруйнованих об'єктів.

Список використаних джерел

1. Все, що ви повинні знати про об'єкти критичної інфраструктури в Україні. Головні новини з України сьогодні - Kyiv Post. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/28283> (дата звернення: 30.03.2025).
2. У МВС назвали кількість об'єктів критичної інфраструктури, які пошкодила Росія. WAR OBOZREVATEL. URL: <https://war.obozrevatel.com/ukr/u-mvs-nazvali-kilkist-obektiv-kritichnoi-infrastrukturi-yaki-poshkodila-rosiya.htm> (дата звернення: 30.03.2025).
3. Про організацію захисту та забезпечення безпеки функціонування об'єктів критичної інфраструктури та енергетики України в умовах ведення воєнних дій. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0040525-23#Text> (дата звернення: 30.03.2025).
4. Обстріл «Охматдиту»: Голубченко розповів, як робив операцію 5-місячному малюку під час атаки. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/ohmatdit-obstril-likar-oleg-golubchenko-rozpoviv-yak-operuvav_n2593660 (дата звернення: 30.03.2025).
5. Відновлення "Охматдиту": як працює лікарня після ракетного обстрілу. *podrobnosti*. URL: <https://podrobnosti.ua/2496240-vdnovlennja-ohmatditu-jak-pratsju-lkarnja-pslja-raketnogo-obstrlu.html> (дата звернення: 30.03.2025).
6. Про критичну інфраструктуру. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення: 30.03.2025).

УНІФІКАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТРУДОВОГО ПРАВА ЯК ДРАЙВЕР ВЗАЄМНОГО НАБЛИЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

СТЕПЧЕНКО СОФІЯ

студентка I курсу
факультет міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет

науковий керівник: **ДАРАГАНОВА Н. В.**,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
ЗВО «Державний торговельно-економічний університет»
м. Київ, Україна

На нинішньому етапі вивчення стандартів Європейського Союзу (далі -- ЄС) в області застосування праці набуває надзвичайної актуальності. Перш за все, це зумовлено специфікою ЄС, що відрізняє його від міжнародних організацій класичного зразка. По-друге, хоча Україна і не входить до складу ЄС, зазначені стандарти є важливими для України, оскільки відповідні норми ЄС діють нині у 28 державах, рівень економічного розвитку та правова система кожної з яких відрізняються. Відтак, ці стандарти спершу піддаються ретельній перевірці щодо їхньої ефективності та життєздатності на практиці в різноманітних умовах. По-третє, географічне розташування, а також взаємні економічні інтереси України та ЄС зумовлюють потребу в активному діалозі між ними. На сучасному етапі одним із напрямків такої співпраці є наближення законодавства України та ЄС у різних сферах. Таке зближення неминуче повинне охоплювати й сферу праці.

Основною метою цього наукового дослідження є з'ясування та аналіз найважливіших концептуальних тверджень теорії трудового права ЄС, вивчення яких уможливило б вирішення проблеми щодо вдосконалення вітчизняного трудового законодавства на шляху адаптації до європейської правової системи.

На теперішньому етапі еволюції права ЄС, слід говорити не про самостійну та усталену галузь права, а, скоріше, про комплекс певних норм, чий обсяг безперестанно збільшується. Окрім того, цей комплекс переважно залежить від національного законодавства держав-членів ЄС. Водночас, чітко прослідковується й протилежна тенденція, яка, потенційно, вказує на можливість виникнення самостійної галузі у найближчій перспективі. У контексті цього дослідження, термін "трудове право Європейського Союзу" застосовується для опису сукупності правових норм, вироблених ЄС, що регламентують відносини, пов'язані з трудовою діяльністю.

І все ж, можна визначити три ключові напрямки, спрямовані на посилення інтеграції. Перший з них має на меті гарантування мобільності працівників і тісно пов'язаний з свободою пересування. Другий – спрямований на боротьбу з дискримінацією та створення рівних умов для всіх у сфері праці та зайнятості в межах ЄС. Третій – зосереджений на загальному покращенні умов праці та зайнятості на території ЄС.

Правові положення, що сприяють міждержавній мобільності працівників у ЄС, значно переважають у загальному обсязі правових актів, спрямованих на регулювання трудових взаємин. При цьому ключовими є норми Договору про функціонування Європейського Союзу, де визначено положення про вільне переміщення працівників (статті 45 – 48).

Існують також інші положення первинного права, що по суті стали основою повноважень ЄС, безпосередньо керуючи відповідними сферами суспільного життя.

Європейський Союз знайшов баланс між потребами роботодавців (забезпечення найбільшої мобільності працівників, коли їх направляють в іншу країну ЄС для реалізації свободи надання послуг) та інтересами працівників (захист їхніх прав під час виконання трудової діяльності). Здебільшого інтереси працівника та роботодавця не співпадають. Коли працівник направляється роботодавцем до країни- члена ЄС, де права працівників захищені краще, ніж у країні, де зареєстровано роботодавця, виникає ситуація, коли роботодавець не відшкодовує працівникові «різницю» у відповідних гарантіях. В цьому випадку норми Євросоюзу віддають перевагу інтересам роботодавця. Отже, виходить, що норми трудового законодавства країни, куди відрядили працівника, які обмежують мобільність працівників, визнаються перешкодою для вільного надання послуг та мають бути скасовані через їх незастосування. Водночас норми Євросоюзу передбачають, що певний мінімум гарантій має бути забезпечений працівникові, і це є допустимим обмеженням свободи надання послуг роботодавцем.

Переходячи до розгляду заборони дискримінації у сферах праці та зайнятості, знову ж таки варто зазначити, що цьому питанню присвячено значний обсяг правових актів. Норми, які забороняють дискримінацію, чітко прописані в основних установчих документах.

Що стосується актів вторинного права, то загальні стандарти, що стосуються забезпечення принципу рівності у галузі праці та зайнятості, передбачені директивою Ради 2000/78 / ЄС.

Переходячи до третього пункту, слід констатувати його значну "розсипчатість". Насамперед, варто звернути увагу на досить суперечливі підходи ЄС щодо правового регулювання робочого часу та періодів відпочинку.

Однією з ключових цілей узгодження законодавства країн-членів ЄС – це складова індивідуального трудового права, як-от охорона праці (ст. 153 Договору про порядок роботи Європейського Союзу).

Основний акт вторинного права цієї сфері – це директива 89/391/ЄЕС від 2.06.1989 р. [17] (зі змінами, внесеними директивою 2007/30/ ЄС від 20.06.2001 р.) про впровадження заходів задля забезпечення безпеки та захисту здоров'я на роботі.

Що стосується колективного трудового права в межах ЄС, важливо акцентувати увагу на тому, що на загальноєвропейському рівні виникли мультинаціональні об'єднання працівників та роботодавців. Соціальний діалог реалізується на секторальному або міжсекторальному рівнях.

Одним із найвиразніших індикаторів ефективності такої системи є колективна розробка нормативних правових актів. Наслідком

міжсекторального соціального діалогу стало створення угоди, що увійшла до протоколу про соціальну політику від 31.10.1991 р. Цей протокол з часом став додатком до Маастрихтського договору, а угода сформулила основу ст. 138 та ст. 139 Амстердамського договору.

Отже, дослідження та пізнання європейського трудового права, його природи в сучасних реаліях надзвичайно важливе для України. У майбутньому, приєднання до ЄС, нам потрібно чітко розуміти модель правового регулювання трудових відносин в ЄС, положення директив, взятих зобов'язань, та необхідні вимоги. Водночас, потрібно брати до уваги специфіку національного трудового законодавства та шукати найкращі варіанти його адаптації.

Список використаних джерел

1. Рим О. М. Трудове право Європейського Союзу: монографія Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 597 с.
2. Право Європейського Союзу. Особлива частина: навчальний посібник для вищих навчальних закладів (з урахуванням Лісабонського договору) / за ред. М. Р. Аркелян, О. К. Вишняков. Київ : Істина, 2010. 528 с.
3. Форманюк В. В. Трудове право в системі права Європейського Союзу. 2015. С. 180-184.
4. Тименко С. І. Проблеми трудового права та права соціального забезпечення. Поняття та сутність Європейського трудового права 2015. С. 174-184.

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВА ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

АНАСТАСІЯ ТОПЧІЙ,

Студентка 1-19 ФЕМП,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

МАРІЯ КУРІЧЕНКОВА

Студентка 1-19 ФЕМП,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

У сучасному світі цифровізація проникає в усі сфери життя, трансформуючи економіку, культуру та суспільні відносини та сферу управління. Інтернет і новітні технології відкривають безмежні можливості для спілкування, навчання, ведення бізнесу та доступу до різної інформації.

Проте, разом із зростанням цифрових можливостей з'являються і нові загрози, які ставлять під сумнів традиційне розуміння прав людини. Захист прав і свобод в умовах стрімкого технологічного розвитку стає надзвичайно актуальним завданням як для державних органів, так і для суспільства в цілому.

У сучасну цифрову епоху дедалі більше дослідників звертають увагу на те, як технології впливають на реалізацію та захист прав людини. Зокрема, Вірджинія Юбенкс у книзі *Automating Inequality* (2018), досліджує, як автоматизовані системи в соціальній політиці можуть поглиблювати нерівність та дискримінацію, особливо серед найбільш вразливих верств населення [1].

Цифровізація суттєво розширює поняття прав людини [2]. Традиційно право на приватність, свободу слова та доступ до інформації визначалися фізичними просторами, проте сьогодні вони мають нове, віртуальне вимірювання. Наприклад, конфіденційність охоплює не лише особисте життя, а й інформацію, що зберігається на серверах, мобільних пристроях та у хмарних сховищах. Це вимагає перегляду чинних правових норм як на національному, так і на міжнародному рівнях, аби вони відповідали викликам цифрової епохи.

У контексті активного розвитку цифрових технологій та цифровізації всіх сфер суспільного життя постає нагальна потреба в удосконаленні законодавчої бази України. Зокрема, для забезпечення ефективного захисту прав людини у цифровому середовищі необхідно адаптувати чинні закони до нових викликів. Національне законодавство має своєчасно реагувати на такі явища, як збір і обробка персональних даних, штучний інтелект, алгоритмічне управління, цифрова безпека та інформаційна прозорість. Важливим кроком у цьому напрямі стало ухвалення Закону України "Про захист персональних даних" [3], а також розробка Стратегії цифрової трансформації [4]. Проте, з огляду на швидкі темпи технологічного прогресу, потреба в подальшій гармонізації законодавства із міжнародними стандартами залишається актуальною.

Питання цифрових прав людини у 2019 році було винесено на міжнародний рівень та розглянуто на рівні Організації об'єднаних націй [5]. Цифрова трансформація стимулює розвиток таких прав, як доступ до онлайн-освіти та електронного голосування. Зростання використання цифрових технологій потребує гарантій, що кожен громадянин має можливість брати участь у суспільному житті не лише офлайн, але й у цифровому просторі.

Кіберзагрози в умовах цифрової епохи становлять серйозний виклик для захисту прав людини. Масове збирання персональних даних компаніями підвищує ризик несанкціонованого доступу та порушення права на приватність. Водночас цифрове спостереження, хоч і сприяє безпеці, може призводити до надмірного контролю над громадянами. Окрім цього,

цензура та обмеження доступу до інформації з боку державних і приватних структур обмежують свободу вираження думок, що суперечить демократичним принципам.

Важливим аспектом є розвиток цифрової грамотності, адже громадяни повинні вміти захищати свої персональні дані та протидіяти маніпуляціям. Оскільки цифровізація виходить за межі окремих країн, міжнародна співпраця (ООН, ЄС) створить умови для переходу на єдині стандарти захисту. Важливу роль відіграє й етична відповідальність технологічних компаній, які мають дотримуватися принципів прозорості та відповідальності, що сприятиме довірі до цифрових технологій і захисту прав користувачів.

Цифрова епоха створює як безмежні можливості для розвитку суспільства, так і нові виклики для захисту прав і свобод людини. Для збалансованого розвитку необхідно поєднувати модернізацію законодавства, підвищення цифрової грамотності, розвиток етичних стандартів та міжнародну співпрацю. Лише завдяки комплексному підходу можна забезпечити безпечне, відкрите та справедливе суспільство, де кожна людина матиме можливість реалізовувати свої права та свободи у цифровому просторі.

Список використаних джерел

1. Eubanks, V. (2018). *Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor*. St. Martin's Press.
2. GDPR (General Data Protection Regulation). (2016). Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council. Європейський Союз. Веб-сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679>
3. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
4. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 28.10.2020 № 1353-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>
5. Доклад ООН з цифрових прав людини. (2019). Організація Об'єднаних Націй. Веб-сайт. URL: <https://www.un.org/en/>

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ (ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, БЛОКЧЕЙНУ) БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ

ЄВГЕНІЯ ТИМОШЕНКО

студентка 2 курсу 11 групи
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Сучасний фінансовий сектор, зокрема банківська система, переживає значні трансформації завдяки стрімкому розвитку технологій. Інновації, такі як штучний інтелект (ШІ) (сукупність інформаційних технологій, що здатні виконувати складні завдання, створювати власні бази знань і алгоритми роботи [1]) та блокчейн (технологія розподілених реєстрів, яка забезпечує прозорість, безпеку та децентралізацію банківських операцій [2]), кардинально змінюють підходи до обслуговування клієнтів, управління ризиками, здійснення платежів та забезпечення безпеки фінансових операцій. Ці технології не лише підвищують ефективність банківських процесів, але й сприяють створенню більш прозорої та надійної фінансової системи. Штучний інтелект використовується для автоматизації рутинних завдань, покращення клієнтського досвіду та запобігання фінансовим злочинам, тоді як блокчейн забезпечує безпечне та децентралізоване зберігання даних, сприяючи швидшим та безпечнішим транзакціям. Усі ці зміни формують нову еру цифрового банкінгу, яка вимагає глибокого аналізу та адаптації до сучасних викликів. З огляду на це, актуальним буде розглянути ключові аспекти застосування ШІ та блокчейну в банківському секторі, їхні переваги та потенційні ризики, а також перспективи подальшого розвитку цих технологій у фінансовій сфері.

Дослідження питань використання ШІ в банківській сфері розглядали Овчаренко Т.[3], Парушевські А. [4] Холявко, Н. [5], Садчикова, І. [5], Колоток, М. [5] та інші.

Стаття Овчаренко Т. в журналі «Економіка та суспільство» (2024) аналізує сучасні напрями використання штучного інтелекту в банківській сфері. Авторка акцентує увагу на автоматизації обслуговування клієнтів, оцінці кредитних ризиків, застосуванні аналітики великих даних і заходах кібербезпеки. ШІ розглядається як інструмент підвищення ефективності операцій і конкурентоспроможності банків. [3]

У статті Парушевські А. на платформі ELARTU розглядаються ключові аспекти впровадження систем штучного інтелекту в банківські процеси. Автор акцентує увагу на автоматизації обробки даних, покращенні обслуговування клієнтів, а також ролі ШІ в запобіганні шахрайству та

управлінні ризиками. Стаття є частиною матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції ТНТУ. [4]

Інтеграція ІІІ в український банківський сектор відкриває перед фінансовими установами нові перспективи для розвитку. Щодня фінансові технології охоплюють все більш широкий спектр послуг і продуктів, від цифрового банкінгу та краудфандингу до страхування та інвестиційного менеджменту. Платіжні системи, системи еквайрингу криптовалют, брокерські компанії та криптовалютні біржі використовують сучасні технології для забезпечення швидких, безпечних та зручних фінансових операцій. Зростання необанків і фінтех-компаній свідчить про високий потенціал інновацій у фінансовому секторі, надаючи клієнтам більше можливостей для вибору та доступу до фінансових послуг. Це, зі свого боку, стимулює традиційні банки до активізації власних інноваційних процесів та пошуку шляхів інтеграції цифрових технологій у всі аспекти діяльності.

Оптимізація операційних витрат, зниження фінансових ризиків, удосконалення кредитного скорингу, забезпечення високого рівня безпеки банківських операцій – це ті переваги цифровізації, заради яких установи готові змінюватися і вдосконалюватися. Ми вважаємо, що від вміння банківської сфери встигати за трендами сучасності залежить рівень розвитку економіки нашої країни. Однак, перехід на інноваційні технології вимагає не лише значних інвестицій, але й комплексного підходу. Кожна банківська установа має розуміти технологічні можливості та обмеження. Банки повинні враховувати етичні аспекти використання ІІІ, забезпечуючи прозорість і справедливість у прийнятті рішень, гарантуючи конфіденційність даних клієнтів. Для розв’язання цих викликів та максимізації потенціалу диджиталізації банки мають розробити комплексні стратегії, що передбачають інвестиції в технологічну інфраструктуру, навчання персоналу, розвиток цифрової грамотності серед клієнтів та забезпечення високого рівня безпеки банківських операцій.

Сьогодні, розвиток технологій ІІІ у банківській сфері «обіцяє революційні зміни в обслуговуванні клієнтів та оптимізації внутрішніх процесів. І ці зміни вже відбуваються» [1]. ІІІ банківські установи використовують для 1) автоматизації обслуговування клієнтів (*створення чат-ботів та голосових помічників, які допомагають клієнтам вирішувати фінансові питання без необхідності звертатися до операторів. Це дозволяє банкам скоротити витрати та підвищити якість обслуговування*); 2) аналіз кредитоспроможності та управління ризиками (банки активно використовують алгоритми машинного навчання для оцінки фінансового стану клієнтів і визначення їхньої кредитоспроможності. Це допомагає скоротити ризики неповернення кредитів та підвищити точність прийняття рішень); 3) запобігання шахрайству (ІІІ аналізує поведінку користувачів та фінансові операції, виявляючи підозрілі транзакції. Це дозволяє банкам ефективно боротися з шахрайством і забезпечувати безпеку коштів

клієнтів). Сфери застосування штучного інтелекту в банківських установах розкриті у табл.1.

Табл.1

Сфери застосування штучного інтелекту в банківських установах

Напрямок використання	Особливості застосування
Чат-боти	Забезпечують клієнтам цілодобовий доступ до банківських послуг, а також допомагають фінансовим установам краще розуміти потреби користувачів.
Кібербезпека	Гарантують захист конфіденційної інформації банку та клієнтів, запобігаючи витоку даних і хакерським атакам.
Аналіз ринкових тенденцій	Обробляють великі обсяги даних для прогнозування змін на ринку, валютних курсів, акцій та інших фінансових показників, допомагаючи знаходити вигідні варіанти інвестування.
Кредитний аналіз	Використання штучного інтелекту для ухвалення обґрунтованих, безпечних і вигідних рішень щодо надання кредитів.
Збір та обробка даних	Автоматизовані системи на основі ШІ забезпечують точне та безпомилкове збирання й аналіз інформації.
Аналіз клієнтського досвіду	Вивчаючи поведінку клієнтів, банки можуть оптимізувати існуючі послуги та розробляти нові, орієнтовані на споживача.
Дотримання нормативних вимог	ШІ застосовується для моніторингу відповідності банку сучасним регуляторним стандартам і покращення процесу ухвалення рішень.
Управління ризиками	Допомагає виявляти потенційні загрози та пропонувати ефективні рішення для зниження фінансових ризиків.
Прогнозна аналітика	Визначає приховані закономірності та зв'язки у фінансових даних, які складно виявити традиційними методами аналізу.
Автоматизація процесів	Використання алгоритмів штучного інтелекту для підвищення операційної ефективності, мінімізації витрат та усунення повторюваних завдань.

Табл. створена за джерелом [6]

Технологія блокчейн «сприяє автоматизації процесів, зниженню помилок і відповідності регуляторним вимогам» [2]. Банківськими установами блокчейн використовується для: 1) прискорення та здешевлення платежів (технологія дозволяє проводити міжнародні перекази без посередників, що скорочує час обробки та зменшує комісії); 2) забезпечення безпеки та прозорості (завдяки криптографії блокчейн гарантує захист даних від несанкціонованих змін, зменшуючи ризик шахрайства та

кібератак); 3) використання смарт-контрактів (*спрощує виконання кредитних угод, страхових виплат і управління активами без посередників*). Блокчейн є технологією розподілених реєстрів, яка забезпечує прозорість, безпеку та децентралізацію банківських операцій. Його впровадження у фінансову систему значно знижує витрати та мінімізує ризики втручання третіх сторін.

Завдяки своїм можливостям блокчейн поступово охоплює кредитування, випуск гарантій, торгівлю цінними паперами та інші фінансові процеси, змінюючи підхід до безпеки й ефективності банківських операцій [6].

Попри значні переваги, використання ШІ та блокчейну в банківському секторі стикається з певними викликами: незважаючи на високий рівень безпеки блокчейну, хакерські атаки та витоки даних залишаються серйозною загрозою; використання інноваційних технологій вимагає значних фінансових вкладень у розробку та підтримку нових рішень.

Отже, сучасна банківська система динамічно змінюється під впливом технологій, зокрема штучного інтелекту та блокчейну. ШІ автоматизує операції, покращує клієнтський сервіс, підвищує безпеку й оптимізує ризики, а блокчейн забезпечує прозорість і надійність транзакцій, спрощуючи фінансові процеси. Однак, впровадження цих технологій вимагає врахування кібербезпекових викликів.

Список використаних джерел

1. Штучний інтелект в українському банківському секторі: можливість чи необхідність? *Офіційна сторінка АТ "ОЩАДБАНК"* веб-сайт. URL: <https://www.oschadbank.ua/news/stucnij-intelekt-v-ukrainskomu-bankivskomu-sektori-mozlivist-ci-neobhidnist>
2. Застосування блокчейну в банківському секторі. *Система Bitbon: Соціальна мережа економічних відносин* веб-сайт. URL: <https://www.bitbon.space/ua/knowledge-base/distributed-ledger-technologies-blockchain/financial-sector/use-of-blockchain-in-the-banking-sector>
3. Овчаренко Т. Тенденції розвитку та використання штучного інтелекту у банківській сфері, *Економіка та суспільство*, №55.2024.С.83-89. URL: economyandsociety.in.ua
4. Парушевські А. Використання систем штучного інтелекту в банківській сфері *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції учених та студентів „Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства“*, 7-8 грудня 2023 року. — Т.: ТНТУ, 2023. — С. 160–161. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/44189>
5. Холявко, Н. ., Садчикова, І., Колоток, М. Напрями використання штучного інтелекту у банківських установах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (2 (34), 192–203. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2\(34\)-192-203](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2(34)-192-203)

6. *Abu Dhabi Global Market* веб-сайт. URL: <https://www.adgm.com>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ ЯК ЗАГРОЗА ПРАВАМ ЛЮДИНИ

ТИМИРЗЯНОВА М.А.

студентка

Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

ТЯЖКУН Л.В.

студентка

Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Актуальність адміністративно-правового статусу суб'єктів кібербезпеки в Україні зумовлена необхідністю ефективного регулювання їхньої діяльності для захисту кіберпростору держави. З огляду на постійне зростання кіберзагроз, виникає потреба у посиленні заходів безпеки та чіткому правовому регулюванню функціонування відповідних суб'єктів. Кібербезпека є ключовим фактором стабільності сучасного суспільства, оскільки інформаційні системи та мережі широко застосовуються в державному управлінні, бізнесі, освіті, охороні здоров'я та повсякденному житті громадян.

Кіберзлочинність включає в себе різні види злочинів, що здійснюються за допомогою комп'ютера і в мережі Інтернет. Об'єктом кіберзлочинів є персональні дані, банківські рахунки, паролі та інша особиста інформація як фізичних осіб, так і бізнесу та державного сектору. Кіберзлочинність є загрозою не тільки на національному, а й на глобальному рівні.

Питання “Кіберзлочинність як злочин міжнародного характеру” розглядав І. В. Гринчак [1]. Погоджуючись з автором статті, варто зазначити, що кіберзлочинність дійсно становить серйозну загрозу правам людини, насамперед праву на приватність, захист персональних даних та безпеку майнових інтересів. З-поміж адміністративно-правових механізмів протидії обґрунтовано виокремлено нормативно-правове регулювання, діяльність Держспецзв'язку, Кіберполіції, СБУ, а також міжнародне співробітництво. Цілком слушною є позиція автора щодо визначення Базовим документом у боротьбі з кіберзлочинністю для європейських країн

Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність (Будапештської конвенції), яка встановлює уніфіковані правові стандарти та механізми міжнародної взаємодії у цій сфері.

Серед основних видів кіберзлочинів можна виокремити такі, що спрямовані на викрадення персональних даних, фінансове шахрайство, атаки на державні ресурси або корпоративні системи. Поширеними методами є фішинг, злом акаунтів, розповсюдження шкідливого програмного забезпечення та DDoS-атаки, які блокують роботу вебресурсів [2].

Спираючись на Закон України “Про основні засади забезпечення кібербезпеки” можемо сказати що, він визначає правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки [3]. Для забезпечення ефективної кібербезпеки визначають основні принципи та напрямки, які сприяють розвитку захисту інформаційних ресурсів на державному та міжнародному рівнях, серед них визначення чіткого кола суб’єктів кібербезпеки та їхні повноваження; захист критичної інфраструктури, інтеграція з міжнародними стандартами, розвиток технологій; запровадження обов’язковості виявлення, реагування та ліквідації кіберінцидентів; передбачення правових наслідків за порушення в сфері кібербезпеки; стимулювання державно-приватного партнерства та міжнародне співробітництво.

Окрім законодавчого регулювання, вагоме значення у сфері кібербезпеки України має й стратегічне планування. Зокрема, у цьому контексті заслуговує на увагу затвердження Плану заходів із забезпечення кібербезпеки на 2025 рік, що визначає пріоритетні напрямки діяльності держави у цій сфері [4]. Ми виділили декілька низок завдань, спрямованих на посилення кіберстійкості держави:

1. Створення кібервійськ у системі Міністерства оборони: Передбачено розробку правових, організаційних та технологічних моделей функціонування кібервійськ, формування їхньої організаційної структури з урахуванням досвіду країн НАТО, а також забезпечення необхідними фінансовими, кадровими та технічними ресурсами.

2. Впровадження механізмів взаємодії суб’єктів національної системи кібербезпеки та сил оборони: Планується розробка нормативно-правового акта, що визначатиме порядок спільного виконання завдань кібероборони між основними суб’єктами кібербезпеки та сил оборони.

3. Розвиток міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки: Передбачено укладення меморандумів з Європейським Союзом та підприємствами ринку мікроелектроніки щодо спільних проєктів та інвестиційних програм, а також залучення України до виконання плану, передбаченого Європейським актом про чіпи.

4. Створення інноваційного кластера у сфері кібербезпеки: Планується об'єднання науково-дослідних інститутів, закладів вищої освіти, стартапів та приватних компаній для прискорення розробок у сфері кібербезпеки.

5. Розробка законодавства щодо страхування кіберризиків: Заплановано подання проєкту закону, який регулюватиме ринок страхування кіберризиків, що сприятиме покращенню законодавчого регулювання діяльності у сфері кібербезпеки.

Аналіз чинної нормативно-правової бази свідчить про становлення в Україні багаторівневої системи кібербезпеки, яка охоплює як державні органи, так і приватні інституції та користувачів. Водночас залишається потреба у деталізації процедурного аспекту реалізації компетенцій суб'єктів, оптимізації інформаційного обміну між ними та забезпеченні балансу між безпекою і дотриманням прав людини у цифровому середовищі.

З урахуванням динаміки кіберзагроз і міжнародних тенденцій, удосконалення адміністративно-правового статусу таких суб'єктів має відбуватись через гармонізацію національного законодавства з міжнародними актами, впровадження єдиних стандартів реагування на інциденти та розвиток інституційної спроможності органів кібербезпеки на всіх рівнях – від стратегічного до оперативного. Це є важливою умовою формування адаптивної та стійкої моделі кіберзахисту держави.

Список використаних джерел

1. І. В. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. - 2015. - № 12. - С. 93-98. "Гринчак Кіберзлочинність як злочин міжнародного характеру" URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
2. Голуб А. Кіберзлочинність у всіх її проявах: види, наслідки та способи боротьби. Веб-сайт ГУРТ. URL: <https://gurt.org.ua/articles/34602/>
3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
4. Про затвердження плану заходів на 2025 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України: Розпорядження Кабінету міністрів України від 07.03.2015 №204-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2025-%D1%80#Text>

ПРИНЦИП РІВНОСТІ СТОРІН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ГАРАНТІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

ОКСАНА ЛІЩУК

Старший викладач, адвокат
Державний торговельно-економічний університет

ЄВГЕНІЯ ТИМОШЕНКО

студентка 2 курсу 11 групи
факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

У сучасному демократичному суспільстві судочинство має ґрунтуватися на принципах, що забезпечують не лише формальну законність, а й реальну справедливість. Одним із таких принципів є принцип рівності сторін у цивільному процесі, який є невід'ємною складовою права на справедливий суд. Його реалізація безпосередньо пов'язана з утвердженням соціальної справедливості, що є основою правової держави.

Зміст принципів має демократичний характер і полягає в тому, що закріплені в нормах права, вони характеризують здійснення правосуддя тільки судом і на засадах рівності громадян перед законом і судом, одноособовість і колегіальність розгляду цивільних справ, незалежність суддів і підкорення їх тільки законам, гласність, здійснення судочинства державною мовою. Широкі і реальні процесуальні права учасників процесу і надійні гарантії їх реалізації, доступність і простота судочинства, які дають можливість кожній заінтересованій особі реалізувати своє право на звернення до суду за захистом своїх порушених прав, надане Конституцією України.

Поняття принципів і їх значення

Значення засад цивільного процесуального права полягає в тому, що в них відображаються найхарактерніші риси і загальний напрям права та його інститутів, у зв'язку з чим вони дозволяють зрозуміти суть цієї галузі

Принципи закріплюються в нормах права, їх положення, правила відображають суспільно-правові погляди народу як безпосередньо, так і через політичні партії, громадські та державні об'єднання, що беруть участь у соціально-політичному житті держави. Змістом таких суспільно-

політичних поглядів будуть відносини, які належать до предмета регулювання цієї галузі права.

Нормативно-правове регулювання

Принцип рівності сторін закріплений у:

- Конституції. Відповідно до статті 24 Конституції України, усі громадяни є рівними перед законом і не можуть зазнавати привілеїв чи обмежень за будь-якими ознаками. Ця норма має загально соціальний характер, але вона закладає ґрунт для процесуальної рівності у всіх видах судочинства. [1]

- Цивільному процесуальному кодексі України. Статті 2 та 12 визначають не лише формальну рівність прав, але й покладають активний обов'язок на суд - забезпечити, щоб така рівність реалізовувалась на практиці. [2]

- Європейській конвенції з прав людини. Стаття 6, що гарантує право на справедливий суд.

- Вторинне законодавство та правова доктрина. Вітчизняні науковці, серед яких М. Ю. Штефан та В. І. Тертишник, також наголошують на тому, що «Рівність сторін є не лише формальним принципом, а й гарантією матеріального доступу до правосуддя». В.І. Тертишник зокрема підкреслює, що «Держава зобов'язана усувати не тільки правові, а й соціальні бар'єри до реалізації цього принципу». [3,4]

Принцип рівності сторін у цивільному процесі виступає не лише формальною нормою, закріпленою в законодавстві, а й важливою гарантією соціальної справедливості. Його суть полягає в тому, що кожна сторона у справі має однакові процесуальні права й обов'язки, а суд зобов'язаний створити умови для повної та ефективної реалізації цих прав. Цей принцип прямо закріплений у статті 43 Цивільного процесуального кодексу України, що встановлює однакові процесуальні можливості для всіх учасників судового розгляду. [2]

Соціальна справедливість як правова категорія передбачає не лише рівність перед законом, а й фактичну можливість особи реалізувати свої права в умовах, коли вона може бути вразливою — з огляду на соціальний стан, вік, стан здоров'я, рівень обізнаності чи майнову неспроможність. Як підкреслює Є. Ю. Отцевич. [4]

Справедливе правосуддя можливе лише за умови, коли принцип рівності забезпечується не декларативно, а через конкретні процесуальні дії суду.

У міжнародному праві, зокрема в практиці Європейського суду з прав людини, неодноразово підкреслювалося, що формальна рівність не гарантує справедливості, якщо сторони суттєво різняться у своїх ресурсах або

здатності до самотійного захисту. У справі *Steel and Morris v. the United Kingdom* ЄСПЛ вказав, що відсутність юридичної допомоги для однієї сторони в судовому процесі, де протилежна сторона представлена досвідченими юристами, порушує принцип «рівності зброї» і веде до несправедливості. [6]

Враховуючи український контекст, особливу увагу варто приділяти категоріям справ, у яких сторони часто не мають достатніх ресурсів — це трудові, житлові, соціальні спори, справи про захист прав споживачів тощо. У таких випадках суд має активніше реалізовувати свою роль у забезпеченні реальної процесуальної рівності. [7]

Інститут вторинної правової допомоги (БПД) безоплатна правова допомога

Забезпечення реального доступу до правосуддя є невід’ємною частиною принципу рівності сторін у судовому процесі. В Україні важливою гарантією цього доступу є інститут безоплатної правової допомоги, який виконує функцію вирівнювання можливостей сторін, особливо коли одна з них перебуває в соціально вразливому становищі.

Система безоплатної правової допомоги (БПД) в Україні діє на підставі Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Вона поділяється на первинну (надання правової інформації, консультацій, допомога в складенні документів) та вторинну правову допомогу — тобто представництво інтересів у суді, складення процесуальних документів та захист. [8]

Вторинна правова допомога, відповідно до ст. 13 цього закону, надається окремим категоріям осіб, серед яких:

- малозабезпечені громадяни
- особи з інвалідністю
- діти
- ветерани війни
- внутрішньо переміщені особи
- жертви насильства в сім’ї
- особи, які потребують соціального захисту

У контексті цивільного процесу саме вторинна БПД є ключовим інструментом для реалізації рівності сторін, коли одна зі сторін не має можливості найняти адвоката. Надання такої допомоги покликане зменшити процесуальний дисбаланс, а отже, забезпечити соціальну справедливість.

Прояви принципу у цивільному процесі

Наприклад, суд може за односторонньою вимогою позивача здійснити заходи із забезпечення позову без повідомлення та участі відповідача у вирішенні цього питання. Про те, це не забороняє відповідачу оскаржувати ухвалу суду про забезпечення позову або вимагати від суду застосувати

заходи зустрічного забезпечення, які мають гарантувати відшкодування можливих збитків відповідача, що можуть настати при забезпеченні позову. Право на забезпечення позову та право на зустрічне забезпечення або право на забезпечення позову та право на оскарження ухвали суду про забезпечення позову – це неоднакові процесуальні права, які, тим не менше, створюють однакові процесуальні можливості позивачу та відповідачу для впливу один на одного. Їхні інтереси в цій ситуації збалансовані.

Тому принцип рівноправності сторін неминує пов'язаний з принципом пропорційності: співмірні процесуальні права та обов'язки сторін мають бути диференційовані так, щоб кожна сторона цивільного процесу мала однакові можливості для доведення своєї позиції в суді. Звідси, принцип рівноправності сторін природно пов'язаний з принципом змагальності: якщо б сторони не були рівноправні, неможна було б говорити про їх змагальність. Адже в цивільному процесі беруть участь сторони з протилежними інтересами, тому вони повинні мати, незважаючи на неоднаковий правовий статус, однакові процесуальні можливості по відстоюванню своїх інтересів у суді. Варто відзначити, що у процесуально-правовому статусі сторін є не тільки неоднакові, але й тотожні процесуальні права та обов'язки.

Зокрема, в судовому засіданні сторони мають рівні права для заявлення відводу, клопотань, дачі пояснень, участі в дослідженні доказів. У судових дебатах сторони мають право виступати протягом однакового проміжку часу. Але право останньої репліки завжди належить відповідачу, оскільки ця можливість збалансовує ту ситуацію, що перше слово в дебатах завжди належить позивачу. [9]

Отже, принцип рівноправності сторін покликаний не допустити домінування однієї сторони над іншою, а створити їм однакові умови для представлення в суді доводів своєї правоти та захисту перед судом своїх прав та інтересів. Взагалі, цей принцип має подвійне значення - як процесуальна гарантія та як механізм соціальної справедливості, що захищає інтереси найвразливіших груп населення. Його ефективне впровадження потребує не лише закріплення в нормах права, але й постійного вдосконалення правозастосовної практики, доступу до правової допомоги та підвищення правової культури суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція

України

URL:

<https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

2. Цивільний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Штефан М. Ю. Цивільний процес: Підручник. К.: Алерта, 2019.
4. Тертишник В. І. Цивільне процесуальне право України: Науково-практичний коментар. — К.: Юрінком Інтер, 2020.
5. Отцевич Є.Ю. «Рівність сторін у цивільному процесі як принцип правосуддя» // Збірник наукових праць. — КНУТД, 2019.
6. Steel and Morris v. the United Kingdom, Рішення ЄСПЛ, 2005. — HUDOC.
7. Цивільне процесуальне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. В.О. Кучера, А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 728 с.
8. Закон України «Про безоплатну допомогу» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
9. Немеш П.Ф., Феннич В.П. (2020). Курс цивільного процесу: Загальна частина.

ПРАВО ЯК МІМЕЗИС: КОНСТРУКЦІЯ ПРАВОВОГО ПОРІВНЯННЯ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА

ОЛЕКСАНДР ТКАЧЕНКО

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії права, міжнародного права та приватного права
Київський міжнародний університет
м. Київ, Україна

«Римлянин не бачить шляху, яким він прийшов» [1].

Європеїзація потребує чіткого усвідомлення того, що таке Європа і європейськість. Дискурс щодо цього має центруватися навколо декількох «мірильних каменів» — конституант. Редукую до двох основних.

По-перше, Європа — це соціальний простір, семіо- і аксіосфери якого створені і підтримуються правом. Європа — в можливості для кожної людини віднайти власну пряму перспективу відношення зі світом — віднаходити речі, події і явища як відображення власного. Європа — у відгородженні кожного від загального, спільного і колективного, в тому, що людина, це не частина цілого, а ціле, яке не поділяється на частки. В праві вперше і визначальним чином виникла можливість і потреба ставлення до людини як індивідуальності. В цьому і виток права — у визначенні приватного права, приватного блага і приватного інтересу. У феноменах

права власності і зобов'язання виникла Європа, й лише через півтора тисячоліття після появи індивідуального і особистісного погляду на світ і ставлення до нього, цей принцип прямої перспективи знайшов втілення у двох найяскравіших маніфестаціях європейського духу – прямій перспективі готичних соборів і прямій перспективі ренесансного живопису. Право – це основне європейське мистецтво, фундамент всього європейського, а отже все, що створено і досягнене в Європі має слугувати кращому розумінню права, оскільки є його еманациями. За принципом руху від простішого до більш складного.

По-друге, право створено в Римі. Однак значно важливішим є те, що право, для того щоб бути, має бути римським. Іншого права немає. Право – це не те, що може бути відокремлене від свого витoku. Право постійно має перебувати у тому концептуальному середовищі, в якому воно було вперше створене. Право не просто живе в мисленні. Право може жити лише в тому мисленні, яке його вперше створило. У праві як стилі мислення немає прогресу, розвитку. Щоб справляти той ефект, який воно мало для Риму, право має бути завжди сингулярним. Право має значення передусім як особливе мислення. Й лише таке правове мислення можна повною мірою назвати європейським.

Європеїзація – це привласнення цієї установки мислення. Воно вперше виявилось в преторському праві, в діяльності peregrinusкого претора. Суть цього мислення у зверненні до іншого без наміру повторення. Це складна конструкція. Експліцитно таке мислення маніфестує свою неавтохтонність, неоригінальність, навіть другорядність. Підкреслюється авторитет іншого, до якого звертаються. Це мімезис. Мислення peregrinusкого претора було міметичним, воно наче у прагненні перенесення деякого чужого первісного змісту на власний новий для цього змісту ґрунт. Й це стало іманентним для права. Як про це говорив Р. Сакко: «народження норми або інституту є більш рідкісним явищем, ніж спроба її імітації» [2, с. 397].

Однак таке схиляння перед авторитетом чужого не мало на меті його відтворити. У цьому енігма римського і правового. Звернення до чужого було потрібно для того, аби зайняти позицію авторства відносно смислу. Звернення до чужого ніколи не було прямою, це лише початок створення концентричного кола, де чуже є іншим полюсом, необхідним для початку шляху до себе, до винайдення й конструювання власного.

Римляни ніколи не створювали смисли безпосередньо, а лише через досвід звернення до чужого як свого, але відмінного від цього чужого майбутнього. Це принципово відмінна конструкція ставлення до світу, аніж, скажімо, у Елладі. Саме тому право не виводиться з філософії. Право значно більше толерує світ. Для права світ має бути різноманітним, множинним, у ньому має бути багато іншого, чужого, відмінного. Адже останнє є дзеркалами для нас. Ми ніколи не зможемо створити власне право, яке про

нас і для нас без того, щоб побачити себе у іншому, захопитись ним, й перетворити це захоплення в енергію творення свого, особливого, відмінного.

Право не знає досвіду універсального. Риторичну форму універсального знає. Може ховатися за універсалістським дискурсом. Але насправді право – завжди в одиничному і неповторному. Для права не існує жодного іншого модусу буття, окрім як буття власним, яке нездоланно відділяє від будь-якого чужого. Право потрібно для того, щоб бути індивідуальним, і ніколи не копією іншого. Тому право існує лише там, де його можуть створити. Лімес правового обмежує простір тих людей і суспільств, які продовжують справу, започатковану peregrinськими преторами, й яка досі визначає європейський світ як римський, – творення власного виключно через звернення до іншого. В такому зверненні – цікавість і захопленість світом. Й інтелектуальна сила доповнити світ своїм власним.

Все це є справою правового порівняння. Право було створене порівнянням. Але це порівняння особливе: те з чим порівнюється втрачає якість оригіналу, переводиться в агрегатний стан чистого дискурсу і мислення, а той, хто порівнює – полишає себе минулого, яким він був до порівняння, й постає відмінним, як від себе минулого, так і від того чужого, з чим він себе порівнював. Правове порівняння – це своєрідний епістемологічний триптих. Три точки на концентричному колі мислення.

Питання європеїзації України – це питання мислення і помислення себе Європою. Такого мислення, яке за допомогою права створює соціальний світ. Європейська Україна – це простір, де мислять і ставляться до права так, як колись ставився peregrinський претор, творячи право. Право твориться лише в такий спосіб. Чи можливо це в Україні? Питання беззмістовне. Це просто відбувається. Або ні.

Список використаних джерел

1. Brague R. *Europe, la voie romaine*. Paris, 1992.
2. Sacco R. Legal Formants: a dynamic approach to Comparative law. *American Journal of Comparative law*. 1991. Vol. 39. P. 343–401.

КІБЕРАТАКА ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

ТКАЧОВА ТЕТЯНА

студентка 1 курсу 19 групи
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

Стрімкий розвиток інформаційних технологій на початку 21 століття, серед яких особливі місця зайняли ІТ індустрія та штучний інтелект, відкрили нові можливості для хакерів, які швидко опанували шкідливі програми та віруси, які вже створюють проблеми, а в майбутньому це може призвести й до глобальних катастроф. Кібератаки мають місце все частіше, а кібервійни вже стають звичними для 21 століття.

Кібератака – це спрямовані (навмисні) дії в кіберпросторі, які здійснюються за допомогою засобів електронних комунікацій та спрямовані на досягнення однієї або сукупності таких цілей: порушення конфіденційності, цілісності, доступності електронних інформаційних ресурсів; порушення безпеки; використання комунікаційної системи, її ресурсів та засобів електронних комунікацій для здійснення кібератак на інші об'єкти кіберзахисту [1] З іншої сторони, захищаючи державні реєстри, конфіденційну інформацію, кібератака набуває характер оборони. Оборона - система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту [2]. Кібератаки стають більш популярними під час воєнних конфліктів, адже вони є частиною гібридної війни, яка стає все поширенішою з нинішньою геополітикою.

Мета зловмисників зібрати усі ваші дані, дані організації, певної установи, шантажувати важливою інформацією або взагалі залишити матеріали собі з планом вчинити шкоду в майбутньому. Для протидії цим загрозам була прийнята Будапештська конвенція про кіберзлочинність, яка стала першим міжнародним договором, що встановлює стандарти для боротьби з кіберзлочинністю. Зокрема, 2 стаття цієї конвенції передбачає кримінальну відповідальність за навмисний доступ до цілої комп'ютерної системи або її частини без права на це [3].

Кібератаки російських та українських хакерів мають різний характер. З якою метою хакери застосовують їх та що отримують в результаті? Якщо поринути в історію цифрових нападів, за якими стоять російські хакери, можна виділити найголовнішу мету цих зловмисників. Зазвичай їхні кібератаки спрямовані на вплив політичних процесів. Міністерство внутрішньої безпеки США повідомило, що російські хакери намагалися вплинути на результати президентських виборів 2016 року в 21 штаті. Серед них були названі Каліфорнія, Огайо, Вісконсин та інші. [4]. Взимку 2023 року компанія “Київстар” заявили про потужну хакерську атаку, наступного дня хакерська російська група “Солнцепек” взяли відповідальність на себе, а мотиви пояснили тим, що компанія забезпечує зв'язком ЗСУ [5]. Кіберактивність РФ не є основною дією, а служить для посилення бойових дій, щоб переконати Україну методами підривної діяльності здатися та змінити свій зовнішньополітичний курс. У грудні 2024 року на Україну була здійснена одна з наймасштабніших кібератак на державні реєстри, як

наслідок тимчасово зупинено роботу Єдиних та Держаних реєстрів, багато функцій з Дії на певний час перестали працювати, злам торкнувся й застосунку Резерв+ [6]. У лютому 2024 року після кібератаки на тепломережі Полтави люди залишились без світла [7]. Бути взимку без опалення наразі не є нормою в наших реаліях, але Росія робить все, щоб це стало буденністю. Характер хакерських атак РФ набуває злочинного наміру, адже вони всі спрямовані, щоб завдати шкоди цивільному населенню, порушити мирне життя інших країн та отримати вигоду у свою сторону. Доволі часто їхні атаки зосереджені на інформаційне середовище, бо простіше поширити фейкові новини та застосувати спеціальну інформаційно-психологічну операцію, щоб дезорієнтувати людей та посіяти паніку. Суспільство легко піддається фальшивим новинам, бо більшість ігнорує підтверджену інформацію й навпаки читає з легкодоступних джерел.

Незважаючи на такі протиправні дії з боку Росії, Україна також використовує кібератаки, які навпаки допомагають протидіяти ворожій пропаганді та захищати критичну інфраструктуру. У жовтні 2024 року кіберкорпус ГУР МО здійснив атаку на банківський сектор РФ, який забезпечує агресію російських військ проти України [8]. У січні 24 року відбувся кіберудар на російське державне підприємство, яке виконує усі будівельні підряди для міністерства війни РФ [9], далі у лютому 24 року здійснили успішну кібератаку і як наслідок у загарбників масштабний збій програми керування дронами [10].

У нинішньому світі суспільство має підлаштовуватися під сучасні загрози й вміти сучасно обороняти свободу та незалежність своєї країни. Регулярні атаки можуть дестабілізувати суспільство РФ і показати росіянам, що війна матиме наслідок для кожного з них. Хакерські атаки з боку Росії показують злочинний характер, саме тому важливо також не забувати про надійний кіберзахист та кібербезпеку. Прикладом цього є підписання Меморандуму про взаємодію та співробітництво у сфері кібербезпеки та кіберзахисту між Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES)/IFES Україна та Державним центром кіберзахисту Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Угода передбачає тісну співпрацю у сферах електронних комунікацій, безпеки інформації, кібербезпеки, кіберзахисту та організаційно-технічну підтримку рішень для кібербезпеки [11].

Порівнюючи наведені вище кібератаки можна помітити суттєву відмінність в їх меті та причині. Дії РФ спрямовані на порушення суверенітету ' територіальної цілісності України, а також на підлив влади інших країн. Відповідно дії, які містять ознаки злочинів, повинні бути належним чином покарані, інакше жорстока та цілеспрямована агресія РФ проти України призведе до ще гірших наслідків світового масштабу, особливо на тлі байдужості та відстороненості світових організацій і

спільнот. Тому Україна робить все можливе аби не втратити найцінніше – свободу та державний суверенітет, використовуючи для цього різні методи та засоби для забезпечення власної безпеки, і превентивні кібератаки є одним з елементів протидії агресії ворога, що дає можливість захистити державні органи влади, критичну інфраструктуру та персональні дані.

Список використаних джерел

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 30.03.2025).
2. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 31.03.2025).
3. Конвенція про кіберзлочинність від 23.11.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575#Text (дата звернення: 31.03.2025).
4. Губар О. Російські хакери атакували США під час виборів 2016 року – DW – 23.09.2017. *dw.com*. URL: <https://amp.dw.com/uk/російські-хакери-атакували-21-штат-сша-під-час-виборів-2016-року/a-40650969> (дата звернення: 30.03.2025).
5. Атаку на Київстар здійснила хакерська російська група Солнцепек - ТСН, новини 1+1. *ТСН.ua*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/rosiyska-hakerska-grupa-ziznalasya-v-ataci-na-kiyivstar-scho-kazhut-v-sbu-2470648.html> (дата звернення: 30.03.2025).
6. Кібератака на держреєстри України – все, що відомо. *ТСН.ua*. URL: <https://tsn.ua/exclusive/masshtabna-kiberataka-na-reyestri-min-yustu-use-pro-naslidki-ta-vinuvatciv-2727621.html> (дата звернення: 30.03.2025).
7. Кібератака паралізувала роботу котелень Полтави. *ТСН.ua*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/poltava-zalishilasya-bez-tepla-pislya-kiberataki-na-teplomerezhi-2764455.html> (дата звернення: 30.03.2025).
8. Ukrinform. Огляд «Війна в Україні за тиждень» з 30 вересня по 6 жовтня. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3913446-oglad-vijna-v-ukraini-za-tizden-z-30-veresna-po-6-zovtna.html> (дата звернення: 24.03.2025).
9. Лаб'як І. ГУР заявило про успішну кібератаку на підрядника Міноборони РФ: деталі операції. *ТСН.ua*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/gur-zayavilo-pro-uspishnu-kiberataku-na-pidryadnika-minoboroni-rf-detali-operaciyi-2495812.html> (дата звернення: 24.03.2025).
10. Interfax-Ukraine. Кібератака ГУР МО: У ворожій програмі керування дронами стався масовий збій. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/965841.html> (дата звернення: 24.03.2025).

11. CERT-UA. *cert.gov.ua*. URL: <https://cert.gov.ua/article/2658> (date of access: 31.03.2025).

ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА: МІЛІТАРИЗАЦІЯ ЧИ НЕЙТРАЛІТЕТ?

МАРІЯ ФЕСЕНКО

студентка 1 курсу 14 групи
факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ, Україна

Державна безпека – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [1]. Вона забезпечується спеціальними органами, наприклад, поліцією або службою безпеки, та законодавчими актами, які регулюють відповідні питання. Існують також різні організації, наприклад, ООН та НАТО, які в межах своїх функцій виступають за дотримання миру, захист прав людини, врегульовують спірні ситуації мирним шляхом, а також надають гуманітарну допомогу. Крім того, країни самостійно реалізують власні стратегії безпеки.

Виділяються два ключові підходи до забезпечення безпеки: перший – мілітаризація, коли країна прагне до максимальної автономії та посилення своєї обороноздатності, а другий – нейтралітет, за якого держави намагаються врегульовувати конфлікти мирним шляхом і через укладання договорів. Яскравим прикладом країни, яка поставила ставку на мілітаризацію, є Корейська Народно-Демократична Республіка (КНДР). Прикладом нейтральної держави часто виступає Швейцарія.

Ще з 1948 року у КНДР був навечно проголошений президент Кім Ір Сен. Таким чином, ця посада має суперечливий статус: вона ніби існує, але фактично – відсутня. Після смерті Кім Чен Іра, Генерального секретаря Трудової партії Кореї, була створена нова посада Першого секретаря Трудової партії Кореї, очолювана наразі Кім Чен Ином. Політика кожного з диктаторів виділялася ізоляцією, позаяк Кім Ір Сен прагнув зосередити владу в одних руках і розвинути свою могутність. На початку 1990-х років Північна Корея заробила майже 4 млрд доларів на постачаннях зброї в понад 30 країн, а отримавши гроші почала вкладати у більш серйозне озброєння, таке як: ядерні ракети, біологічна зброя, хімічна зброя та інші засоби масового ураження. Оскільки основні ресурси країни були націлені на військо, а не на розвиток рівня життя, тому пізніше, з 1995 по 1999 через

голод, засуху та кризу загинуло від 250 тисяч до приблизно 3 млн людей [2]. На сьогодні, політика Кім Чен Ина становить велику загрозу для всього світу, адже неможливо точно оцінити військовий потенціал Північної Кореї, у свою чергу в Пхеньяні стверджують, що в країні вже є ракети, здатні досягти континентальної території США [3]. Однак, КНДР продовжує активно розвивати свою ядерну програму, проводити ракетні випробування та займати агресивну позицію у міжнародних відносинах.

В порівнянні з КНДР, Швейцарія позиціонує себе по іншому. Вона відома своїм нейтралітетом. Право на нейтралітет було закріплено в Гаазьких конвенціях від 18 жовтня 1907 року [4]. Вона не брала участь як у Першій світовій війні, так і в Другій світовій війні, нейтралітет став основою зовнішньої політики Швейцарії, що підтверджується її вступом до ООН у 2002 році. Швейцарія активно розвиває міжнародні відносини з іншими державами через угоди про торгівлю та гуманітарні ініціативи. Вона прагне шукати компроміси для вирішення конфліктів, у той час як Північна Корея демонструє войовничу позицію. Також, важливу роль нейтралітету Швейцарії відіграє її фінансове положення. Війна з нею буде не вигідною, адже ця країна одна з найбагатших у світі, а її економічна стабільність та розвинена фінансова система роблять Швейцарію важливим партнером для багатьох держав. Вона має унікальну стратегію оборони на випадок вторгнення. У разі нападу її армія не веде бойові дії у містах, а відходить до підготовлених укріплень і бункерів у гірських районах, звідки продовжує спротив. Станом на 1 березня 2024 року ефективна чисельність збройних сил Швейцарії становила близько 147 000 осіб, з яких приблизно 104 200 (70,9%) ще проходять навчальну службу, а близько 42 800 (29,1%) вже виконали свої зобов'язання щодо тренувальної служби [5]. Швейцарія виступає найбезпечнішою країною у разі ядерної війни, бо має достатньо бомбосховищ, щоб помістити все своє населення. Окрім цього, вона часто виступає посередником у конфліктах, зокрема, була організатором Саміту миру щодо України у 2024 році, захід зібрав 92 країни та 8 міжнародних організацій [6].

Можемо зробити висновок, що курс на мілітаризацію може бути актуальним для сучасних держав, але його ефективність залежить від рівня військової підготовки та фінансових можливостей кожної країни. Незважаючи на те, що КНДР має великий бюджет, населення отримує малий заробіток та не має жодних прав, які вважаються нормами в цивілізованому світі. Швейцарія ж, навпаки, гарантує повне матеріальне забезпечення своїх громадян. Таким чином, покладатися виключно на одну стратегію неможливо: міжнародні санкції та дипломатичний тиск змушують навіть ізольовані держави, як-от КНДР, час від часу демонструвати відкритість і вести перемовини. Отже, незалежно від обраного курсу на мілітаризацію чи співпрацю держави мають залишатися гнучкими та готовими адаптуватися до змін.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
2. Одінцева А. Голод в КНДР: ціни ростуть навіть на рис і кукурудзу, сім'ї опиняються на вулиці, солдатів відправляють додому по запаси їжі. *NV.ua*. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/golod-v-kndr-kim-chen-in-viznav-shcho-v-kndr-problemi-z-prodovolstvom-ostanni-novini-50166585.html>.
3. Джонатан Маркус. Чому ядерна програма КНДР стає дедалі загрозовішою? *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-40879243>.
4. The neutrality and the sanctions of Switzerland. *Eidgenössisches Departement für auswärtige Angelegenheiten EDA*. URL: <https://www.eda.admin.ch/missions/mission-eu-brussels/en/home/key-issues/neutralitaet-der-schweiz.html>.
5. Number of Swiss armed forces exceeds specified limit. *SWI swissinfo.ch*. URL: https://www.swissinfo.ch/eng/swiss-politics/swiss-armed-forces-have-around-147000-personnel/88040089?utm_source=chatgpt.com.
6. Бурдейна О. Саміт миру у Швейцарії: що відбулось у перший день зустрічі (фото, відео). *ФОКУС*. URL: <https://focus.ua/uk/politics/652524-samit-miru-u-shveyariji-ob-yednav-101-uchasnika-detali>.

АНТИТЕРОРИСТИЧНІ ЗАХОДИ ТА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ В УКРАЇНІ: ЧИ Є КОМПРОМІС

КСЕНІЯ ФІЛИМОНОВА

студентка 1 курсу 19 групи
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

Посилення загрози тероризму в Україні, спричинене як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками – зокрема війною та гібридними загрозами – обумовлює необхідність зміцнення антитерористичних заходів. Водночас, подібні заходи часто викликають дискусії про їхній вплив на права та особисте життя людини, адже збереження балансу між безпекою та громадянськими свободами є непростим завданням. Надмірне посилення державного контролю може обмежувати основоположні права, такі як свобода слова, зібрань та особиста недоторканність.

Боротьба з тероризмом є одним із головних пріоритетів міжнародної спільноти, що потребує узгоджених правових механізмів і дотримання

основних прав людини. У цій сфері міжнародно-правові стандарти ґрунтуються на низці конвенцій ООН, регіональних угодах і резолюціях, що визначають рамки протидії тероризму відповідно до принципів верховенства права. Захист приватного життя є фундаментальним правом людини, закріпленим у ключових міжнародно-правових актах. Відповідно до ст.12 Загальної декларації прав людини «Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань»[1]. Стаття 8 Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [2] гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя, передбачаючи можливість обмежень лише за умов законності, необхідності та пропорційності. Стаття 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [3] також забороняє будь-яке незаконне чи свавільне втручання в особисте життя людини. Сукупність цих міжнародних норм формує універсальні принципи захисту приватного життя, які зобов'язують держави забезпечувати їх дотримання та ефективний механізм правового захисту.

Масове стеження за громадянами стало однією з ключових проблем цифрової епохи. Паралельно з глобальним моніторингом комунікацій – аналізуванням електронних листів, телефонних дзвінків інтернет-активністю користувачів – урядами та спецслужбами, зростає роль штучного інтелекту та алгоритмів, які використовуються для аналізу поведінки громадян, прогнозування потенційних загроз і соціального контролю. Такі технології викликають серйозні етичні та правові питання, адже баланс між національною безпекою та правом на приватність залишається дискусійним. Українські спецслужби та правоохоронні органи використовують технології аналізу даних, штучний інтелект та автоматизовані алгоритми для виявлення потенційних загроз, зокрема в кіберпросторі та соціальних мережах. Однак це також породжує питання про баланс між необхідністю захисту держави та дотриманням прав людини, зокрема, права на приватність та свободу вираження поглядів. Біометрія та бази даних відбитків пальців стають важливими інструментами для підвищення безпеки, однак вони викликають занепокоєння щодо порушення приватності. Уряди використовують ці технології для ідентифікації та моніторингу, але це може призвести до зловживань і порушень прав людини. Законодавчі обмеження на шифрування та бекдори для спецслужб створюють конфлікт між забезпеченням національної безпеки та загрозою кібератак, оскільки вразливості можуть використовувати не лише правоохоронці, але й зловмисники, підриваючи конфіденційність даних. Наприклад, у грудні 2024 року відбулася наймасштабніша зовнішня кібератака на державні реєстри України, що призвела до тимчасового призупинення їхньої роботи та викликала

занепокоєння щодо безпеки збережених даних. Служба безпеки України відкрила кримінальне провадження за фактом кібератаки на державні реєстри Міністерства юстиції та встановила, що до неї причетне хакерське угруповання, пов'язане з Головним розвідувальним управлінням генштабу збройних сил РФ [4].

Компроміс між безпекою та приватністю в Україні є складним, але можливим завданням, яке потребує чітких механізмів контролю за діяльністю спецслужб та правоохоронних органів. Антитерористичні заходи вимагають ефективного збору та аналізу інформації, проте без належного судового й парламентського нагляду існує ризик надмірного втручання в особисте життя громадян. Судовий контроль може забезпечити законність застосування засобів стеження, а парламентський нагляд – прозорість та підзвітність силових структур.

Альтернативні методи боротьби з тероризмом, які мінімізують втручання в особисте життя, передбачають превентивні заходи, розвідувальну аналітику та співпрацю з громадами. Важливу роль у контролі за спецслужбами відіграє громадянське суспільство та правозахисні організації. Провідними вітчизняними представниками в цій сфері є Центр громадянських свобод [5] та Українська Гельсінська спілка з прав людини [6]. Ці та інші організації відстежують випадки зловживань, проводять незалежні розслідування, беруть участь у розробці законодавчих ініціатив, спрямованих на забезпечення балансу між безпекою та приватністю, сприяють впровадженню демократичних стандартів у діяльність спецслужб та привертають увагу до порушень прав людини. Завдяки їхній роботі громадськість отримує більше інформації про рівень державного контролю та може впливати на ухвалення рішень у сфері національної безпеки.

Сучасні антитерористичні заходи ставлять перед суспільством складне питання: як забезпечити ефективну безпеку, не порушуючи фундаментальні права людини? З одного боку, держави використовують технології масового нагляду, розпізнавання обличчя і обмеження шифрування для боротьби з тероризмом, але такі методи несуть ризик надмірного втручання в особисте життя громадян. З іншого боку, повна відсутність державного контролю може сприяти зростанню загроз. Оптимальний підхід до пошуку компромісу має ґрунтуватися на принципах прозорості, демократичного нагляду та дотримання прав людини. Тільки завдяки комплексному підходу можна забезпечити і національну безпеку, і права людини в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини Генеральної Асамблеї ООН 1948. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version->

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. *European Court of Human Rights*. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ukr
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1973. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
4. Лілія Воробйова. Масштабна кібератака на українські держреєстри: нові подробиці від СБУ. *Glavcom.ua*. URL: <https://glavcom.ua/techno/hitech/masshtabnu-kiberataku-na-derzhrejestri-ukrajini-novi-podrobitsi-vid-sbu-1036901.html>
5. Центр громадянських свобод. URL: <https://ccl.org.ua/> (дата звернення 28.03.2025)
6. Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://www.helsinki.org.ua/> (дата звернення 28.03.2024)

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ З ПРАВОМ ЄС

ОЛЕНА ЦІСАР

студентка 1 курсу бакалаврату
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

У чинному цивільному законодавстві відображені ті ідеї та принципи цивільного права, які є традиційними й віддзеркалюють суспільні погляди на справедливе правосуддя, але, поряд із цим, вітчизняне цивільне законодавство повинно розвиватися відповідно до обраного державою і суспільством вектора європейського розвитку [1, с. 13]. Гармонізація цивільного права України з певними директивами Європейського Союзу є вкрай актуальною темою, оскільки вона безпосередньо пов'язана з євроінтеграційними процесами та модернізацією правової системи держави. Україна офіційно задекларувала свій курс на вступ до ЄС, що передбачає приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів. Це необхідно для забезпечення стабільного правового середовища, захисту прав громадян та залучення іноземних інвестицій. Крім того, уніфікація правових норм сприяє поліпшенню умов ведення бізнесу, оскільки іноземні компанії та інвестори надають перевагу країнам із прозорою та передбачуваною правовою системою. Узгодження договірних, корпоративних та цифрових прав з нормами ЄС дозволяє спростити співпрацю між Україною та європейськими країнами, зменшити правові ризики та сприяти економічному зростанню.

Задля кращого розуміння відмінностей в праві перш за все потрібно розглянути основи як цивільного права України, так і стандартів права Європейського союзу: в нашій державі основним джерелом приватного права є Цивільний кодекс України; в той час як право ЄС ґрунтується на директивах, регламентах та судовій практиці Суду ЄС, які уніфікують правові підходи між країнами-членами, зокрема Директива 2011/83/ЄС про права споживачів.

Звернувшись до загальних засад цивільного законодавства, визначених у Цивільному кодексі України, можемо зробити висновок, що всі вони можуть слугувати і основоположними засадами (принципами) цивільної політики. До них віднесено: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; свобода договору; свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; судовий захист цивільного права та інтересу; справедливість, добросовісність та розумність.[2 с. 27]

Водночас виокремлюють основні сім принципів цивільного права країн-членів ЄС: 1) принцип «обрамленої» автономії 2) принцип захисту слабкої сторони 3) принцип недискримінації 4) принцип ефективності 5) принцип рівноваги 6) принцип пропорційності 7) принцип сумлінності та заборона зловживання правами.[3, с. 140] Також можна порівняти цивільне право України та певних країн-учасниць ЄС. До прикладу, Франція та Україна належать до однієї континентальної сім'ї, тому цивільне право обох країн мають багато спільного. Проте не зважаючи на це, все ж є і певні відмінності в праві: відповідно до першої частини 652 статті цивільного кодексу України у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання [4], в французькому ж кодексі відповідно до статті 1195 дозволено перегляд договору без іншої сторони, що наближає його до гнучкішого « гуманістичнішого підходу» [6]. З огляду на відмінності між українським законодавством та правовими системами країн-членів Європейського Союзу, очевидно, що Україні необхідно продовжувати вдосконалення свого законодавства для досягнення відповідності європейським стандартам. Одним із ключових шляхів до цього є гармонізація національного права з правом ЄС.

Також потрібно зазначити, що при гармонізації цивільного права не відбувається імплементація європейських законів до національного законодавства держав-членів ЄС. За допомогою утвореного загальноєвропейського законодавства заповнюються ті прогалини, які не можуть бути ефективно врегульовані положеннями окремих національних держав, оскільки вони, передусім, повинні були б уніфікувати положення національного законодавства, а це у сфері цивільного права

малоймовірно.[1, с. 69] Наразі Україна перебуває на стадії скасування господарського кодексу [5], що сприяє гармонізації з європейськими стандартами.

Крім того, важливо підкреслити, що гармонізація цивільного права з правом ЄС має прикладний характер. Вона проявляється у приведенні українського законодавства у відповідність до конкретних актів права ЄС, зокрема директив у сфері захисту прав споживачів, електронної комерції, цифрових послуг, а також у сфері договірного права. Актуальними є питання адаптації українського цивільного законодавства до Директиви 2011/83/ЄС [7] про права споживачів, Регламенту (ЄС) №1215/2012 щодо юрисдикції та визнання судових рішень, а також Директиви 93/13/ЄЕС [8] про недобросовісні умови у споживчих контрактах. Така гармонізація не лише сприяє зближенню з ЄС, а й забезпечує вищий рівень захисту прав фізичних та юридичних осіб у транскордонних правовідносинах, підвищує довіру іноземних партнерів та стимулює економічний розвиток України.

Таким чином, гармонізація цивільного права України з правом Європейського Союзу є важливим кроком на шляху до європейської інтеграції. Вона сприяє зміцненню правової системи, захисту прав громадян та розвитку економічних відносин. Врахування європейських стандартів та принципів дозволяє створити стабільне правове середовище, підвищити рівень правової визначеності та забезпечити ефективний захист прав усіх суб'єктів правовідносин. Незважаючи на існуючі відмінності, поступова адаптація законодавства сприятиме успішному впровадженню європейських норм та наближенню України до членства в ЄС.

Список використаних джерел

1. Ізарова І. О. Теоретичні засади цивільного процесу європейського союзу: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2015. 335 с.
2. Сопільник Р.Л. Тенденції розвитку цивільно-правової політики України в умовах євроінтеграції: порівняльно-правовий аспект. *Академічні візії*. 2021.№1. С. 23-30.
3. Савченко В. Детермінація свободи волі в цивільному праві ЄС та України. *New Ukrainian Law*. 2023. Вип. 2. С. 137–141.
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
5. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025 № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
6. Code civil. Légifrance URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070721/>.

7. Директива Європейського Парламенту та Ради 2011/83/ЄС від 25 жовтня 2011 року про права споживачів, яка вносить зміни до Директиви Ради 93/13/ЄЕС та Директиви 1999/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради, і скасовує Директиву Ради 85/577/ЄЕС та Директиву 97/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_023-11 (дата звернення: 14.04.2025).
8. Директива Ради 93/13/ЄЕС від 5 квітня 1993 року про недобросовісні умови в споживчих контрактах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_001-93 (дата звернення: 14.04.2025).

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ВІКТОР ТІМАШОВ

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного, фінансового та
інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

ДІАНА ЧОРНА

студентка 1 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ, Україна

Питання щодо права громадян на володіння вогнепальною зброєю і спеціальними засобами індивідуального захисту є дуже важливим аспектом правового регулювання у сучасному суспільстві. Ключову роль у забезпеченні безпеки й порядку в цій сфері відіграють саме адміністративно-правові механізми.

Мета даного дослідження - аналіз чинного законодавства, яке регулює відносини, пов'язані з володінням, використанням вогнепальної зброї та спеціальних засобів.

Адміністративно-правове регулювання передбачає встановлення чітких норм та процедур, що визначають порядок набуття, зберігання, носіння, а також використання зброї. Основними нормативно-правовими

актами в цій сфері є закони, підзаконні акти та міжнародні угоди, що регламентують відповідні правовідносини. Наприклад Кримінальний кодекс України: стаття 263 передбачає відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами [1]; наказ Міністерства внутрішніх справ України №379 від 15 серпня 2023 року: затверджує правила носіння, зберігання та перевезення вогнепальної зброї і боєприпасів до неї цивільними особами, які беруть участь у відсічі та стримуванні збройної агресії [2]; закон України "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України": внесені зміни щодо вдосконалення порядку отримання, декларування та поводження з вогнепальною зброєю. Здійснюють контроль за дотриманням цих норм органи державної влади, такі як Національна поліція і Міністерство внутрішніх справ.

На період воєнного стану в Україні діє спрощена процедура видавання дозволу на зброю, це передбачено Наказом Міністерства внутрішніх справ України №170 від березня 2022 року [3]. Але йдеться лише про мисливську вогнепальну зброю. Водночас порядок отримання дозволів на травматичну або холодну зброю не змінився. Зауважимо, дозвіл на придбання та зберігання травматичної зброї мають право лише певні категорії громадян, в силу займаних посад і виконання службових обов'язків. Це – працівники суду, правоохоронних органів, нардепи, дружинники; військовослужбовці, державні службовці та журналісти. Це визначено в Наказі Міністерства внутрішніх справ України № 622 від 21 серпня 1998 року [4].

Під час воєнного стану дозвіл цим категоріям на травматичну зброю видається без медичної довідки. Також необов'язкове проходження теоретичної частини та складання іспиту на знання й володіння зброєю , відповідно до Наказу МВС № 170 від березня 2022 року [3].

Законопроект реєстр номер 10041 від 13 вересня 2023 року «Про внесення змін до статті 263 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконне придбання, передачу або збут вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв в умовах воєнного чи надзвичайного стану» [1] розроблений з метою:

- профілактики правопорушень у вигляді незаконного придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв в умовах воєнного або надзвичайного стану;
- сприяння використанню вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або пристроїв виключно у правовому полі, зокрема під час виконання завдань із захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України;

– утвердження законності та правопорядку в Україні, запобігання вчиненню правопорушень та завданню шкоди суспільно охоронюваним інтересам з використанням зброї із незаконного обігу;

– підвищення ефективності притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні злочинів, пов'язаних із незаконним обігом вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин та вибухових пристроїв, в найбільш відповідальні періоди – під час воєнного або надзвичайного стану.

Видачею дозволів на придбання, реєстрацію та перереєстрацію, володіння та зберігання зброї займаються органи Національної поліції України. Оформлювати ж заявку на отримання дозволу тепер можна і через магазини з продажу зброї. Тобто, громадяни можуть обирати, купувати та подавати всі необхідні документи в одному місці.

Спеціальні засоби індивідуального захисту такі, як газові балончики чи електрошокери - менш небезпечні, але також підлягають правовому регулюванню. Законодавство визначає вимоги до їх придбання та використання, а також передбачає обмеження щодо певних категорій осіб. Це регулюється Постановою Кабінету Міністрів України № 706 від 7 вересня 1993 року [5]. Використання таких засобів має відбуватися виключно в межах самооборони та відповідно до чинного законодавства.

Упаковки з аерозолями дратівної дії і сльозоточивої (газові балончики) продаються громадянам, що вже досягли 18-річного віку, суб'єктам підприємницької діяльності, установам і організаціям без дозволу органів внутрішніх справ у спеціалізованих магазинах, окремих секціях магазинів.

Відкриття та функціонування таких магазинів і окремих секцій магазинів для продажу упаковок з аерозолями сльозоточивої та дратівної дії здійснюються у порядку, встановленому МВС.

Законодавче регулювання у сфері володіння вогнепальною зброєю і спеціальними засобами індивідуального захисту спрямоване на забезпечення громадської безпеки. Водночас існує потреба у вдосконаленні нормативної бази, зокрема щодо контролю за обігом зброї та відповідальності за її незаконне використання. Подальші реформи можуть сприяти підвищенню ефективності державного контролю та забезпеченню правопорядку.

Список використаних джерел

1. Проект Закону про внесення змін до статті 263 Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за незаконне придбання, передачу чи збут вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин або вибухових пристроїв в умовах воєнного або надзвичайного стану:

Кримінальний кодекс України від 11.02.2025 № 4229-IX
URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42776>

2. Про затвердження Тимчасової інструкції про порядок придбання, зберігання, обліку, використання та застосування пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та зазначених патронів працівниками суду, правоохоронних органів та їх близькими родичами, а також особами, які беруть участь у кримінальному судочинстві, народними депутатами України, членами громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовцями, крім тих, які проходять строкову військову службу, державними службовцями та журналістами: Міністерство Внутрішніх Справ України від 13.06.2000 № 379 дск URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0696-00#Text>

3. Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану: Міністерство внутрішніх справ від 01.03.2022 № 170 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0273-22#Text>

4. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: Міністерство внутрішніх справ від 21.08.1998 року № 622 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>

5. Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії: Кабінет Міністрів України від 7 вересня 1993 р. N 706 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-93-%D0%BF#Text>

**ОЗНАКИ ТА ПОНЯТТЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ
ПРОСТУПКІВ
SIGNS AND CONCEPTS OF QUALIFICATION OF
ADMINISTRATIVE OFFENCES**

АНДРІЙ ШАПОШНІКОВ

аспірант кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
м. Київ, Україна

An important prerequisite for the effective functioning of the institution of administrative liability is timely and accurate qualification of administrative misdemeanours, which guarantees the inevitability, proportionality and reasonableness of the State's response to violations of administrative and tort legislation. Given its relevance, the issue of qualification of administrative misdemeanours is increasingly being discussed in academic and practical circles. A large number of industry studies, scientific and practical conferences and methodological seminars are devoted to its consideration. It would seem that the wide attention of the scientific community should lead to complete certainty in conceptual issues of the essence of the qualification of an administrative offence, its correlation with related phenomena, the formulation of relevant definitions, etc. However, the current state of affairs suggests otherwise. As of today, a wide range of issues related to the qualification of administrative misdemeanours remains unresolved. Moreover, neither domestic legislation nor the theory of administrative law offers a single, consistent definition of this concept.

And this is a significant problem, because a well-grounded definition is a guarantee of clarity of the meaning of a concept. First of all, it guarantees a common understanding of the subject of discussion, an unambiguous approach to the interpretation of the content of legal provisions, and the absence of 'diversity' in rulemaking and law enforcement. Definition of the concepts used by law is a prerequisite for the effectiveness of its provisions [1, с. 31].

It is quite obvious that even the most thorough study of the qualification of an administrative offence cannot be successful in the absence of a clear understanding of its essence expressed in a universal scientific definition.

As T.O. Gurzhiy quite rightly emphasises, such an approach and a universal definition of the qualification of an administrative offence can be formed only on the basis of clarifying its general (inherent in legal qualification in general) and special (determined by sectoral specifics) essential features. The mentioned scientist refers to such features as follows: embodied in the assessment of the

actual circumstances of the case, which consists in correlating the actual act with the statutory signs of an offence (signs of an offence under administrative tort law); implementation by specially authorised subjects (subjects of administrative jurisdiction) within the framework of law enforcement activities; mandatory statement of the presence of statutory signs of an administrative offence in the act committed, and also that the relevant offence is not punishable by criminal law [2, c. 16; 3, 221-223].

While conceptually agreeing with this vision of the signs of qualification of an administrative offence, we must note that, in our opinion, this process (as well as its result) does not directly depend on whether criminal liability is provided for a similar offence. According to part 2 of Article 9 of the Code of Ukraine on Administrative Offences, administrative liability for offences under this Code arises if these violations by their nature do not entail criminal liability under the law [4].

It seems that this provision does not exclude the qualification of the offence as an administrative offence, since its signs are determined by administrative and tort legislation. The fact that the legislator has established criminal liability for a similar act means only one thing - the existence of a conflict (or so-called intersectoral competition), when "the same type of unlawful behaviour of the perpetrator is simultaneously covered by the norms of two public branches of law, which, although they provide for different forms of state response, cannot be applied simultaneously for the same offence [5, c. 40]".

As a result of such a conflict, an unlawful encroachment is qualified as both an administrative offence and a crime, while the real liability for its commission arises under criminal law.

Based on the above considerations and taking into account the relevant provisions of the theory of administrative tort law, the following can be identified as the defining features of qualification of an administrative offence:

First, it is a cognitive activity to identify the signs of an actual encroachment and their correlation with the signs of an administrative offence specified in the law;

Second, such correlation is carried out with the help and on the basis of a special logical and legal construction - the composition of an administrative offence;

Third, the subject of qualification is a person authorised to conduct proceedings in cases of administrative offences (subject of administrative tort proceedings);

Fourth, qualification of an administrative offence is an integral element of application of administrative tort provisions [6, c. 31];

Fifth, qualification of an administrative offence implies a mandatory statement of the presence in the actual offence of all the elements of an administrative offence, liability for which is established by current legislation.

Summarising the above features, the concept of 'qualification of an

administrative offence' should be defined as: a legal assessment of an actual offence by an authorised law enforcement body, in the course of which a conclusion was made and procedurally fixed on the presence of a specific administrative offence in the committed offence.

Список використаних джерел

1. Петрицький А.Л. Правовий захист персональних даних: монографія. К.: 2019. 223с.
2. Гуржій Т. О. Керування автотранспортними засобами: адміністративно-деліктний аспект: монографія : Кіровоград: Полімед-сервис, 2007. – 255 с.
3. Гуржій Т. О. Логіко-методологічні засади визначення поняття адміністративно-правової кваліфікації. Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. 2002. №4. С. 218-223.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.
5. Калмиков Д. О. Правова оцінка жорстокого поводження з тваринами за законодавством України. Вісник Верховного суду України. 2014. №11 (141). С. 38-44.
6. Гуржій Т. О. Місце юридичної кваліфікації у процесі правозастосування. Право України. 2006. № 4. С. 29-31.

ЕЛЕКТРОННІ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ОЛЕНА ШЕВЧЕНКО

к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

Дотримуючись принципу відкритості органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні на початку 2-тисячних років розпочалось становлення електронного урядування. Одним із елементів цього процесу став розвиток електронних послуг. Новий сплеск впровадження вище зазначених послуг, на жаль спричинений негативними

процесами що відбулися в історії нашої держави – пандемія COVID-19, військові дії та масовий тероризм українського народу. Вони призвели до необхідності опановувати нові інтернет-технології та інші можливості віддаленої роботи, в тому числі і можливість звернення до органів державної влади використовуючи нові форми таких звернень (заповнення електронної форми заяви, пересилання сканованих звернень за допомогою електронної пошти тощо). У період воєнного стану в нашій державі використання електронних послуг дозволило не припиняти процес взаємозв'язків із органами публічної влади та отримати можливість задекларувати свої потреби (наприклад потреби внутрішньо переміщених осіб у житлі, фінансовій чи матеріальній підтримці).

Питання надання електронних послуг в Україні, проблем їх впровадження та використання, завдань, перспектив досліджували ряд науковців: Ковтун М. С. [1], Маркосян В. Г. [1], Моїсєєва Є. О. [1], Степанова Т. В. [2] та інші, однак важливо дослідити процеси становлення та умови розвитку в цій сфері на сьогодні.

Нормативне забезпечення щодо надання електронних послуг в Україні складає ряд законодавчих та нормативно-правових актів, які розпочали новий етап розвитку електронного урядування в нашій державі. Серед таких: *Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012* (визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг, а саме задекларовано надання адміністративних послуг в електронній формі) [3]; *Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021* (визначає засади надання електронних публічних послуг, публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, автоматичного режиму надання електронних публічних послуг) [4]; *Указ Президента України «Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг» від 29 липня 2019 р.* (виданий з метою забезпечення доступності та зручності електронних послуг для фізичних та юридичних осіб) [5]; *Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг» від 04.12.2019* [6] та інші.

Важливим кроком стало те, що на рівні *Закону України* визначено поняття «електронна публічна послуга» (ст. 1 п.2 *Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг»*). Задекларовано використання мережі Інтернет у сфері надання адміністративних послуг в електронній формі, який допомагає забезпечити доступ суб'єктів звернення до інформації про адміністративні послуги. Доступ до електронних послуг забезпечуються засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, який є офіційним джерелом інформації про надання адміністративних послуг в Україні. Саме цей ресурс

дозволяє отримати адміністративні послуги в електронній формі. Крок у бік систематизації та синхронізації роботи різних реєстраційних систем зроблений у 2019 році, коли задекларовано використання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування.

У 2022 році ми вже бачимо позитивні результати роботи цієї бази. Портал Дія надає можливість отримати послуги, пов'язані із пенсією, пільгами або отриманням допомоги, послуги, пов'язані із документами водія; подати заявку на отримання грантів для розвитку малого та середнього бізнесу, ліцензії, дозволи; отримати довідки та витяги (довідку про відсутність судимості, тощо); переглянути мапу пропускних пунктів; є можливість подати позов до суду; можна скористатися послугами при народженні дитини, доступні послуги для багатодітних родин та на випадок, якщо сім'я вирішила всиновити дитину; можна сформувати дорослий та дитячий COVID-сертифікати про вакцинацію, про негативний ПЛР-тест та про одужання від COVID-19 та багато інших послуг.

Встановлений на мобільний пристрій додаток Дія на практиці дозволив широко використовувати електронні документи. У п. 5, п.п.11 Положення про Єдиний державний веб-портал електронних послуг зазначено, що електронні відображення інформації, що міститься в документах, сформованих засобами Порталу Дія, можуть пред'являтися (надаватися) особою через мобільний додаток Порталу Дія [7].

Однак, хочемо звернути увагу на обтяження роботи адміністратора центру надання адміністративних послуг, який змушений перевіряти надані копії документів про власність користуючись відповідним реєстром. Синхронізація може звільнити від зайвої роботи службовця і при внесенні лише номеру документа про власність могла б висвічуватися підтверджуюча інформація з Реєстру прав власності на нерухоме майно. Це дозволило б пришвидшити роботу із обробки документів та скоротити терміни надання тієї чи іншої адміністративної послуги. Проте ми розуміємо, що вдосконалення таких процесів вимагає технічного переналаштування реєстрів, а ця робота за тривалістю може зайняти більше 5 років. Однак у перспективі це допоможе підняти якість надання адміністративних послуг, в тому числі і електронних.

Отже, сьогодні варто відмітити стрімкий розвиток надання електронних послуг в Україні, що дозволяє органам державної влади швидко реагувати на ті чи інші виклики у суспільстві. Проте, ще залишаються проблемні питання, які необхідно вирішити в майбутньому. Серед них: синхронізація даних з різних реєстрів, зменшення переліку підтверджуючих документів у паперовій формі (у тих випадках, коли така інформація наявна у відповідному реєстрі). Об'єднання інформаційних даних різних реєстрів спростить пошукову роботу суб'єктів, які надають

адміністративні послуги та дозволить зменшити кількість підтверджуючих документів для отримувача адміністративної послуги.

Список використаних джерел

1. Ковтун М. С., Моїсєєва Є. О., Маркосян В. Г. Проблеми надання електронних послуг в Україні. Аналітично-порівняльне правознавство. - 2022. - № 2. - С. 163-167. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2022_2_33
2. Степанова Т. В. Щодо шляхів підвищення ефективності електронних реєстрів та баз даних (на прикладі житлової, земельної сфер, сфери фінансових послуг, правосуддя та виконання судових актів). Аналітично-порівняльне правознавство. 2021. № 4. С. 202-207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2021_4_37
3. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
4. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг: Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#n2>
5. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг: Указ Президента України від 29 липня 2019 р. № 558/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/558/2019#Text>
6. Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1137 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text>
7. Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1137 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 р. № 937) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text>

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

РОМАН ШПИРКА

аспірант першого року навчання
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

Сучасні виклики, пов'язані з потенційними ризиками, що виникають у зв'язку з використанням штучного інтелекту (ШІ), накладають необхідність розробки нових нормативних механізмів захисту цивільних прав та інтересів. Європейський Союз (ЄС) традиційно займає лідерські позиції в галузі правового регулювання інновацій, що обумовлює високий рівень довіри до європейської правової моделі. Дослідження цієї тематики є важливим як для розробки власних нормативних актів, так і для адаптації міжнародного (європейського) досвіду в Україні на шляху євроінтеграції.

У сфері ШІ ключовим питанням залишається визначення меж відповідальності за наслідки його застосування, враховуючи як ризики порушення цивільних прав, так і потенційні економічні збитки. ЄС виступає еталоном у цій сфері завдяки комплексному підходу до правового регулювання інновацій, що базується на принципах пропорційності, ризик-орієнтованості і забезпечення фундаментальних прав та етики.

Застосування ШІ охоплює різні галузі – від фінансових технологій до охорони здоров'я та безпеки і транспорту, що створює потребу у визначенні чітких норм цивільно-правової відповідальності. Система відповідальності, що діє в ЄС, є результатом тривалого процесу реформування правового середовища, що розпочалося з перших документів ЄС щодо цифровізації та інновацій. Одним із таких документів була Біла книга Європейської Комісії щодо штучного інтелекту (White Paper on Artificial Intelligence) (Біла книга) 2020 року [1], яка окреслила ключові принципи та підходи до регулювання технологій. Згодом, у 2024 році, Європейським парламентом та Радою Європейського союзу було прийнято Акт про штучний інтелект (Artificial Intelligence Act, AI Act) [2], який став завершальним етапом формування єдиного правового простору для застосування ШІ у ЄС.

Згаданий Акт про штучний інтелект [2] вводить ризик-орієнтований підхід до регулювання ШІ. Основні положення даного документа включають:

- Класифікацію систем ШІ за рівнем ризику:
 - Неприпустимий ризик: системи, що загрожують фундаментальним правам або безпеці, не допускаються до ринку.
 - Високоризикові системи: потребують суворої перевірки, сертифікації та постійного моніторингу, оскільки їх застосування може мати серйозні наслідки для здоров'я, безпеки чи прав громадян.
 - Системи з обмеженим ризиком: підлягають певним вимогам щодо прозорості та аудиту, але не потребують настільки ж суворого регулювання.

– Вимоги до розробників і провайдерів: забезпечення відповідності технічних характеристик систем вимогам безпеки, етики та захисту даних.

Такий підхід дозволяє не лише стимулювати інновації, а й встановити чіткі рамки відповідальності, забезпечуючи високий рівень захисту для кінцевих користувачів.

Європейський підхід до цивільно-правової відповідальності у сфері ІІІ характеризується також розмежуванням між різними суб'єктами правовідносин, що виникають при застосуванні ІІІ. Такими основними суб'єктами на думку, наприклад, Елеонори Росаті [3], з якою я цілком погоджуюсь, є:

- **Розробники та виробники ІІІ:** відповідальні за проектування, створення та впровадження систем, які можуть спричинити шкоду.

- **Користувачі та оператори:** особи або організації, які застосовують ІІІ у своїй діяльності та мають контроль над його функціонуванням.

- **Незалежні постачальники сервісів:** компанії, що надають послуги з інтеграції та підтримки ІІІ.

Таке розмежування дозволяє формувати відповідальність відповідно до ролей і функцій кожного з учасників правовідносин. У ЄС застосовується принцип ризик-орієнтованості, за яким ступінь відповідальності визначається залежно від можливих наслідків застосування ІІІ та рівня контролю, який здійснюється конкретним суб'єктом.

У європейській практиці виділяють кілька типів цивільно-правової відповідальності, яка може застосовуватись у сфері використання ІІІ:

- **Контрактна (договірна) відповідальність:** Виникає у випадках порушення умов договору, у якому передбачено використання ІІІ. Це стосується, зокрема, ситуацій, коли недотримання стандартів якості, специфікацій чи умов використання призводить до збитків.

- **Позадоговірна (деліктна) відповідальність:** Охоплює випадки, коли збитки спричинені недбалістю або невідповідальними діями, що не врегульовані контрактними зобов'язаннями.

- **Спільна та субсидіарна відповідальність:** У складних випадках, коли шкода спричинена кількома сторонами, визначається як спільна відповідальність, що дозволяє розподілити збитки між учасниками правовідносин.

Над цим у своїй статті розмірковує, зокрема і Мартін Еберс [4].

Отже бачимо, що Європейський підхід до цивільно-правової відповідальності у сфері використання ІІІ, демонструє як за допомогою комплексного, адаптивного та ризик-орієнтованого регулювання можна створити ефективну систему захисту цивільних прав та інтересів.

Для України важливо врахувати цей досвід з метою вдосконалення власного законодавства у сфері використання ІІІ. В умовах євроінтеграційних прагнень та сучасних технологічних викликів, адаптація європейських стандартів сприятиме підвищенню якості правового забезпечення інновацій, зменшенню ризиків та захисту прав громадян. Інтеграція таких підходів у національне законодавство сприятиме не лише економічному розвитку, але й зміцненню довіри до державних інституцій.

Список використаних джерел

1. White Paper on Artificial Intelligence: A European approach to excellence and trust. European Commision. Brussels, 19.2.2020. COM(2020) 65 final. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/white-paper-artificial-intelligence-european-approach-excellence-and-trust_en.
2. Artificial Intelligence Act. Regulation (EU) 2024/1689 of The European Parliament and of the Council. Brussels, 12.7.2024 URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>.
3. Eleonora Rosati, Infringing AI: Liability for AI-Generated Outputs under International, EU, and UK Copyright Law. European Journal of Risk Regulation (2024), 1–25. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2024.72>.
4. Martin Ebers, Liability for Artificial Intelligence and EU Consumer Law, 12 (2021) JIPITEC 204 para 1.

ГІГ-ЕКОНОМІКА ТА ТРУДОВІ ПРАВА: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

АДА ЯНОВСЬКА,

студентка 1 курсу факультету міжнародної торгівлі та права,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

Науковий керівник: **НІНА ДАРАГАНОВА,**

д.ю.н., професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

Невід’ємною частиною ринку праці у сучасності стає гіг-економіка. Гіг-економіка у світі використовує цифрові платформи для зв’язку фрілансерів з клієнтами, з метою надання короткострокових послуг або

спільного використання активів [1]. Працівники такої системи надають послуги або виконують завдання через цифрові платформи, що дає можливість працівникам обирати зручні робочі години та місця для роботи. Іншими словами, гіг-економіка – це економіка "підробітків" [2]. Вона відкриває нові можливості для працівників, але водночас ставить під загрозу традиційні трудові права.

Зі зростанням попиту у світі, цей сектор почав стрімко розвиватися і в Україні, проте відсутність належного законодавчого регулювання створює численні виклики. У контексті європейської інтеграції необхідно проаналізувати досвід ЄС у сфері гіг-економіки та знайти доцільні методи адаптації українського законодавства.

Сьогоднішнє українське трудове законодавство потребує значних змін та вдосконалень, задля вступу в ЄС. Законодавці працюють над цим та поступово запроваджують закони, які закривають наявні прогалини у правовому полі. Суттєвим досягненням для сфери гіг-економіки став ЗУ "Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні" від 15.07.2021 № 1667-IX [3]. Для ІТ-сектору впроваджено спеціальний правовий режим "Дія.City". Дія.City — це унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній в Україні [4]. Резиденти Дія City отримують особливий правовий статус, спеціальне оподаткування і лібералізовані трудові відносини [4].

Аналізуючи даний закон, можемо зробити такі висновки:

1. Було визначено поняття, такі як "гіг-контракт", "гіг-спеціаліст" (стаття 1).
2. Між резидентом та гіг-спеціалістом має укладатися гіг-контракт (стаття 17).
3. Гіг-спеціаліст має право на отримання оплачуваного відпочинку, надається право самостійно планувати свій час для виконання робіт (стаття 21).
4. Гіг-спеціалісти підлягають страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та мають право на допомогу по тимчасовій непрацездатності (стаття 22).

З одного боку, ЗУ "Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні" офіційно визначає статус гіг-працівників, хоча гіг-спеціалісти не є найманими працівниками, їм надаються соціальні гарантії, вони мають право на оплату та винагороду. Проте значним мінусом є те, що цей закон не поширюється на всіх гіг-працівників, спеціальний правовий режим "Дія.City" та гіг-контракти поширюються лише на резидентів цього простору. Тобто інші роботодавці не можуть використовувати гіг-контракти, а мусять діяти за стандартними трудовими або цивільно-правовими договорами. Таким чином, загалом гіг-спеціалісти в Україні (кур'єри, водії, фрілансери) не підпадають під цей закон, якщо вони не працюють у межах "Дія.City".

Гіг-економіка стала значущою частиною ринку праці Європейського Союзу (ЄС). Саме це зумовило важливість розробки законодавчих ініціатив для захисту прав гіг-працівників та їх соціальних гарантій. Європейська Комісія визнала необхідним врегулювання гіг-економіки та запропонувала комплекс ініціатив. Зокрема, у грудні 2021 року було представлено проєкт директиви щодо покращення умов праці на платформах, який передбачає:

- Запровадження критеріїв для класифікації працівників платформ (найманих та самозайнятих);
- Зобов'язання платформ інформувати працівників як цифрові технології впливають на їхні робочі умови;
- Забезпечення гіг-працівників базовими соціальними гарантіями.

Окрім нових ініціатив, також існують чинні директиви ЄС, які стосуються захисту трудових прав:

- Директива про прозорі та передбачувані умови праці (2019/1152) від 20 червня 2019 року — встановлює мінімальні права усіх працівників, включаючи гіг-працівників, щодо умов праці [5].
- Директива 2003/88/ЄС від 4 листопада 2003 року — визначає максимальний робочий час, мінімальний відпочинок та оплачувану відпустку [6].

Метою цих директив є забезпечення базових соціальних гарантій та мінімальних стандартів оплати праці для гіг-працівників.

Враховуючи специфіку трудових відносин цього сектору, країни ЄС активно впроваджують різні підходи для врегулювання гіг-економіки. Наприклад, у Франції запроваджено законодавство, яке надає гіг-працівникам право на професійне навчання та можливість представництва через профспілки. У Нідерландах використовують чіткі критерії для визначення статусу гіг-працівника — це дозволяє їм отримувати соціальні гарантії, подібно до прав найманих працівників. Іспанія ухвалила “Закон про райдерів”, який визнає працівників, що займаються доставкою, найманими, з відповідними правами. Італія, Німеччина, Швеція, Австрія активно впроваджують програми для гіг-працівників, які дозволяють мати доступ до медичного страхування, отримувати соціальний захист та пенсійні внески, мати трудові права, аналогічні до тих, які мають традиційні працівники [7].

У контексті європейської інтеграції необхідно адаптувати трудове законодавство до стандартів ЄС, задля забезпечення високого рівня соціальних гарантій працівників, включаючи працівників сфери гіг-економіки. Європейський Союз активно працює над регулюванням гіг-працівників та захистом прав, наприклад, у 2022 році був прийнятий Акт про цифрові послуги (Digital Services Act), який впливає на всі країни-члени та забезпечує права працівників гіг-платформ.

Необхідно зазначити також те, що європейська інтеграція відкриває можливості для українських гіг-працівників, зокрема доступ до міжнародних платформ та ринків праці, підвищення рівня соціального

захисту відповідно до європейських стандартів. Станом на сьогодні, українське трудове законодавство потребує значних реформ та модернізації, щоб відповідати вимогам ЄС. Важливо, щоб державні органи проводили інформаційні кампанії для гіг-працівників щодо їх прав та співпрацювали з європейськими інституціями для адаптації кращих практик у галузі трудового законодавства.

Після війни, коли попит на працю у сфері гіг-економіки значно зросте, зокрема серед ветеранів, осіб з обмеженими можливостями та тих, хто потребує гнучких умов праці, особливим значенням має бути забезпечення прав гіг-працівників. Це сприятиме економічному відновленню країни, а також і надасть можливість соціалізувати і включити широкі верстви населення в економічну діяльність.

Важливим кроком для розвитку цифрової економіки та трудових прав працівників цієї сфери в Україні є “Дія.City”. Але слід зазначити, що цей правовий простір охоплює лише частину гіг-спеціалістів і технологічних компаній, які працюють в сфері ІТ. Отож якщо працівник працює в іншій сфері, він не може скористатися всіма перевагами цієї платформи. Відповідно, у порівнянні з ІТ-сектором, для інших гіг-спеціалістів правове регулювання залишається не таким чітким.

Отже, для успішної інтеграції України в Європейський Союз, важливо здійснити реформи щодо трудового законодавства, які торкатимуться забезпечення прав працівників. Більш розширити наявне законодавство, а саме ЗУ “Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні”, визначити статус не тільки гіг-працівників, які працюють у ІТ-сферах. В умовах війни, ця тема є необхідною, відповідні зміни в трудовому законодавстві дозволять створити умови для економічного росту та соціальної інтеграції осіб, які мають обмежений доступ до традиційних форм зайнятості. Сфера гіг-економіки, а саме остаточне визначення трудового статусу та контракту гіг-працівників тільки розвивається в Україні. Перспективи розвитку цієї сфери залежать від вміння ефективно застосувати європейські стандарти у трудовому законодавстві та адаптації їх до національних реалій. Це не лише сприятиме інтеграції України в європейський ринок праці, але й створить більш стабільні умови соціального захисту для працівників цього сектору.

Список використаних джерел

1. Anthill Space. Що таке гіг-економіка? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.anthillspace.com.ua/shho-take-gig-ekonomika/> (дата звернення: 17.03.2025)
2. Дія.City. Офіційний сайт. – Режим доступу: <https://city.diia.gov.ua/> (дата звернення: 17.03.2025).

3. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15 липня 2021 року № 1667-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 17.03.2025).
4. Економічна правда. Що робити з гіг-економікою? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://epravda.com.ua/biznes/shcho-robiti-z-gig-ekonomikoju-804117/> (дата звернення: 17.03.2025)
5. International Labour Organization. Gig economy: Report on Gig Economy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@europe/@ro-geneva/@sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_748901.pdf (дата звернення: 17.03.2025)
6. Директива (ЄС) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради від 20 червня 2019 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_dialogue/@lab_admin/documents/genericdocument/wcms_749612.pdf (дата звернення: 17.03.2025)
7. Директива 2003/88/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 4 листопада 2003 року про деякі аспекти організації робочого часу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20190404STO35070/gig-economy-how-the-eu-improves-platform-workers-rights> (дата звернення: 17.03.2025)

Наукове електронне видання

ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА: ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ II МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

(Київ, 25 квітня 2025 року)

EUROPEANISATION OF NATIONAL LAW: PROBLEMS, CHALLENGES AND PERSPECTIVES

**THESES OF REPORTS THE II
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE**

(Kyiv, 25 April 2025)

Видавець і виготовлювач
Державний торговельно-економічний
університет вул. Кіото, 19, м. Київ-156,
Україна, 02156
Тел. (044) 513 74 18
Електронна пошта
knute@knute.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7656 від
05.09.2022